

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

ORAȘ REGAL

Anul X ■ Nr. 4 (101) ■ Aprilie 2019

Monumentul din Rucăr, Argeș

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul Primăriei Municipiului Curtea de Argeș (prin intermediul Centrului de Cultură și Arte), Trustului de Presă „Argeș Expres" și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș".

Istoria privită de sus

Gheorghe PĂUN

Chiar foarte de sus… La nivel de milenii – pentru vremurile mai vechi, de secole – pentru cele mai apropiate, distingând (mă rog, încercând asta) tendințele, „orânduirile", etapele mari, nu evenimente, oricât ar fi fost ele de spectaculoase și de influente. Plecând de la „desprinderea din maimuță" (nu e neapărat o plasare explicit evoluționistă, dar un asemenea punct de vedere are unele avantaje, de pildă, în „prezicerea viitorului", prin extrapolarea tendințelor) până în vremea de azi și alunecând puțin și spre ziua de mâine – mă rog, secolele de mâine… Concluzia este pesimist-descurajantă, cer de-acum îngăduință cititorului (abordarea creaționistă ar mai îndrepta câte ceva în zona asta, dar amân tentația).

Cuvintele-cheie sunt: consumerism, productivism, sclavagism, proprietate, invazii, colonii, globalizare,… iar la final, după o asemenea enumerare, mai toate ipotezele nu pot fi decât sumbre…

Așadar…

Am fost la începuturi puțini, abia vorbeam, mâncam mai mult vegetale, fructe, frunze și rădăcini. Am adăugat la dietă animale, mai mici sau mai mari. Vânători și culegători, grupuri mici, nomade. Unelte puține, haine la fel, adăposturi pentru durate mici. Toată averea cărată pe umeri.

A venit însă „marea păcăleală" – revoluția agrară (preiau sintagma de la Yuval Noah Harari, căutați-i cărțile, merită citite; bibliografia e, însă, mult mai cuprinzătoare, uriașă chiar, multe titluri pot fi găsite și prin revistă). Am „domesticit" grâul, porumbul, cartoful. Noi pe ele sau ele pe noi? Ne-am sedentarizat, ne-am hrănit mai constant-predictibil, deloc mai bine, ne-am înmulțit, ne-am făcut case, sate, unelte, am adunat „avere". Și așa a început... globalizarea – și toate neplăcutele cuvinte-cheie de mai sus.

Cu vremea, au devenit presante trei necesități fundamentale: *resurse* (sol, apă, sare, piei etc.), *forță de muncă* și *unelte.* Pentru unelte, e nevoie și de alte resurse (lemn, metale). Se conturează trei moduri imediate de a satisface aceste necesități: cauți resurse în jur (migrații spre teritorii noi) sau la alții (jafuri, invazii, colonizare), cauți forță de muncă (în sat sau la alții, invaziile au rost și aici), respectiv, progres tehnic. Doar ultima direcție de acțiune este morală – chiar dacă perfecționarea uneltelor a fost totdeauna simultană cu perfecționarea armelor.

Așa a apărut sclavagismul, așa au apărut marile invazii, imperiile.

Imperiile măresc consumul (birocrație, armată, decadență), progresul tehnic mărește și el consumul. Crește populația, crește continuu „nivelul de trai", între timp, producția devine scop în sine, ca fiind aducătoare de profit, așadar trebuie valorificată-vândută. Apare comerțul, apar banii (uluitoare evoluție, de la troc, la „monede" din sare, la aur, hârtie, până la numere pe un calculator…),

apare publicitatea (mai întâi se produce obiectul, apoi se induce cumpărătorului convingerea că are nevoie de el…). *După resurse, forță de muncă și unelte, apare o a patra mare necesitate: piața de desfacere!*

Observați că toate cele amintite sunt intim legate de globalizare: migrații, descoperiri geografice, incursiuni militare, imperii, comerț, metropole, colonii, bani.

Ca orânduire, formal, sclavagismul s-a încheiat de mult. Au trecut marile migrații peste Europa, lumea a „progresat" (ghilimele ar trebui explicate, dar nu o fac acum), „civilizația occidentală" s-a impus. Implicit, s-au impus *productivismul și cunsumerismul*, în formă strălucitor-agresivă, insistent promovate, hipnotice.

La începutul secolului XVII, o corabie (olandeză) a dus în Statele Unite primii sclavi africani. Un paradox șocant: „cea mai democratică țară din lume" a reoficializat sclavagismul și comerțul cu sclavi! Din nevoia de forță de muncă, desigur (pentru plantațiile de bumbac, mine etc.). Tot cam pe atunci au apărut imperiile coloniale – englez, spaniol, olandez, francez, belgian, german, italian,… (am acoperit toată Europa de Vest!). Colonii „standard", ocupate cu forța, mai ales în Africa, dar și în Asia, Oceania, America Centrală.

Au apărut între timp corporațiile, companiile transnaționale, paradisurile fiscale, bursele de mărfuri. Dumnezeu a fost trimis în cerurile lui (iluminismul, Revoluția Franceză, comunismul), „ucis" (Nietzsche), totul s-a secularizat, despiritualizat – noii zei erau banul, averea! Beneficiari: metropolele imperiale și corporațiile. Contribuitori la bunăstarea lor – coloniile și neo-sclavii.

Pe la jumătatea secolului trecut, s-a încheiat – *de jure!...* – și vremea imperiilor coloniale, dar apăruse deja o idee „genială", împinsă în ultimele decenii la paroxism: *colonizarea viitorului.* Nu e o figură de stil, nu e exagerare, e vorba despre împrumuturi, despre a trăi bine azi pe seama viitorului. Împrumuturile personale grevează propriul meu viitor, cele ale statului pot apăsa și pe umerii/buzunarele copiilor și nepoților mei.

Spun că este o idee genială pentru că, la prima vedere, este nelimitată în posibilități. Viitorul este nemărginit, bani virtuali există cu nemiluita, iar o butadă cu tâlc spune că oricând poți astupa o groapă cu pământ scos dintr-o groapă nouă…

În practică nu e chiar așa. Vin scadențele, mai sunt și dobânzi, apar crize – gropile trebuie să fie tot mai mari, la un moment dat ajungi cu noua groapă pe locul primei gropi…

(Continuare la pag. 2)

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Vizita pe care regele Italiei o face împăratului Austriei este fără îndoială obiectul celor mai întinse combinațiuni politice. În adevăr, pân-acum Italia avea un partid politic ale cărui aspirațiuni exterioare erau îndreptate asupra orașului Triesta și a ținutului triestin, ca părți neeliberate încă ale teritoriului locuit de italieni. Drepturi istorice nu prea aveau italienii asupra acestor locuri, dar ei nici nu și-au bătut capul c-o asemenea considerație. Fundamentul politicii italiene a fost principiul naționalității, un principiu care, din timpul lui Napoleon III încoace, a devenit cel conducător pentru politica italiană, cea germană și cea rusească, nemaipomenind de micile state din Orient.

Acum, deodată, Italia își schimbă calea: întrevederea dintre rege și împărat înseamnă în linia întâi renunțarea, pe mult timp, poate pentru totdeauna, la orașul Triesta, atât de important pentru navigațiunea pe Marea Adriatică și pentru negoțul levantin. Ca să pricepem însemnătatea acestei apropieri de alianța austro-germană cată să ne reprezentăm marea valoare pe care în timpul din urmă au luat-o Mediterana și coastele Africii. Africa, deși un continent cunoscut demult și locuit din vechime încă de popoare de o înaltă însemnătate istorică, era necunoscută înlăuntrul ei. Călătorii veacului nostru au descoperit interiorul, au descoperit întinse țări roditoare, petrecute de roiuri de popoare, unele cu deprinderi sălbatice, altele pacinice și capabile de civilizație. E un continent descoperit din nou, cu un mare viitor.

De aci tendința popoarelor apusene de-a ocupa coastele Africii, de aci încercările Angliei de-a ocupa Egipetul, ale Franței de-a anexa Tunisul. Înconjurată astfel de petece de pământ aparținând statelor europene, Mediterana ar deveni un simplu lac înlăuntrul statelor europene, brăzdat de corăbiile lor, iar coastele ocupate ale Africii ar fi începutul cuprinderii teritoriilor dinlăuntrul acestui vast continent.

O luptă pentru supremație pe Mediterana s-a început între puteri și se urmează. Italia e în cel mai mare grad interesată de-a avea o poziție determinantă în această mare, de vreme ce întreaga peninsulă e înconjurată de ea, de vreme ce toate porturile ei sunt udate de apele Adriei și ale Mediteranei. Franța și Anglia sunt însă atât de puternice în aceste ape încât, pentru a le opune o contragreutate, Italia se vede silită a căuta un sprijin la puterile din mijlocul Europei. Interesul ei de putere maritimă și comercială o abate din calea politicii naționaliste de pân-acum.

Pe de altă parte, e moștenirea împărăției otomane la mijloc. Tendința Austriei de-a ajunge la golful de la Salonic e îndestul de cunoscută și desigur favorizată prin dezbinările dintre naționalitățile Turciei. Urmându-și calea prin Bosnia, Erțegovina și Macedonia, Albania rămâne de o parte ocolită de înaintarea Austriei și se poate ca Italia să fie dispusă, în cazul unei împărțiri ulterioare de teritoriu, a-și lua partea ei, punând această țară sub o dependență oarecare de ea. (*Timpul,* 17 octombrie 1881)

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeș

(Urmare din pag. 1)

„Soluția" se vede în jurul nostru: „căderea comunismului" a transformat în neo-colonie jumătate din Europa. Mai sunt și primăverile colorate, arabe sau nu, maidanele portocalii, mișcările cu sau fără „haștag", drepturile omului, democrația, societatea deschisă… Europa de Est, Africa, lumea arabă, America de Sud, Oceania – jumătate din lume. Peste tot, surse de resurse (sol, subsol), de forță de muncă, piețe de desfacere, tensiuni și manipulare.

Nevoia de unelte a motivat patru revoluții industriale/tehnologice. În cea de a patra tocmai am intrat, e posibil ca ea să „rezolve" și nevoia de forță de muncă (trimițând o mulțime de oameni în șomaj, cu efecte potențial dramatice). Până atunci, „sclavagismul" înflorește – căci ce altceva este emigrația (inclusiv cea românească) în căutarea unui loc de muncă, aproape *oricare* ar fi acesta? Și s-a mai generalizat o formă de sclavagism, mai subtilă: dependența de „job", de șef, de locul de muncă. Pentru carieră, dar mai ales pentru bani – de multe ori, pentru a plăti împrumuturile, ratele la bancă. „Legarea de birou", prin rate. Se spune că toate marile orașe sunt *lagăre de muncă* – dacă aveți cunoscuți prin *marile orașe* (din lume, dar și de la noi) stați de vorbă cu ei, vor avea și ei o revelație… Sclavi (de tip nou) și cumpărători – dublă resursă…

Toate aceste tendințe-procese par a se accentua – desigur, în corelare și interdependență cu procese locale, geo-politice, motivate de istoria recentă, motivate etnic, religios, cultural, direcționate uneori de apariția unor personalități puternice sau doar puternic promovate (în ultima vreme, de cele mai multe ori, produse de „laboratoare" explicite sau doar ghicite).

Ziua de mâine? Nu am promis soluții și prognoze, pentru că soluții (optimiste) nu am, prognozele sunt doar scenarii alternative, incerte ca orice scenariu…

Spuneam și altădată, conflictul major al lumii contemporane este cel dintre globalizare (metropole imperiale și corporații, împreună subordonându-și inclusiv organisme internaționale precum ONU și UE) și suveranitatea locală, apărată de granițe, tradiții, state naționale, de luciditatea pe cale de dispariție a coloniilor, anesteziate de propagandă și manipulare. Simplific, am mai recunoscut asta, pentru că rămân cu discuția la „nivel foarte înalt". Ignor, de exemplu, China și Rusia, două cazuri speciale, două „nuci tari", simultan globalizatori, dar și păstrându-și (deocamdată și într-o anume măsură) suveranitatea.

Un episod recent, mult semnificativ: Pactul global pentru migrație, impus de ONU (chiar dacă, ironic, N vine de la Națiunilor…), la Marrakesh, pe 10-11 decembrie 2018. Un citat doar: „Migrațiile fac parte integrantă din globalizare, legând între ele societățile unei aceleiași regiuni și o regiune de alta și făcând din noi toți țări de origine, de tranzit și de destinație." Mai explicit nu se poate.

Iar lucrurile vor continua, contradicția se va adânci, la limită, globalizarea va învinge. Miza este prea mare, „globalizatorii" nu au cale de întoarcere, sunt, vorba unui proverb chinezesc, călare pe tigru, dacă se dau jos, dungatul (aici, falimentul, justiția, *demos*-ul, istoria) îi mănâncă. Partea cu adevărat proastă este că chiar dacă statele naționale reușesc să-și păstreze suveranitatea, continuând cu productivismul-consumerismul de azi, scăpat de sub control, ajuns scop în sine, sfârșesc tot acolo – epuizarea resurselor, poluare, dezastru ecologic, criză.

Asta, pe termen lung. Pe termen scurt, pentru o generație sau două, națiunile și statele suverane (măcar cât pentru a contracara afirmația că „gazul vostru e și-al nostru", vorba fiind despre gazul *nostru* din Marea Neagră…) pot asigura atenuarea statutului de colonie. Și pot, măcar parțial, deglobaliza „dezvoltarea". Prin urmare, întrebarea pe care o sugerez tuturor bunicilor rămâne: „ce țară lăsăm noi nepoților noștri?"… La nivel global, se poate înlocui *țară* cu *planetă...*

Soluții pe termen lung?

Nu văd cine se încumetă. Despre colonizarea spațiului vorbesc scriitorii SF de multă vreme, dar nu aș miza pe asta. Tot ei vorbesc și despre sfârșitul civilizațiilor – aș acorda mai mare credit unei asemenea alternative. Civilizația umană îmbătrânește, se vede cu ochiul liber (dacă și mintea este liberă), e posibil și să moară – de „moarte bună", sinucigându-se (atomic sau altfel), în urma unul cataclism natural etc. etc., sunt multe posibilități.

Se pot imagina și două variante mai blânde.

Trec repede peste cea prea puțin realistă, care contează pe faptul că oamenii își vor recalibra dorințele, resetând stilul de viață, revenind la spirit, simplitate, natură, sustrăgându-se tiraniei celor materiale. Mare minune ar fi!... Mulți pot probabil recunoaște că jumătate dintre lucrurile pe care le-au adunat în jur le sunt inutile, dar nu văd pe cineva dăruindu-le (cui?) și plecând la țară, metaforic vorbind…

Mult mai plauzibilă este însă o posibilitate blând-catastrofică: înlocuirea treptată a oamenilor cu *oameni noi,* ingineriți genetic, protezați, cyborgi, roboți, ființe virtuale, ființe de informație, eventual nemuritori – *fără dorinți, fără căinți.* Ne-au avertizat în sensul acesta aceiași scriitori SF, dar și oameni de știință. Se rezolvă toate problemele umanității prin… eliminarea umanității… Într-un secol sau cinci sau zece, un fleac pentru istorie…

Vom trăi și vom vedea nu se aplică, *vom muri și vom vedea* e doar o vorbă poetică. *Să trăim ca și când am fi eterni* e un sănătos sfat teologic – adăugirea fiind: *ca și când Dumnezeu ne-ar fi alături.* Poate că aici este scăparea omenirii: să-L rechemăm pe *Dumnezeu drăguțul* printre noi…

Dar, mai știm noi cum s-o facem?... Dar, va binevoi El să revină?...

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacţie: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacţional: Svetlana Cojocaru – membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – lector la Universitatea Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – expert național etnolog, Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești, Argeș, **Cornel Popescu** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu", Pitești, **Adrian Sămărescu** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ
Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (Str. Cuza Vodă, nr. 131, tel./fax: 0248-722368, http://argesexpres.ro/) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor, nr. 59, tel./fax: 0248-728342, http://culturaarges.ro/) din Curtea de Argeș.
Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești (www.tiparg.ro)

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro
Abonamente se pot face prin Poșta Română (revista apare în Catalogul publicațiilor la poziția 19.178).

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale „Curtea de Argeș", CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Ucideți oaia neagră

Horia BĂDESCU

Nimic nu pare a-i fascina mai mult pe oameni decât destinul. Acea misterioasă, invizibilă, implacabilă și insensibilă putere aflată deasupra muritorilor, dar și a zeilor, acel izvor de suferință și groază tulbură sufletul trecătoarelor făpturi omenești și imaginația artiștilor de la Homer încoace.

Dar dacă acceptăm destul de repede fatalitatea destinului, ne este în schimb mult mai greu să pricepem și să admitem că unica sa rațiune este neostenita și neiertătoarea lovitură de satâr care face să cadă capetele celor care au inconștiența, ca să nu zic insolența de a ieși din rând, de a fi altcumva într-o lume a cărei temelie o constituie norma, regula, seria.

Viața și istoria, adică tot viața la nivel panoramic, dar și artiștii mi-au servit nenumărate exemple sau lecții sau cum veți vrea să le ziceți. Îmi amintesc, spre exemplu, despre un mare film mic pe care l-am văzut cu mulți ani în urmă, o peliculă cutremurătoare a unui regizor iugoslav, unul dintre acele eseuri cinematografice care spun în zece minute mult mai mult decât ar putea-o face producțiile-mamut, serialele ori romanele-fluviu. Am și scris atunci despre această tragedie eschiliană jucată de actori insoliți, „exemplară" pentru lumea și timpul în care trăiam, cu naiva credință că semnificația ei rămânea inoperantă în afara lumii și timpului acela. Sfântă naivitate! Am constatat după un alt bun număr de ani că lumea a fost, este și va fi aceeași, cel puțin din această perspectivă. Așa încât mi-am zis că nu e lipsit de sens să repovestesc această tragedie, interpretată de niște fermecători și banali pui de găină în peisajul unui atât de septic și de obișnuit incubator.

Am trăit, urmărind acel mare film mic, cu o copilărească bucurie, momentul în care florile nemaivăzute de puf auriu, irealele alcătuiri ale acelor *helios* miniaturali țâșneau de sub lespedea văruită a tăcerii. M-am uimit, ca în vremurile dintâi ale ființei mele, în fața miracolului vieții. Am exultat de emoție. Numai că emoția n-a mai fost aceeași atunci când tăvile enorme, în care se deschideau zeci și zeci de corole solare, au fost răsturnate cu brutalitate pe o bandă rulantă, de-a valma, flori vii, coji sparte, pielițe maternale și ouă neplodite, până când acest amestec, smuls cu brutalitate din magnificul orizont al uimirii, a început să alunece, implacabil și ireversibil printre două șiruri de femei. Până când ochii mei stupefiați au văzut cum mâinile agile și impasibile ale femeilor apucau cu brutalitate bulgării de soare, tremurători pe picioarele încă nesigure, și, după o sumară, dar expertă privire aruncată fragilei lor alcătuiri, îi aruncau în mari coșuri menite a-i duce în halele crescătoriei sau înapoi pe banda rulantă, printre coji sparte, pielițe maternale și ouă neplodite. Și am privit cu groază acele ființe mici și nevinovate de reaua lor alcătuire, acele trupuri imperfecte, dar pâlpâind de

viață căzând, împreună cu întregul maldăr de materie imundă, sufocate de avalanșa de coji sparte, pielițe maternale și ouă neplodite, în mari bolgii metalice și strivite, amestecate, terciuite mai apoi sub loviturile unui monstruos melesteu. Terciul morții și mâinile unor dătătoare de viață insensibile, oarbe în fața vieții, supuse doar implacabilelor rațiuni economice, împărțind cu fioroasă nepăsare viața și moartea.

În acel lan auriu bătut de vântul nemilos al destinului, pe retina mea bulversată de macabrul spectacol a explodat un ghemotoc de smoală, un pui negru ca tăciunele, de o vivacitate și o robustețe nerușinate. M-am așteptat, deci, să-l văd aterizând în coșul salvator, așa cum o dictau acele rațiuni economice. Mi-a fost dat însă să constat cu uimire nemăsurată cum mâinile destinului îl ocoleau rând pe rând, îl abandonau cursului imposibil și implacabil al benzii rulante, gurii flămânde a oribilei bolgii metalice, ca și cum haina-i luciferică ce-l smulgea de sub sacrosancta lege a uniformității, obrăznicia de a fi altfel ar fi făcut din acea mică minune a vieții o alcătuire monstruoasă, bolnavă, hărăzită dintru început morții. Si nimic nu mi s-a părut mai tragic, mai sfâșietor decât îndârjirea cu care acest „răzvrătit" refuza să alunece în piua morții, decât fuga lui tremurată încercând să echilibreze mersul ireversibil al benzii, strădania lui disperată de a trezi interesul mâinilor care-l împingeau, indiferente și obstinate, în neant, nimic mai eschilian decât creștetul lui întunecat zbătându-se să răzbată la lumină din mormanul de resturi după fiecare lovitură a drăcescului melesteu.

Și, în fața acestei tragice povești cu necuvântătoare, în fața absurdității și monstruozității uniformității, însuși autorul acelui mare film mic, minunatul regizor iugoslav al cărui nume din nefericire nu mi-l mai amintesc, a simțit nevoia unei speranțe, smulgându-l miraculos pe micul erou, viu și nevătămat, incredibil de viu și de nevătămat, din terciuiala imundă a mormântului său și lăsându-l să alerge victorios spre libertate.

Am scris cândva că istoria umanității nu e nimic altceva decât istoria suferinței acesteia. Iar libertatea, fructul oprit al viețuirii. Și una și alta făcând parte din consecințele alungării din paradisul existențial. Paradis pe care fiece utopie l-a propus omului, adică acelei creaturi dăruite cu puterea de judecată și liberul-arbitru. Ce a făcut, însă, și ce face el cu acestea, ține tot de istoria umanității. Numai că și istoria are capătul ei. Veșnicia e atributul altcuiva!

Noi *afinități elective:* Noica și Brâncuși

Marian NENCESCU

Inspirată din titlul romanului omonim al lui Wolfgang (von) Goethe, sintagma „afinități elective", interpretată adesea, în mod superficial, ca o dispută între „pasiune și datorie", indică, simbolic, ceea ce un chimist suedez, Torben O. Bergman, denumise cândva „atracția elementelor", respectiv tendința unor cristale de a se rupe de vechile legături și a se reuni în noi forme minerale. Ca în multe dintre scrierile sale, animate, din interior, de misterioase efluvii ezoterice, și în *Afinitățile elective* (1806) Goethe consideră iubirea, respectiv atracția sufletească, drept o *lege a naturii*, inexorabilă și naturală, având tendința de a se opune legilor morale și implicit sociale, ce oferă individului un spațiu limitat de manifestare. Operă de maturitate, publicată după oficializarea legăturii cu Christiane Vulpius, cu care avea deja un fiu de 20 de ani (Julius Auguste), ceilalți patru decedând prematur, cartea lui Goethe reprezintă o radiografie nemiloasă a *legilor lumii*, scrisă de un *revoltat*, un geniu pătruns de înțelegerea profundă a vieții, și care îi dădea dreptul la o altă opțiune decât cea legitimă. De altfel, episodul (sugerat) al adulterului din *Afinitățile elective* nu este singura ispravă din biografia erotică a maestrului de la Weimar, autor convins că nu personajele contează într-o narațiune, ci, cu deosebire, sentimentele.

Ca și în cazul romanului *Suferințele tânărului Werther*, în care personajul principal putea fi lesne identificat cu un *alter-ego* al naratorului, Eduard este tot o reîncarnare a lui Goethe însuși, împărțit între soția sa legală, Charlotte, în roman, și tânăra Ottilie. Prevăzător cu posteritatea, Goethe i-a mărturisit lui Eckermann, biograful său oficial, că romanul: „nu cuprinde niciun rând care să nu fi fost trăit și niciun rând așa cum a fost trăit" (*Convorbiri cu Goethe, în ultimii ani ai vieții sale,* Editura pentru literatură universală, 1965), așa încât sugestia e limpede: nicio iubire nu poate fi îmblânzită printr-o căsătorie și nicio pasiune nu poate avea ca obiect o singură ființă.

În zilele noastre, sensul „afinităților elective" s-a mai schimbat. Formal, *afinitatea* este o dispoziție ambiguă, pentru că posibilitatea reală de a opta este dată chiar de conținutul electivității. De la început, optăm limitat, fiind ghidați de preferințe intime. A transpune afinitatea în plan literar și intelectual ține, mai degrabă, de dispoziția celui ce optează, căci numai *cine se aseamănă* este predispus la o anume afinitate cu o altă persoană. Exemplul cel mai edificator nu este, așadar, în planul relațiilor personale, volatile și efemere prin natura lor, dictate adesea de motivații obscure, ci chiar în acela al afinităților/legăturilor de natură intelectuală și spirituală, infinit mai trainice și mai motivante.

Mai mult chiar, afinitățile elective pot fi interpretate și în sens postmodern, ca o raportare la sine, prin altul, fapt sensibil mai evident în cazul *afinităților* dintre marii creatori, de pildă. Analizând relația dintre *Eros și Thanatos în opera lui Cezar Ivănescu* (e.book), Petru Ursache ajunge la concluzia că între *Scrisoarea III* a lui Eminescu și poema *Lâna de aur* a lui Cezar Ivănescu există o perfectă *afinitate electivă,* câtă vreme, în ambele creații, întâlnim motivul „tragic" al *căderii în păcat,* deosebirea fiind aceea că Eminescu mai întrezărea un licăr de speranță de salvare, pe când Cezar Ivănescu prevede doar „sfârșitul sfârșitului". Învăluiți în tainele mitului, ambii poeți disting, fiecare în felul lui, natura limitată a existenței umane, fiind doar martori la „spectacolul genezic, de început de lume".

Mai aproape de noi, profesorul gorjean Zenovie Cârlugea a surprins și el câteva „structuri catalitice afine", între opera poetică a lui Lucian Blaga și cea a lui Goethe (*Blaga-Goethe, Afinități elective,* Ed. Scrisul Românesc, 2012), baza interpretărilor constituind-o „aventura faustică" blagiană. Concluzia: „Așa cum există, la Blaga, o idee Eminescu, există și *obsesie* Goethe, constând, în principal, în abordarea *dosarului Faust* (motivația, geneza traducerii și urmările, în plan ideatic și literar, a acestui demers).

Cu atât mai sensibil devine, în acest context, „dosarul" afinităților identificate de Ion Pogorilovschi (n. 18 februarie 1938, Rădăuți-Prut – d. 6 iulie 2009, București) între opera filosofică a lui C. Noica și sculptura lui Brâncuși. Interpret *filosofic avizat* al lui C. Brâncuși, Ion Pogorilovschi a scris, pe parcursul a mai bine de 3 decenii (primul studiu despre Brâncuși l-a publicat în 1966), nu mai puțin de 9 cărți și peste 100 de articole pe această temă, între care *Brâncuși, fratele lui Socrate, Artă și logos*, ori *Artistul filosof,* ultima sa lucrare, apărută postum, în 2016, la Editura Academiei, fiind tot pe această temă: *Noica & Brâncuși. Deschideri spre seninătatea ființei,* o sinteză dintre substratul temelor plastice brâncusiene și ideile de bază ale filosofiei lui Constantin Noica.

→

Homo sapiens

Miza cărții, reconstituită după fișe de lectură de fiica scriitorului, Genoveva Pogorilovschi, ajutată dezinteresat de profesorul Marin Diaconu, cercetătoarea de la Institutul de Filosofie Mona Mamulea și scriitorul plurivalent Lucian Gruia, o constituie identificarea unui „înțeles românesc al ființei", prezent în operele lui Brâncuși, după cum a intuit și C. Noica încă din volumul *Rostirea filosofică românească* (Ed. Științifică, 1970) și a confirmat profesorul Alexandru Surdu, în sinteza sa despre estetică, *Pentamorfoza artei* (ed. a II-a, Ed. Academiei, 2018).

Absolvent de Filosofie (șef de promoție, la Iași, în 1962), cercetător la Institutul de Pedagogie și Psihologie din București, doctor în filosofie al Universității din București, evident, tot cu o teză despre Brâncuși (1975), Ion Pogorilovschi și-a văzut frânte speranțele publicistice, în 1982, odată cu „afacerea" Meditației transcendentale, nici azi pe deplin elucidată, dar în plasa căreia au căzut mulți intelectuali de frunte ai țării. Apropierea de C. Noica, dincolo de pasiunea comună pentru filosofie (după 1990 a lucrat, o vreme, și la Institutul de Filosofie), pleacă, în cazul lui Ion Pogorilovschi, dintr-o remarcă cuprinsă în *Jurnalul de idei* nicasian, o meditație asupra zborului: „Tot ceea ce e făptură împlinită iese din gravitație; capătă autonomie". În consecință, *totul poate zbura*, inclusiv *Țestoasa* lui Brâncuși. Această teză a „infinitelor lungi" a făcut carieră la noi, în special după deceniul al șaselea, îndemnând la *revelație și feerie.*

Despre Constantin Noica (n. 12 iulie 1909, Vitănești, Teleorman – d. 4 decembrie 1987, Sibiu), proaspăt eliberat din închisoare în 1964 (la trei ani de la moartea, în deplină discreție, a lui Lucian Blaga), s-a spus că a fost un soi de *supraviețuitor,* protejat, printr-o formă subtilă de imunitate filosofică, în discursul său cultural, cu substanță generativ-națională. În fapt, „metafizica" *fondului autohton,* a *fenomenului românesc,* redescoperit cu voluptate în segmentele rostirii populare, a constituit o linie ideatică comună generației criterioniste, întreruptă tragic prin arestarea și moartea prematură (în 1952, în temnița de la Aiud), a lui Mircea Vulcănescu. Ea dă mărturie nu atât despre *originalitatea* gândirii filosofice locale, cât despre consonanța ei cu marile curente occidentale. Firul *rupt* al ideației dintre Vulcănescu și Heidegger, de pildă, iar, pe alt plan, dintre Vasile Lovinescu și René Guénon, trebuia într-un fel reluat, iar singurul ce avea această disponibilitate, era chiar C. Noica, continuator, încă din *Pagini*(le) *despre sufletul românesc* (1944), al schiței fenomenologice inițiate de M. Vulcănescu prin *Dimensiunea românească a existenței* (1943).

Instalat lejer în fruntea plutonului de fenomenologi ai *viziunii românești asupra ființei,* C. Noica a reinterpretat, în anii '70, cu material și exemple românești, marile direcții de gândire ale secolului trecut, de la existențialism la ontologia heideggeriană, rămânând declarat un „hegelian", adică rezervându-și dreptul de a-i înțelege pe toți și de a-i judeca „cu dreptatea lor cu tot". În acest fel, prin sute de articole, conferințe, intervenții și scrisori, C. Noica a săpat, cu perseverența picăturii chinezești, la temelia filosofiei materialist-dialectice, punând bazele discursului filosofic generativ național și îndemnându-și admiratorii și „ucenicii" la deschidere și angajare. Din păcate, nu toți au urmat și continuat exemplul! Solitar, sau prin colaboratorii apropiați (Alexandru Surdu este exemplul cel mai fericit de continuator al „dialogurilor logice"), C. Noica a transformat „fenomenul românesc" într-o zonă a cercetărilor hermeneutice, având grijă să-și avertizeze urmașii spirituali: „Să nu întârziați exclusiv asupra românescului. Suntem blestemați să fim într-o lume ce pendulează între Occident și Răsărit. Abia apoi ne vom întoarce rodnic la lumea noastră, la împlinirile și neîmplinirile ei" (interviu realizat de jurnalistul sârb Petru Cârdu, publicat postum, în *Dilema,* august 1993).

Apropierea lui C. Noica de Brâncuși, subliniază Ion Pogorilovschi în cartea sa, e târzie, datând din anul 1976, când a apărut, la Paris, cartea lui Ionel Jianu/ou *Introduction à la sculpture de Brâncusi* (Editions d'Art), unde C. Noica figurează în calitate de coautor al prefeței, beneficiind și de o caracterizare măgulitoare: „L'un des représentants les plus marquants de la philosophie contemporaine", care deja lucrează în România, la un... *Traité de metha-*

phisique. Textul *Introducerii,* în fapt un eseu-pretext filosofic, nu a scăpat neobservat în special de diaspora culturală românească, care, prin vocea filosofului Ștefan Lupasco, a evidențiat demersul logico-filosofic de excepție: „Textele voastre sunt excepționale. Pentru mine a fost o sărbătoare să vă citesc" (*Ionel Jianu și opera lui,* Romanian Academy of Sciences, 1990, p. 342). Cum, anterior, în 1975, publicase și o carte despre Eminescu, s-a spus că, în demersurile sale de identificare a *ființei* (obiectul *Tratatului de metafizică*, la care a trudit zeci de ani), C. Noica a beneficiat de trei mari predecesori: *Eminescu, Brâncuși și limba română!* (din fericire, C. Noica însuși nu credita o asemenea condensare stereotipă a filosofiei românești).

Demersul lui C. Noica l-a stimulat, de asemenea, pe George Uscătescu, care a publicat, la Madrid, o carte despre Brâncuși (*Brâncuși și arta secolului,* 1985) și, cu deosebire, pe Mircea Eliade, coautor al volumului *Temoignages sur Brâncuși,* și al piesei de teatru *Coloana nesfârșită*, prezentată și participanților la Congresul Mondial de Filosofie de la Montreal, Canada (1983). Aceste demersuri, de la care lipsea (nu trebuie să ne mire) chiar C. Noica, au continuat până la mijlocul anilor '90, așadar și postum, când apărea, la Paris, *L´ami lontain,* completat cu un *Bref portrait de Dinu Noica,* de Emil Cioran, iar la Bologna, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (1994), o traducere a versiunii românești de la Humanitas (1990).

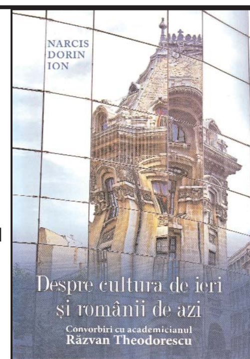
Despre conținutul *filosofic* al sculpturii brâncușiene, gânditorii români s-au pronunțat de timpuriu. Astfel, în *Fețele unui veac* (1925) Lucian Blaga evidenția că: „Instinctul *existențial* este un instinct metafizic. Oarecum istovit, acest instinct n-a putut să creeze o metafizică proprie." Demersul lui Blaga pornește, explicit, de la exemplul lui Brâncuși care, „pe la 1910 începu a închega un nou stil", conturat de „acel ciudat român care și-a părăsit țara, fără însă a-și părăsi și legendele și amintirile bizantine" (*op. cit.*, p. 121).

În concluzie, L. Blaga decelează „extazul abstract al formelor" brâncușiene de „bărbătească tăgăduire a realității". La rândul său, Dan Botta, un adversar ideatic al lui L. Blaga, într-un eseu celebru, *Limitele artei lui Brâncuși* (*Limite și alte eseuri,* Ed. Crater, 1996) vorbește despre *mistica platoniciană ce exprimă cel mai plastic fenomenul românesc:* „De la misticismul platonician la geometria riguroasă a concepției lui Brâncuși, se leagă stilul natural al artei noastre înseși". Pentru Dan Botta, rădăcinile culturii noastre se află la limita dintre arta *thracică,* căruia Bizanțul i-a conferit darurile lui, și tradiția *mediteraneeană*, ce își are în Brâncuși cel mai luminos exponent al ei". Nici exegetul modern Petru Solonaru nu e departe de tradiția *orfică*, ezoterică, a artei brâncușiene, câtă vreme: „Dincolo de religii, prudențe și filosofii, C. Brâncuși se identifică drept fiu al Ortodoxiei spirituale, ce presupune o detașare desăvârșită față de părelnicele lucruri, o isihie fără valuri în fața Osialității Promordiale" (*Spre simfonia brâncușiană,* Ed. Sigma, 2018).

În aceste condiții, textul nicasian *Îndoita infinire la Brâncuși* (din *Rostirea filosofică românească*, apărut și separat, cu titlul *Structura oricărei legende și Brâncuși*), precedat de *Infinit și infinire la Eminescu,* este o necesară punere în temă față de Ansamblul de la Târgu-Jiu, a cărei esență este „însăși legenda, eposul". C. Noica începe prin a enumera, *pentadic,* elementele Ansamblului: 1) Masa; 2) Poarta (Orasul); 3) Biserica; 4) Coloana (fără sfârșit); 5) Ultima masă. În ordine, aceste elemente indică *devenirea* ce ne îndeamnă „să povestim". Sunt evocate, pentru conformitate, legende „venite din Patria mamă, Transilvania, purtate de *năieri*, care s-au așezat tăcuți în jurul mesei, asemenea dacilor", dar și „Pentateucul" Vechiului Testament: Geneza, Exodul, Leviticul și Numeri, iar, la sfârșit, Deuteronomul, ce se încheie cu un „altar al tăcerii", mormântul lui Moise, pe care nimeni nu l-a cunoscut, până azi. Cu totul, creația lui Brâncuși „din metal și piatră" indică, ca în orice *epos,* nu înfăptuirea, ci „regândirea gândului: Omul e o ființă secundă. La el, evocarea e mai bogată decât Creația; este a doua creație, Deuteronomul" (*op. cit.*, p. 94).

Asocia, în aceste condiții, creația lui Brâncuși de „metafizica" nicasiană, cum face Ion Pogorilovschi, nu e o îndrăzneală. Universul formelor lui Brâncuși „bântuie" de metafizică. *Monadele* lui „dormante", pietrele lui „filosofale" comunică tainic, constituindu-se în adevărate „drumuri spre Centru", cum ar fi spus Mircea Eliade: „Drumul este cea mai simplă definiție ce i se poate da metafizicii, în genere". Drumul e „spre centru", spre ieșirea din zona *profană* și intrarea în zona *sacră* și duce, obligatoriu, spre templul/altarul/centrul lumii (Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, Ed. Univers, 1991, p. 129). În concluzie, pentru Noica, opera brâncușiană este ea însăși o „paradigmă a complexității", ce poate ține loc chiar de *tratat de filosofie* al neamului. Asumându-l pe Brâncuși și, prin extensie, pe Eminescu, laolaltă cu limba națională, arealului filosofic autohton, rezolvăm, susține C. Noica, și problema situării noastre psiho-fenomenale în ființă. Și, conchide Ion Pogorilovschi, în loc de o *anchilozată* istorie a filosofiei, *mai bine rămânem cu Brâncuși,* după îndemnul lui C. Noica.

Semn(al) de carte

Narcis Dorin Ion, *Despre cultura de ieri și românii de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodorescu,* Editura RAO, București, 2017

Recapitularea operei academicianului Răzvan Theodorescu este un exercițiu fascinant, dar laborios și exigent. Erudiția uriașă, raționamentele riguroase, asocierile de idei surprinzătoare și abundente, înclinarea savantului de a nu încheia o frază fără a-și epuiza până în detalii mesajul cer o concentrare particulară celui care vrea să pătrundă în profunzimea gândirii învățatului nostru coleg. (Virgil Cândea)

Implicat în evenimentele din decembrie 1989 și în viața politică din deceniul care a urmat, istoricul Răzvan Theodorescu își continuă opera istoriografică, dar își deplasează discret interesul de la analiza impactului artei medievale asupra societății la tema începuturilor modernității românești și la problemele inerente de imagologie ale acelui proces istoric. (Alex Mihai Stoenescu)

Evocările cuprinse în această carte vor naște, probabil, controverse și discuții, nu numai în breasla istoricilor, ci și în lumea culturală și politică, dată fiind structura cu totul specială a academicianului Răzvan Theodorescu, care rostește aici, fără menajamente, multe adevăruri incomode. (Narcis Dorin Ion)

(Texte reluate de pe coperta a patra a cărții.)

Homo sapiens

Valori fundamentale și globalizare (I)

Dragoș VAIDA, Constanța VAIDA HALIȚĂ

În această revistă, de mai multe ori, am susținut și, pe cât ne-a stat în puteri, am încercat să vă convingem că natura crizei pe care o trăim este în primul rând *de ordin moral,* idee pe care am preluat-o citând sursele. Un exemplu semnificativ, în acest *an crucial 2019,* continuă să fie globalizarea care afectează în adâncime viețile milioanelor de oameni, producând o solidaritate de fațadă, lipsită de suflet, influențată de moravurile pieței, ale birocrației transnaționale. Pe neasteptate, iată că acum găsim o confirmare importantă din partea unei personalități de prestigiu, economistul german, fondatorul Forumului economic mondial, Klaus Schwab. Ca în fiecare an, din 1971, Klaus Schwab a organizat la 22 ianuarie 2019 o întâlnire cu șefi de stat din 70 de țări, la Davos, în Elveția. În acest context, a dat interviul *Il faut moraliser la mondialisation* [12], în care ne pune în gardă cu privire la vulnerabilitatea democrației. Departe de a fi o opțiune exprimată odată pentru totdeauna, democrația se poate deteriora atunci când se pierde coeziunea socială. Este descrisă situația individului care, confruntat cu multe schimbări rapide, neexplicate, eventual nedorite, de diferite naturi, este tentat să se izoleze privind în jur fără simpatie. Autorul ne spune chiar că nu a fost prea tare surprins de protestele din Franța.

Acestea au început să exprime *neliniști existențiale* [4]. Revendicările sunt clarificate preluându-se nemulțumirile legate de alterarea stilului de viață ca urmare a integrării europene. În media și în opinia publică, protestele de acest fel devin treptat inițiative *împotriva globalizării,* care impune o uniformizare nedorită. Ideea că munca poate asigura securitatea economică a familiei și promovarea socială, așa cum ar fi fost normal, este pusă sub un mare semn de întrebare. În numeroase cazuri, apare sentimentul că înțelegerile sociale postbelice, acceptate până acum, sunt depășite.

Nu suntem convinși că mișcările pe care le vedem în diferite țări rezultă din erori tactice sau din lipsa comunicării adecvate. Subliniem că suntem confruntați cu reacții puternice provocate de faptul că omul se trezește trăind într-o societate care cumva îl privează atât de rădăcini/temelii, cât și de recursul salvator la unele valori fundamentale, nu în ultimul rând, la aerul binefăcător, curat, izvorât din transcendență, vezi spus explicit în [4] (nu ne putem mulțumi cu câteva cuvinte, trebuie să revenim).

După filosoful și teologul ortodox Olivier Clément, *astăzi s-a ajuns la o societate al cărei scop este să realizeze cât mai bine, aici pe pământ („în altă parte" nu există), plenitudinea existenței prezente. (...) Multiplicarea nevoilor prin stimularea publicitară a dorinței face de neconceput (...) asceza tradițională care caută să limiteze nevoile pentru a aduce dorința la elanul ei propriu-zis spiritual. Crăciunul s-a folclorizat, dar rămâne actual ca sărbătoare a nașterii și a „vieții". Paștele, pentru cei mai mulți, nu mai înseamnă decât un consum sporit de cozonac* [5, p. 15]. Notăm poziții de acest fel fără a uita să vă prevenim că există opinii care susțin valorile tradiționale din interes politic sistematic anti-UE, exprimat la orice ocazie. Frecvent, expresia *comunitate internațională* înseamnă un sistem de relații publice care servesc interesele unei oligarhii, parte plătită din presa controlată de grupuri de interese bine definite.

Este însă mai important să precizăm/explicităm acel *substrat moral* la care facem aluzie. *Fondul moral* din care provin atâtea contestări și nemulțumiri personale constă dintr-o compunere a unor factori concreți, preciși, la care se referă un autor precum Ivan Blot, [2] și mai ales [1]. Înșirăm acești factori, punctând, ne scuzăm, didactic: (a) rezervarea unui loc important în viața noastră pentru *interesele materiale, bani, profit* (importantă până la urmă mai mult decât îndoielnică); (b) intervențiile tehnologiei, care tind să fie un substitut pentru cultură, spirit, chiar *patrie,* pentru acel *ținut* de care se leagă *rădăcinile/sursele noastre;* (c) *înlocuirea insului și personalității sale cu masa,* văzută ca reprezentând colectivitatea, surogat de comunitate, atunci când de fapt nu mai avem mare lucru în comun; în final, în esență, (d) *scoaterea din discuție a oricărui factor mai presus de ins – transcendență, divinitate* – și înlocuirea acestora cu un eu care absoarbe și reprezintă totul și care, la urmă, după ce ia totul, paradoxal, nu arată a fi mai fericit. Ajungem atunci să recunoaștem ca prioritate zero ceea ce economic se exprimă astăzi prin circulația nestingherită a capitalului și a profitului, mai clar spus, idealul fiind acela de a forfoti pretutindeni, de a cumpăra și vinde totul, oriunde, oricând și oricui, cu condiția unică de a realiza un profit.

Abia pe urmă observăm, fără să mai conteze, că moneda pe care am pus-o în circulație și cu care dobândim bunurile care ni se scurg printre degete au fost prosperitatea promisă, rămasă ca linie a orizontului, și subjugarea morală. Promisiunea democratică, populismul și, cu părere de rău, chiar unele tradiții se pot contamina de totalitarism, pot deveni de la un moment dat nocive atunci când nu mai sunt puse în legătură cu valori, când devin scopuri în sine, pentru sine, când latura morală, de suflet, demodată și ridiculizată, își retrage apele binefăcătoare lăsând în urmă un teren arid. Vedem această deșertificare morală, sufletească și urmările ei din simpla aducere aminte a unor titluri de cărți care, să nu ne înșelăm singuri, ne transmit un mesaj clar: *Multiculturalismul ca religie politică* [3], *Criza UE* [6], [7], *Societatea epuizării* [9], *Decadența. Viața și moartea iudeo-crestinismului* [10], *Triumful cupidității* [13].

Credem că nu se poate pune la îndoială faptul că o parte importantă, constitutivă, a existențelor noastre o constituie relația pe care o avem cu munca noastră care se prefigurează și se stabileste în anii de formare, apoi în epoca angajării efective, când locul de muncă este un factor decisiv de definire a personalității și de integrare, și nu se termină la vârsta a treia, când aspectele sociale sau de întreținere devin dominante. Or tocmai în această relație globalizarea poate interveni negativ dacă nu se iau inițiative speciale, proteguitoare, care să prevină reducerea agenților activi, creatori, la un corp de mercenari. Acestora eventual le pasă prea puțin de locul în care lucrează, de mediul profesional, social, natural. Activitatea în condițiile delocalizării, într-un *locexit,* nu se mai desfășoară ca mai înainte. Odată cu facultatea, făceam o „promisiune de căsătorie" cu un anumit domeniu de activitate, cu anumiți oameni, se prefigurau scopuri personale, vocații, care chiar dacă aveau un fond de ignoranță și de naivitate înduioșătoare, aveau totuși avânt.

Dacă, dimpotrivă, dislocăm persoane, destine sau vocații, ce devenim? Oameni care trăiesc cu iluzia că plăcerea vieții se reduce la satisfacțiile pe linie materială și că pentru delectare este suficient să consumăm, pe toate azimutele. Achizițiile materiale, cu toți banii dați, nu devin însă evenimente ale vieții, lor le lipsesc investiția sufletească, frumusețea, chiar dacă obstacolele nu lipsesc.

Este posibil ca în acest peisaj cultural și moral, Europa de Răsărit să poată interveni cu ceva nou, cu invocarea unor surse și țeluri însuflețitoare. Această parte a Europei rămâne azi o zonă insuficient explorată, desconsiderată de multe ori, care păstrează încă valori spirituale vii ca într-o rezervație, resurse materiale care nu pot fi neglijate. S-ar putea ca peste puțin timp, existența acestui depozit de supraviețuire a lumii de tip european să dobândească importanța la întâlnirea, pe plan istoric, cu civilizații de altă sorginte, cu un bagaj greu compatibil cu al nostru. Interferența dintre colectivități și structuri născute de-a lungul secolelor, provocată brutal, birocratic și inflexibil, duce inevitabil la adâncirea frustrărilor și favorizează apariția extremismului și a populismului când democrația se topește în disperare de cauză.

Am spune că este urgent să se investească în familii, copii și educație. Remedii, da, există. Să gândim ce este bine, de folos, să o spunem când avem ocazia, să ne purtăm pe mai departe ca și cum numai de noi ar depinde eliminarea celor rele, netrebnicia, să credem că acțiunea noastră are valoare și să credem că și alții ne vor împărtăși însuflețirea. Când suntem în împrejurarea fericită că facem ceva bun, care ne și place, să nu ne oprim, să punem în lumină lucrul plăcut, deoarece atunci când suntem în clipe de descurajare și de dezorientare, amintirea celor pe care le-am făcut, când lucrurile mergeau cum trebuie, ne va scoate din momentele grele.

Primul argument care ne vine în minte ține de întâlnirile/adunările din trecut. De câte ori încercam să spunem ceva ni se sugera că n-are rost, că oricum situația nu se schimbă, că se știe, dar nimeni n-o mărturisește etc. De atitudini și judecăți este nevoie acum chiar mai mult decât altădată. Din indiferență, din neparticipare intelectuală, morală, nu putem extrage ceva – aceasta ar putea fi concluzia, în context.

În civilizația de consum, de orientare exclusiv materială, care ni se oferă ca recompensă, fericirea este redusă la plăcere și dezgolire (o formă simplificată fiind egoismul din *First*). Critica acestei filosofii este pusă recent în legătură cu *noțiunea de Gestell* (în limbaj comun, piedestal, ramă, cadru) de la Martin Heidegger [1]. Ne vom referi cu plăcere la această sursă, știut fiind că celebrul filosof german nu ignora România. În 1942, Walter Biemel scria: „Heidegger cunoaște România din buna reputație de a fi o țară a filosofilor, căci mereu îi vin de acolo studenți în filosofie". Heidegger se adresa grupului de doctoranzi români folosind substantivul „latinii". La Liceul „Titu Maiorescu", azi „Caragiale", l-am avut profesor pe Constantin Floru (1897-1983), chiar diriginte, care a fost trimis la Heidegger de Nae Ionescu, precum și pe Virgil Bogdan (1899-1969), traducătorul în românește al *Fenomenologiei spiritului* lui Hegel. De-așa vremi se-nvredniciră *latinii.*

Bibliografie

1. Ivan Blot, *L'Homme défiguré,* Ed. Apopsix, mars 2015, 330 pages.
2. Ivan Blot, *La Russie de Poutine,* Préface de Philippe de Villiers Paris, Bernard Giovanangeli Éditeur, Édition du Grenadier, 2015.
3. Mathieu Bock-Côté, *Le multiculturalisme comme religion politique,* Éditions du Cerf, 2016.
4. Laurence de Charette, „Gilets jaunes": répondre a l'inquiétude existentielle, *Le Figaro,* 27 dec. 2018.
5. Olivier Clément, *Viitorul Bisericii,* Patmos, 2014.
6. A. Devecchio, Philippe de Villiers: „Nous vivons peut-etre la fin d'une civilisation, la nôtre", *Le Figaro,* 30 oct. 2018.
7. D. Engels, *Le déclin: la crise de l'Union européenne et la chute de la République romaine: quelques analogies historiques,* Paris, Éd. du Toucan, 2013.
8. R. Glucksmann, *Les enfants du vide,* Allary éditions, 2018.
9. Byung-Chul Han, *La société de la fatigue (The Burn-Out Society),* Circé, 2014.
10. M. Onfray, *Décadence, Vie et mort du judéo-christianisme,* Flammarion, 2017.
11. Didier Raoult, La science au service des idéologies, *Le Point,* 12 nov. 2018.
12. Klaus Schwab, Il faut moraliser la mondialisation, Interview par Fabrice Nodé-Langlois, Jean-Pierre Robin, *Le Figaro,* 13 dec. 2018.
13. Joseph E. Stiglitz, *Le triomphe de la cupidité,* Éd. Les liens qui liberent, 2010.

Originea etnonimului *român*

Mihai VINEREANU

Există convingerea că etnonimul *român* este vechi, încă de pe vremea ocupației romane, dar la o analiză mai atentă se poate constata că lucrurile nu stau deloc așa. De-a lungul Evului Mediu și până mai încoace, românii au fost cunoscuți în afara Țărilor Române ca *vlahi* (sau *valahi*), denumire de origine slavă, preluată de la germanici (cf. DELR, *vlah*), iar în antichitatea târzie, până la stabilirea slavilor la sud de Dunăre, românii de azi erau numiți *traci, daci* sau *iliri,* în funcție de regiunea în care locuiau. De menționat că doar românii din sudul Dunării s-au numit pe ei înșiși *români,* în diverse variante precum *armân, rămăr* etc., dar nu și la nordul Dunării. Este adevărat că Valahia s-a numit în documentele de limbă română fie Țara Rumânească, fie Țara Muntenească (sau Muntenia), dar locuitorii acestei provincii românești s-au numit pe ei înșiși fie *munteni,* fie *olteni* etc., dar nu *rumâni.* *Rumân* a însemnat țăran dependent, iobag. Cronicarii munteni vorbesc despre „limba noastră dăcească”, nu română, iar Stolnicul Cantacuzino nu credea în teoria romanizării, care începuse să capete contur ceva mai devreme, la cronicarii moldoveni (Grigore Ureche și Miron Costin). Istoricul grec Laonicos Chalcocondyles (1430–1470) în istoria sa ne numește invariabil *daci,* iar pe Vlad Drăculea (Țepeș) îl definește drept „regele dacilor”. În plus, afirmă că româna este apropiată de italiană, dar ține să specifice că nu se știe de unde până unde cele două limbi seamănă așa de mult, fapt care dovedește că teoria romanizării nu căpătase contur la acea vreme. În principiu, se poate considera că originea romană a limbii și poporului român a apărut odată cu cronicarii moldoveni. Pe de altă parte, în cronicile bizantine, Imperiul Bizantin era denumit Imperiul Romanilor (Imperiul Roman), iar locuitorii se numeau pe ei înșiși romani. Grecii își spuneau *romaioi* (romani), iar populația traco-iliră procedase la fel folosind termeni specifici fiecărui dialect. Prin urmare, nu erau etnonime propriu-zise, ci defineau apartenența la o anumită entitate politică, anume Imperiul Roman de Răsărit, care reprezenta lumea civilizată, în contrast cu restul Europei, care era lumea barbară. Prin urmare, toți locuitorii Imperiului Bizantin se defineau drept „romani”, indiferent de originea lor etnică. Este demn de menționat că, până în ziua de azi, în limba neogreacă există expresia *mile romaika,* cu sensul de „vorbește clar, deschis”, unde *romaika* este echivalentul lui *elinika,* ambele definind limba greacă, *romaika* fiind un derivat al lui *romaios,* roman (cf. DELR, *român*). Acestea sunt detalii care nu pot fi trecute cu vederea.

Așa se explică faptul că doar românii din sudul Dunării au folosit endo-etnonime de genul celor arătate mai sus, dar nu și cei de la nord de Dunăre. Pe de altă parte, se consideră că denumirea de Țara Rumânească nu poate proveni de la denumirea clasei sociale a țăranilor dependenți, dar nu trebuie să uităm că aceeași „țară rumânească” s-a numit concomitent și Muntenia, cum se numește până în ziua de azi. Astfel, se pune întrebarea: de ce? Singura explicație este aceea că țara s-a numit mai întâi Muntenia, la începuturile ei, când își avea capitala la Câmpulung și cuprindea doar zona de munte, iar cu timpul, probabil pe vremea cât timp capitala a fost la Curtea de Argeș și la Târgoviște și s-a întins până la Dunăre (apoi până la Mare), a căpătat și denumirea de Țara Rumânească, tocmai să exprime diferența între entitatea cu teritoriul mai mic și cea ulterioară cu un teritoriu mult mai mare, prin alipirea teritoriilor locuite de rumâni. Este de presupus că în aceste zone erau sate locuite nu doar de țărani dependenți, ci și de cei refugiați din sudul Dunării care se denumeau pe ei înșiși tot rumâni, conform celor arătate mai sus. Din păcate, nu am avut acces la toate cronicile Țării Românești ca să văd când și cum au apărut cele două denumiri, ca să justificăm pe deplin această ipoteză. Pe de altă parte, se știe că marile latifundii se aflau în zonele de câmpie, iar aceste moșii au fost pe toată perioada Evului Mediu românesc entități semi-autonome de puterea domnească, cu privilegii proprii, dovadă că acestea au fost cândva alipite prin forță teritoriului stăpânit de domn de-a lungul timpului, odată cu expansiunea puterii domnești de la nord spre sud și sud-est, păstrându-și anumite privilegii.

Am arătat mai sus că la nordul Dunării a existat în Evul Mediu termenul de *rumân,* dar nu ca etnonim, ci ca realitate socială: acest termen a definit timp de secole pe țăranul dependent, țăranul dependent de moșiile boierești sau în anumite cazuri pe țăranul de la câmp, în contrast cu moșneanul, țăranul liber, un derivat al lui *moș* (respectiv *moșie*), definind pe locuitorii din zonele de deal și de munte care au fost întotdeauna liberi, stăpâni pe avutul lor. Ba mai mult, asta se întâmplă doar în Muntenia, dar nu și în Moldova și nici în Ardeal. Prin urmare, se poate emite ipoteza că țăranii dependenți din Muntenia erau originari din sudul Dunării și că ei au venit aici într-o anumită perioadă istorică. Cum se explică totuși această stare de lucruri?

Procopius din Caesarea arată că slavii odată ajunși în sudul Dunării atacau în modul cel mai bestial cu putință populația compactă de traci și iliri (așa cum îi denumește Procopius) din această regiune, ucigându-i, jupuindu-i de vii sau alungându-i de pe locurile lor de baștină. Sălbăticia slavilor nu cunoștea limite. Multă vreme (și probabil și acum) s-a vorbit în istoriografia românească despre migrația „pașnică” a slavilor pe teritoriile locuite de strămoșii noștri. Pentru edificare vom cita din Procopius despre migrația „pașnică” a acestora la sud de Dunăre: „Cam în același timp (este vorba de campania lui Belizarius împotriva goților din Italia, n.a.), o armată de slavi a trecut Dunărea provocând mult rău în toată Iliria până în Epidamos, ucigând și luând sclavi pe toți cei le cădeau în cale, tineri sau bătrâni, jefuindu-le avutul. Au reușit deja să cucerească numeroase locuri întărite din regiune care erau neapărate, dar care fuseseră mai înainte bine apărate și continuă să umble peste tot căutând orice pentru propria lor plăcere” (7, 29, 1-3). În continuare, autorul arată că o armată bizantină de circa 15.000 de soldați le urmăreau mișcările fără a îndrăzni să-i atace.

În altă parte, autorul spune: „O mare hoardă de slavi au coborât acum asupra Iliriei, cauzând suferințe greu de descris. Împăratul Iustinian a trimis o armată comandată între alții și de fiii lui Germanos. Dar această armată era inferioară numeric inamicului, nefiind în stare să se lupte cu ei, rămânând tot timpul în spatele lor, tăind pe cei răzlețiți în urma barbarilor. Au ucis mulți dintre ei, dar au luat și câțiva prizonieri pe care i-au trimis împăratului. Cu toate acestea, barbarii au continuat devastările. Expediția de jaf a durat mult timp, în care au umplut drumurile de cadavre, luând ca sclavi mulțimi nenumărate, jefuind orice fără ca cineva să se poată opune și în sfârșit s-au întors acasă cu toată prada. Romanii nu au putut să-i atace când au trecut Dunărea or să le facă daune în vreun fel sau altul, pentru că gepizii au făcut înțelegere cu ei, întâlnindu-se cu ei și trecându-i în bărci, peste Dunăre, primind sume mari pentru asta. Plata era un stater de aur de persoană” (8, 25, 1-5). Asta se întâmpla la începutul anului 552.

Invazii similare aveau loc și în Tracia: „În acest timp (anul 550, n.n.), o armată de slavi nu mai mare de 3.000 de indivizi au trecut Dunărea fără să întâmpine nicio opoziție, înaintând imediat spre râul Hebros, pe care l-au trecut fără dificultăți, apoi despărțindu-se în două grupuri. Un grup de 1.800 de oameni, iar celălalt restul” (7, 38, 1-2). Cu toate că cele două secțiuni nu țineau legătura între ele, au reușit să înfrângă armata bizantină. Generalul Asbados a fost luat prizonier, iar după aceea a fost ucis, fiind aruncat în foc de viu, după ce i-a fost jupuită pielea de pe spate. Jupuirea de viu și aruncarea în foc a celor prinși sau luați prizonieri era o practică obișnuită a invadatorilor slavi. „Apoi cei care l-au înfrânt pe Asbados au jefuit sistematic totul până la mare și au capturat un oraș de coastă numit Toperos, cu toate că avea garnizoană. Este primul oraș de coastă din Tracia și se află la opt zile de mers până la Bizanț. L-au capturat astfel: cei mai mulți s-au ascuns în terenul denivelat din spatele fortificațiilor, iar restul au mers în fața porții care se află în partea de est și au început să hărțuiască pe romani la creneluri” (7, 38, 9-10). Soldații ies din cetate să-i atace pe cei din fața porții, sunt atrași în spatele cetății unde sunt atacați de grosul gloatei de slavi, fiind încercuiți și uciși până la ultimul om, apoi atacă fortificațiile. Locuitorii orașului, lipsiți de armată, încearcă să se apere singuri, aruncând ulei fierbinte asupra invadatorilor. Cu toate acestea, barbarii reușesc să cucerească orașul, apoi „au ucis imediat toți bărbații, 15.000 la număr, luând ca sclavi femeile și copiii. Cu toate acestea, nu obișnuiau să cruțe pe nimeni, de când au început să invadeze ținuturile romanilor, ucideau pe toți cei care le cădeau în cale, netinând cont de vârstă, astfel că întreg teritoriul Iliriei și al Traciei ajunsese să fie plin de cadavre aflate la voia întâmplării. Își ucideau victimele nu cu sabia sau lancea, ori în alt mod obișnuit, ci prin baterea a patru țăruși în pământ, făcându-i foarte ascuțiți și străpungându-i pe bieții nenorociți cu mare forță prin spate până în intestine. Acesta era modul preferat de a-i ucide. Barbarii aveau însă și altă metodă, anume bătând patru țăruși în pământ cât mai adânc, apoi legând mâinile și picioarele celor prinși de ele, lovindu-i cu bâte, ucigându-i ca pe câini ori șerpi sau alte sălbăticiuni. Alții îi închideau în colibe împreună cu vitele lor, pe acei pe care nu erau în stare să-i ia cu ei în vizuinile lor și după aceea puneau foc la colibe fără nicio milă. Așa distrugeau slavii pe toți cei ce le cădeau în cale. Dar din acest moment înainte, ambele grupuri ca și cum s-ar fi îmbătat cu marea cantitate de sânge vărsat, s-au hotărât să facă prizonieri pe unii care le cădeau în cale și, prin urmare, luau cu ei mii de prizonieri când plecau acasă” (7, 38, 19-23).

Asta se întâmpla pe la jumătatea secolului VI, dar procesul a continuat până mai târziu. Este de presupus că în această perioadă unii au trecut Dunărea la nord nu ca sclavi, ci ca fugari. Se știe că existau entități statale la nord de Dunăre, înainte de întemeierea Țării Românești, dar nu avem atestări clare ale existenței unor astfel de formațiuni politice în secolele VII-VIII, perioadă în care slavii s-au stabilit la sud de Dunăre, dar faptul că slavii nu s-au putut stabili în masă la nord de Dunăre, așa cum ar fi fost normal, dovedește încă odată că la acea vreme existau astfel de entități politice care nu i-au lăsat pe slavi să se stabilească în aceste regiuni, iar cei care vor fi rămas aici au fost asimilați de populația locală. În sudul Dunării, fenomenul a fost invers.

Prin urmare, este destul de evident că acești traci și iliri luați prizonieri de către slavi erau duși la nord de Dunăre ca sclavi, formând baza de plecare a viitorilor țărani dependenți din Muntenia, adică rumânii de mai târziu. Tot la fel de bine putem înțelege că tot atunci a început istoria popoarelor din sudul Dunării. Aceste date explică, de asemenea, și originea slavă a multor boieri din Țările Române. Este de presupus că zona de câmpie a Munteniei era foarte puțin populată la acea vreme și prin urmare era nevoie de forță de muncă. După distrugerea regatului dacic de către romani și retragerea ulterioară a romanilor din Dacia, teritoriile dacice au rămas pradă invaziilor barbare de tot felul. Populația locală s-a retras în zonele de deal și de munte, zonele de câmpie rămânând, în principiu, pustii. Cele mai mari moșii boierești de mai târziu s-au aflat aici, împreună cu masele de rumâni, care vor fi împroprietăriți abia după Primul Război Mondial.

Centenarul Marii Uniri

O sută de ani de la ocuparea Budapestei de către Armata Română

Ion CONSTANTIN

Se împlinesc în curând 100 de ani de când Armata Română a desăvârșit una dintre cele mai importante acțiuni din istoria sa – intrarea în Ungaria, cucerirea Budapestei și distrugerea Republicii Sovietice Ungare.

La sfârșitul Primului Război Mondial, operațiunile militare se încheiaseră în noiembrie 1918, provinciile românești Basarabia, Bucovina și Transilvania se uniseră pe rând cu Țara-Mamă, România, dar situația era deosebit de complicată.

Guvernul ungar se prevala de prevederile convenției militare de armistițiu semnată la Belgrad, pe 13 noiembrie 1918, între țările aliate câștigătoare în Primul Război Mondial, reprezentate de generalul Louis Franchet d'Esperey și guvernul ungar al contelui Mihály Károlyi, instaurat după Revoluția Crizantemelor. Potrivit acestei convenții provizorii, Crișana, Maramureșul și centrul Transilvaniei rămâneau sub administrație maghiară, stabilindu-se o linie de demarcație pe aliniamentul râului Mureș. Profitând de concesia făcută de francezi, ungurii contestau hotărârea cu caracter plebiscitar, luată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, și au luat măsuri dure de represiune a manifestatiilor pentru unirea cu Regatul României, în teritoriile lăsate sub administrația lor. De menționat faptul că această convenție de la Belgrad avea un caracter strict militar, căreia, însă, maghiarii insistau să i se recunoască și un caracter politic.

În ianuarie 1919 au început lucrările Conferinței de Pace de la Paris, conflictul româno-ungar trecând într-o altă fază, cea a diplomației. Ungaria a declanșat o intensă propagandă în marile capitale ale lumii, în scopul influențării Marilor Puteri. În replică, guvernul român, condus de Ion I.C. Brătianu, și Consiliul Dirigent din Transilvania au protestat energic, solicitând revizuirea armistițiului de la Belgrad. Pe data de 26 februarie 1919, românii au obținut câștig de cauză. Conform recomandărilor de la Paris, s-a constituit o zonă neutră între România și Ungaria. Armata Ungară a fost somată să se retragă pe aliniamentul Hust – Satu Mare – Carei – Oradea – Salonta, prin nota adresată de colonelul francez Fernand Vyx.

Dându-și seama că puterile occidentale nu erau dispuse să tolereze politica agresivă a Ungariei, unele cercuri politice de la Budapesta se orientează rapid spre Rusia condusă de Vladimir Ilici Lenin, stat care nu a fost invitat la Conferința de pace de la Paris. După demisia guvernului condus de Mihály Károlyi, puterea este preluată de Partidul Comunist Ungar, pe 21 martie 1919. Béla Kun (Béla Kohn), noul lider al Ungariei, își câștigase o însemnată popularitate în rândul cetățenilor, prin promisiunea de a readuce statul maghiar în vechile sale granițe. Acest scop nu putea fi atins decât printr-o alianță cu Rusia bolșevică, care urmărea crearea unui culoar spre Europa Centrală, menit să răspândească ideologia marxist-leninistă.

Atât Rusia sovietică a lui Lenin, cât și Republica Sovietică Ungară a lui Béla Kun refuzau recunoașterea României Mari și planificau operațiuni militare împotriva țării. Regimul comunist de la Budapesta se baza pe probabilitatea unui război între Antanta și Rusia bolșevică și pe sprijinul acesteia din urmă. Planul lui Béla Kun era de a ocupa întreaga Transilvanie și de face joncțiunea cu trupele lui Lenin, care ar fi trebuit să atace România dinspre est.

Pregătiri de luptă aveau loc în ambele tabere. În Ungaria este decretată mobilizarea generală, fiind chemați sub arme aproape 200.000 de oameni și organizați după modelul Armatei Roșii din Rusia. În România, trupele române din Transilvania, instalate aici încă din noiembrie 1918, sunt organizate conform unui ordin de operații al Marelui Cartier General, în felul următor: Grupul de Nord, sub comanda lui Traian Moșoiu, și Grupul de Sud, al cărui comandat, Gheorghe Mărdărescu, trebuia să pregătească ofensiva împotriva Ungariei. Doi generali de excepție ai Armatei Române: Gheorghe Mărdărescu, un ofițer cu multă experiență, din 1915 comandant al Academiei Militare; Traian Moșoiu, un general „cumplit la înfățișare și atitudine", așa cum îl caracteriza Nicolae Iorga, dar care se bucura de o imensă popularitate în rândul populației românești din Transilvania.

Regele Ferdinand și Regina Maria, la Carei, 25 mai 1919

Conștiente de pericolul de a avea doi vecini cu pretenții teritoriale puternic exprimate și cu dorința clară de a folosi forța armată împotriva României, autoritățile de la București, prin delegația română aflată la Conferința de Pace de la Paris, a cerut permisiunea de a înlătura regimul lui Béla Kun, ceea ce reprezenta o *necesitate strategică pentru țara noastră, ca și pentru întreaga Europă.*

După eșuarea tratativelor dintre aliați și guvernul Béla Kun, în noaptea de 15 spre 16 aprilie 1919, Divizia 6, Divizia 38 de husari, Divizia de secui și Gărzile Roșii maghiare au atacat violent, la Ciucea și Tigani, în Munții Apuseni, posturile înaintate ale Armatei Române. A urmat aproape imediat contraofensiva armatei române. În fața celor aproximativ 60.000 de soldați maghiari se găseau 6 divizii românești de infanterie și 3 brigăzi de cavalerie, în total, circa 64.000 de ostași.

Un rol deosebit în aceste lupte i-a revenit generalului Traian Moșoiu, care a reputat o victorie categorică împotriva Diviziei de secui, al cărei comandant, colonelul Karoly Kratochwil, a fost făcut prizonier, în timp ce bravul general român era decorat, cu Ordinul „Mihai Viteazul", Proprio Moto, de către Ferdinand I, la Carei.

În doar cinci zile de operațiuni, Armata Română a pus stăpânire pe marile centre Satu Mare – Carei – Oradea – Salonta. Linia frontului se întindea la nord până la Tisa, iar spre sud până la Mureș. La Oradea, români, unguri, germani și slovaci îi „întâmpinau pe români cu flori și cu strigăte de bucurie, scoase în limba lor", scria Nicolae Iorga, pentru că i-au salvat de bolșevici. La 30 aprilie și 1 mai, trupele române au ajuns la Tisa pe întreaga lungime a frontului, reușind să facă joncțiunea cu trupele cehoslovace.

Amenințarea directă a capitalei Ungariei a determinat comandamentul Armatei Roșii maghiare să-și îndrepte toate eforturile contra frontului cehoslovac. Guvernul sovietic maghiar avea intenția ca, după distrugerea forțelor cehoslovace, să-și deschidă un coridor înspre nord-est, cu scopul de a restabili legătura cu guvernul sovietic de la Moscova, care susținea din punct de vedere material și moral regimul comunist din Ungaria. Această legătură fusese întreruptă, prin ocuparea de către trupele cehoslovace a liniei Miskolcz-Csap-Ungvár-Muncács.

Timp de o lună, între 15 mai și 15 iunie 1919, au avut loc lupte crâncene, în urma cărora trupele cehoslovace, inferioare numeric, nu au putut rezista, fiind nevoite să se retragă, astfel că armata bolșevică a Ungariei a reușit să ocupe întreaga Slovacie. Față de înaintarea în Cehoslovacia a trupelor roșii, Conferința de Pace de la Paris a intervenit energic, iar guvernul sovietic ungar a fost obligat să cedeze somației făcute de Consiliul Suprem, acceptând, la 23 iunie, condițiile armistițiului și retragerea la 15 km sud de vechea linie de demarcație.

În tot acest timp, Guvernul de la București cerea demobilizarea armatei maghiare, dar Béla Kun, îmbătat de succesele militare contra cehoslovacilor, nu era dispus să facă acest lucru, mizând și pe sprijinul bolșevicilor lui Lenin. O parte însemnată din forțele ungare devenite disponibile de pe frontul cehoslovac, împreună cu alte unități din rezervă, organizate din nou, au fost concentrate pe frontul român. Au fost completate, totodată, efectivele armatei, prin noi recrutări și crearea de noi unități dotate cu mijloace moderne de luptă. La sfârșitul primei jumătăți a lunii iulie 1919, comuniștii unguri dispuneau de o armată destul de puternică, având în compunere trupe de infanterie și o artilerie dotată cu tunuri de 105 mm, 305 mm și chiar câteva piese de 420 mm, care însă n-au mai apucat să fie întrebuințate. În total, 8 divizii, 3 brigăzi independente și un detașament mixt au fost aduse pe frontul român.

De data aceasta, atacurile armatei maghiare s-au desfășurat conform planurilor lui Lenin, care preconiza declanșarea la scară europeană a unor mari demonstrații muncitorești pentru apărarea Ungariei bolșevice. În noaptea de 19 spre 20 iulie 1919, armata ungară a atacat Armata Română, reușind s-o respingă până la Oradea.

În aceste condiții, conducerea statului român a hotărât o ripostă decisivă, până la înfrângerea Ungariei. Marele Cartier General a decis să declanșeze ofensiva odată cu forțarea din mișcare a râului Tisa prin ruperea apărării de pe malul drept al râului și cu înaintarea cu lovitura principală pe direcția Szolnok-Budapesta. Începând din 27 iulie 1919, primele trupe române au trecut Tisa și au realizat capete de pod. Armata Română a angajat în operația ofensivă 119 batalioane, 6 escadroane, 98 baterii de artilerie, cu un total de aproximativ 120.000 de oameni.

→

Mult mai târziu, abia prin secolele XVIII-XIX, când teoria latinistă a prins mai bine contur, s-a emis ipoteza că denumirea vine chiar de la coloniștii romani care ar fi spus cu multă mândrie „civis romanus sum". O pură invenție, pentru a susține „romanizarea dacilor" care, în realitate, nu a avut niciodată loc, nici măcar la sudul Dunării. La nordul Dunării au fost foarte puțini coloniști în comparație cu populația locală, doar pe vremea ocupației romane. Este foarte bine cunoscut faptul că romanii nu au ocupat decât circa o cincime din teritoriul regatului dac, iar populația vorbitoare de limbă latină s-a retras odată cu retragerea aureliană, la 271 A.D. Datele arheologice nu lasă nicio îndoială că populația locală a rămas pe loc în fosta provincie Dacia (cf. DELR, *Argument*). În plus, dacii liberi nu aveau nici cel mai mic motiv să emigreze la sud de Dunăre.

Pe de altă parte, limba română este probă indubitabilă că dacii nu s-au romanizat. Am arătat cu diverse ocazii (cf. DELR) că 87% din lexicul limbii române este diferit de cel al limbii latine, dintre care un procent relativ redus sunt împrumuturi din alte limbi, restul provine direct din proto-indo-europeană, prin urmare, are o origine traco-dacă.

Notă: Toate traducerile din Procopius au fost făcute de autor.

Bibliografie selectivă

Laonikos Chalkokondyles: *The Histories,* Cambridge Harvard University, 2014.

Prokopios: *Wars of Justinian,* Hackett Publishing Company, Inc., Indianapolis/ Cambridge, 2014.

Mihai Vinereanu: *Dicționarul Etimologic al Limbii Române (DELR),* Alcor-Edimpex, București, 2008.

Regele Ferdinand și regina Maria, aflați în Transilvania, au asistat în ziua de 30 iulie 1919 la trecerea Tisei de către trupele române, în dreptul satului Tiszabo. Regina nota: „Toți erau atât de plini de elan, se bucurau că trec Tisa ca să-i alunge pe bolșevici, ei doreau să ajungă la Budapesta". Regina mai consemna în *Jurnalul* său că la Carei „chiar și ungurii au venit să-i mulțumească regelui pentru că au fost salvați de bolșevici de către Armata Română".

Până la 2 august 1919, apărarea forțelor maghiare a fost dezorganizată, astfel că majoritatea diviziilor române se aflau la vest de aliniamentul râului Tisa. Corpul 1 armată ungar a fost scos din luptă, iar comandamentul lui s-a predat. La 3 august 1919, patru escadroane de roșiori, comandate de colonelul Rusescu, au pornit spre Budapesta, unde au ajuns spre seară. Aceste prime unități, având în compunere 400 de militari, au controlat Budapesta până pe 4 august, când a intrat în capitală generalul Gheorghe Mărdărescu, în fruntea unor forțe mai mari. Istoriografia a consemnat data eliberării Budapestei de bolșevism ca fiind 4 august 1919, ziua în care generalul Mărdărescu a primit defilarea trupelor române în capitala Ungariei, alți generali ai armatei fiind Demetrescu, Ștefan Holban, Traian Moșoiu și locotenent-colonelul Ion Antonescu. Defilarea în fața comandantului trupelor din Transilvania, precum și a unui imens public, a avut loc la ora 18, pe bulevardul Andrassy, trupele române participante având în compunere un detașament format din Regimentul 4 vânători, un escadron din Regimentul 23 artilerie și un divizion din Regimentul 6 roșiori. Budapesta a fost singura capitală inamică ocupată de un stat din Antanta prin acțiune militară directă în cursul sau ca urmare a Primului Război Mondial.

Palatul Parlamentului din Budapesta a fost pus sub paza unui pluton de vânători. Șeful gărzii de la intrarea principală era sergentul Iordan, din Craiova, care a avut ideea de a agăța una dintre opincile sale de steagul maghiar pentru a arăta tuturor „cine controlează Budapesta". Acesta s-a urcat pe clădire și deasupra steagului în roșu-alb-verde și-a agățat opinca, un gest care semnifica, desigur, un fel de revanșă simbolică pentru ocuparea Bucureștiului în 1916 de către Puterile Centrale. Însă, mai mult decât orice, opinca românească de pe Parlamentul Ungariei, atârnată în 1919, simbolizează victoria României în războiul pentru întregire națională și eliberarea Transilvaniei.

În cuvinte vibrante, generalul Gheorghe Mărdărescu se adresa printr-un Ordin de zi soldaților săi: „Faptul strălucit de arme săvârșit de voi va rămâne pe vecie în Cartea Neamului și în Istoria omenirii; deci, vă puteți mândri de roadele ostenelilor voastre, și când vă veți înapoia la vetrele voastre, puteți spune tuturor, cu seninătate, că v-ați făcut pe deplin datoria față de neam, țară și dinastie. În momentele grele ale bătăliei, au venit în mijlocul nostru și au urmărit de aproape bravura noastră Majestățile Lor Regele și Regina. Sunt nespus de mândru că v-am comandat; și adânc recunoscător tuturor pentru inima ce-ați pus în înfăptuirea izbândei, vă mulțumesc la fiecare în parte și vă zic: Sănătate și totdeauna voie bună, bravi ostași ai Comandamentului Trupelor din Transilvania!"

Operațiunea militară pentru ocuparea Budapestei a demonstrat că armata română reușise să-și dezvolte o capacitate de luptă remarcabilă. Concepția operativă, logistica, cooperarea interarme au funcționat impecabil, dublate de un moral excelent dat de contextul general european, la care s-a adăugat aportul unor ofițeri români din fosta armată austro-ungară, care au impresionat prin profesionalismul și eroismul lor și care vor ajunge să ocupe funcții importante în organismul militar interbelic și în anii celui de-Al Doilea Război Mondial. Meritul Armatei Române este cu atât mai mare, cu cât această acțiune militară a fost singura în care România a acționat doar cu forțele proprii, fără aportul aliaților. Se știe că în toată istoria modernă, România a dus război doar în coaliție. În acele împrejurări, atât trupele franco-sârbe din sud, cât și cele cehoslovace s-au mișcat mult mai târziu și fără lupte, doar ocupând zone de securitate în Ungaria, după ce armata bolșevică a fost zdrobită de cea română.

Cu atât mai remarcabilă apare victoria românească cu cât țara noastră, în acea perioadă, ducea un război pe două fronturi, al doilea front fiind în est, pe linia Nistrului, împotriva bandelor bolșevice ce făceau dese incursiuni în Basarabia, încercând să răscoale populația și să reia teritoriul dintre Prut și Nistru în „marea familie sovietică". În acest permanent război pe Nistru a căzut la datorie generalul erou Stan Poetaș, care se remarcase în luptele de la Mărășești. Se poate afirma, deci, fără dubiu, că România a fost primul stat care a luptat cu arma în mână împotriva bolșevismului.

Acțiunile Armatei Române din 1919 au sprijinit deciziile luate de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, dovedind, dacă mai era nevoie, rolul esențial al armatei în făurirea statului național unitar român.

Ocuparea Budapestei de către Armata Română a avut ca obiectiv „dezarmarea trupelor roșii și repunerea ordinii". Aceasta s-a realizat cu tact și înțelegere față de populație, care a manifestat chiar o atitudine de simpatie față de trupele române. Armata Română a asigurat protejarea civililor într-o țară ce trecea printr-o instabilitate fără precedent. Grăitoare în acest sens sunt fotografiile rămase din acea perioadă, cu soldații români împărțind hrană populației sărace din Budapesta, care se afla într-o situație dramatică, din cauza foametei și a lipsurilor de tot felul. Guvernator al Budapestei a fost numit generalul Ștefan Holban.

După cucerirea capitalei ungare, Béla Kun a demisionat, fugind în Austria, mai întâi, apoi în Rusia Sovietică, iar regimul comunist a fost înlăturat. În 14 noiembrie 1919, Armata Română a părăsit Budapesta, care a rămas sub conducerea armatei naționale ungare. Cu două zile mai înainte, generalul Gh. Mărdărescu dăduse „ultima proclamație" către populația budapestană: „Părăsind capitala Ungariei, România ține a afirma, încă odată, că în urma atacului de pe Tisa, care a motivat acțiunea sa militară, n-a fost călăuzită decât de legitimă apărare și de cerințele militare. Orice gând de asuprire sau de răzbunare i-a fost străin. Armata românească a căutat ca să facă cât mai ușoară posibil pentru populație prezența trupelor în Ungaria și nicio sforțare n-a fost neglijată, care să ușureze viața populației suferinde. Cu simțământul de a-și fi exercitat dreptul ei de a fi îndeplinit o datorie de umanitate, armata românească ține încă odată să afirme că a considerat totdeauna afacerile lăuntrice ale Ungariei ca aparținând singur poporului ungar, căruia îi dorește restabilirea liniștei, evitând orice persecuțiuni politice, sociale sau religioase. Aceste condițiuni sunt necesare unei cârmuiri durabile, care să exprime voința poporului ungar, să facă posibilă vindecarea trecutului și să aducă încheierea păcii, dorită de România și Aliații ei."

Pe 16 noiembrie 1919, Miklos Horthy (fost amiral austro-ungar) a intrat în Budapesta și și-a stabilit centrul comandamentului la Hotelul Gellért. Din 1920 până în 1944 el va fi regent (guvernator) al Ungariei. Părăsirea definitivă a teritoriului Ungariei de către soldații români a avut loc în 25 februarie 1920. Peste circa patru luni, Ungaria avea să recunoască Transilvania ca parte integrantă a României. La 4 iunie 1920 s-a semnat la Trianon, în Versailles, tratatul de pace între Ungaria și puterile aliate. Articolul 45 al tratatului de la Trianon prevede următoarele: „Ungaria renunță în ceea ce o privește în favoarea României la toate drepturile și titlurile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de frontierele Ungariei astfel cum sunt fixate la art. 27 partea a II-a și le recunoaște prin prezentul tratat, sau prin orice alte tratate încheiate, în scop de a regla teritoriile actuale ca făcând parte din România".

Coroborată cu victoria trupelor poloneze, sub comanda legendarului general (viitor mareșal) Józef Pilsudski împotriva Armatei Roșii, din vara anului 1920 („minunea de pe Vistula"), distrugerea de către Armata Română a Republicii Sovietice Ungare a amânat timp de două decenii instaurarea bolșevismului în Europa Centrală și de Est. Se poate spune că România, ca și Polonia, ambele țări întregite după Primul Război Mondial, au constituit adevărate bariere între lumea sovietică, a comunismului bolșevic, și lumea Europei, lumea celui mai civilizat continent. Poziția geopolitică și geostrategică asemănătoare, tradițiile colaborării celor două țări, anumite afinități sedimentate de-a lungul secolelor au permis o colaborare fructuoasă în perioada interbelică.

Un director al pasiunii și al datoriei

Victor POPA

Fost elev al Liceului „Sf. Sava" din București, **Ștefan Pop** (profesor de Limba română) devine director al acestei instituții de învățământ în 1915, păstrând această poziție până în anul 1938, când neobositul dascăl va ieși într-un final la pensie. Stimat și îndrăgit de profesori și de elevi deopotrivă, Stefan Pop s-a aflat la conducerea liceului timp de 23 de ani (fiind al doilea cel mai longeviv director în funcție din toată istoria Colegiului), înfruntând cu stoică fermitate perioade dintre cele mai grele pentru învățământul românesc. Spirit întreprinzător, directorul Pop este cel care, întors în Capitală de la ororile războiului, reface și extinde localul Liceului „Sf. Sava", se îngrijește cu dăruire de elevii săi și, după îndelungi stăruințe și greutăți, readuce liceul la vechea sa denumire de „Colegiu Național", reconferită în 1932 prin Înalt Decret Regal. Ardelean ca Gheorghe Lazăr, Stefan Pop s-a arătat un demn urmaș și continuator al acestuia, luptând pentru patrie atât pe câmpul de bătălie, cât și pe frontul subtil al catedrei.

Odată cu intrarea României în Primul Război Mondial (27 august 1916), directorul liceului este nevoit să plece pe front. Intră într-un regiment de artilerie, fiind ofițer în rezervă, cu gradul de căpitan. Părăsind Capitala, directorul îl lasă drept locțiitor pe părintele Ilie Teodorescu, profesor de Religie și viitor episcop al Constanței, care va veghea asupra liceului în timpul ocupației germane a Bucureștiului, fiind martorul numeroaselor dezastre abătute asupra instituției. Întreaga clădire s-a degradat extrem de mult: mobilierul claselor a fost ars de către trupele turcești (care înființaseră în cadrul liceului un spital), până și copacii din curtea scolii fiind tăiați. Nici casa directorului nu scapă de ororile ocupației, fiind forțată de trupele dușmane și transformată în adăpost pentru subofițerii germani sub comanda cărora se afla corpul de automobiliști staționat în sala de gimnastică a liceului. Părintele Ilie Teodorescu amintește acest episod în însemnările sale (citate de însuși Ștefan Pop într-un articol apărut în revista *Boabe de Grâu,* în 1933), sugerând că forțarea casei directorului se făcuse cu ajutorul a doi români, foști elevi ai liceului.

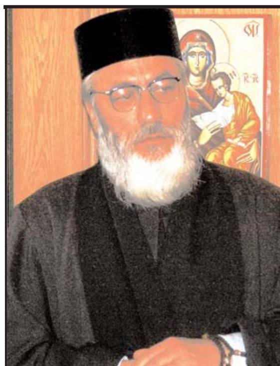
În octombrie 1917, preotul Teodorescu demisionează de la conducerea liceului, locțiitor al directorului devenind profesorul Ion S. Floru, acesta din urmă încercând din răsputeri, asemenea predecesorului său, să asigure integritatea clădirii liceului și a posesiunilor sale.

Mobilizat într-un regiment de artilerie, Ștefan Pop luptă vitejește pe front, participând în 1917 la bătălia de la Mărășești. După terminarea războiului, în decembrie 1918, revine la conducerea Liceului „Sfântul Sava", găsindu-l devastat. Cuprins din nou de fiorul datoriei, reușește, cu sprijin din partea Ministerului Instrucțiunii, să repare în chip complet vechiul local al liceului, în vara anului 1919, refăcând, de asemenea, tot mobilierul pentru ca viitorul Colegiu să-și deschidă porțile noilor generații de învățăcei în toamna aceluiași an.

Directorul deschide iar internatul, pe care-l amenajează în niște camere lăturalnice ale caselor General Florescu din str. Știrbei-Vodă (unde funcționa pe atunci, în clădirea principală, Gimnaziul „Gheorghe Șincai"). Situația elevilor interni ai liceului era însă destul de precară: lipsiți de orice ajutor financiar din partea statului, angrenat încă în lupta împotriva Ungariei bolșevizate, tinerii erau nevoiți să se gospodărească cu puținul oferit de școală și de altruistul ei director. Impresionat de greutățile elevilor, Ștefan Pop insistă la minister ca bursierii să primească hrana cu plată, dată de Școala de menaj Filipescu în schimbul bursei.

Centenarul Marii Uniri

Din suferințele Sfintei Mari Uniri

Calinic ARGEȘEANUL

La Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, sub îngrijirea Mănăstirii Aninoasa, au apărut în 2018 o serie de cărți-bijuterie-editorială, unele inedite, altele reeditări, ale ÎPS Calinic Argeșeanul, puse sub sigla „Opera integrală". Cu siguranță, seria va continua (de exemplu, autobiografica *Toată vremea-și are vreme,* ajunsă cu rememorarea prin 1992 și la volumul al cincilea, promite în finalul acestuia firească – și așteptata! – continuare). Unul dintre titlurile deja apărute, reprodus deasupra acestor rânduri, se referă la Războiul de Reîntregire și are patru capitole, cu adevărat mișcătoare: *Regina Maria, Îngerul păzitor al României, trimis de Dumnezeu la cumpăna veacurilor!; Gheorghe Bădescu din Slănicul Argeșului: Jurnalul din Primul Război Mondial; Nicolae Șiță din Domneștii Argeșului: Jurnalul de campanie; Petru Popa, duhovnicul din Protoieria Roman: Scurta Cronică din Primul Război Mondial.* (De subliniat că volumul este multilingv, lângă textul românesc apărând traducerile în engleză, franceză și germană.)

În cele ce urmează, reluăm, aproape în întregime, *Cuvântul de început al autorului* – care ar putea fi pe bună dreptate pus și sub titlul *Elogiu Mariei, Regina.* (Gh.P.)

Cu prilejul împlinirii unui secol de la Sfânta și Marea Unire din anul 1918, ne-am gândit să brodăm și noi câteva gânduri, după toate dezastrele și nenorocirile care s-au abătut asupra României în decursul istoriei.

După starea de neutralitate (1914-1916), de Sântămăria Mare (15 august 1916) s-a hotărât intrarea României în război de partea Antantei și împotriva Puterilor Centrale.

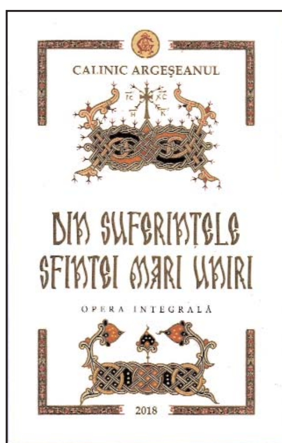
Regele Ferdinand, fiind german și avându-se în vedere și alianța secretă semnată de Carol I cu Germania, aceea de a lupta împreună atunci când va fi cazul, a fost pus într-o situație extrem de dificilă. După ședința Consiliului de Coroană, unde nu a fost ușor să fie lămuriți unii, care erau pro-germani, că este necesar să se lupte pentru unirea tuturor românilor din cele trei provincii românești, hotărârea a fost așa cum au gândit-o politicienii români. Regele Ferdinand având ultimul cuvânt, a îndemnat la concordie și a subliniat sacrificiul pe care l-a făcut, spunând: „prima victorie am repurtat-o asupra mea", părăsind salonul. (...)

Nu a fost ușor să pună înainte Patria și Poporul! Carol I nu a rezistat presiunilor și, în loc de a-l lăsa să lupte împotriva convingerilor sale, Domnul Dumnezeu l-a chemat la El, ca să-i curme suferințele celor 48 de ani de încercări îndurerate, ca Domn și Rege al României.

Iată ce scria Regina Maria despre atmosfera de atunci:

„Era la începutul marelui război european, se vorbise de abdicarea bătrânului rege, în urma unor neînțelegeri adânci între el și poporul său, se mai șoptise că noi, generația cea tânără... trebuie să-l urmăm în surghiun, dacă se hotăra să plece. Toată firea mea se ridică împotriva acestor gânduri; luptătoarea ce zvâcnea în mine era hotărâtă să zădărnicească o asemenea întocmire. Cum! Să fiu silită să părăsesc această țară, care în fine era a mea, în a cărei inimă mă strecurasem, încet, dar sigur? Cum să părăsesc acest popor, care începuse să se încreadă în mine și să privească spre mine ca la nădejdea viitoare; să părăsesc munca mea, casa mea, viitorul meu, dreptul meu de a mă odihni pe veci în pământul românesc... Nu, nu; așa ceva nu se putea întâmpla, niciodată... Și atunci am priceput, că chiar dacă alții s-ar fi hotărât să plece, eu m-aș fi înfipt cu copiii mei în pământul acesta și, ca să ne desprindă de el, ar fi trebuit să smulgă și inimile din noi! De altminteri, unde să merg? Eu germană nu sunt, iar la drepturile mele de principesă engleză m-ați silit să renunț când m-am măritat, altă Patrie decât România nu am. Dacă Principele Ferdinand renunță la Coroană și pleacă în Germania după unchiul său, eu divorțez și stau aici."

Am dorit să arătăm în câteva crâmpeie de slovă bătrână marele zbucium din Casa Regală pentru a se hotărî cu înțelepciune istorică, mai ales în asemenea momente critice, drumul pe care trebuia pornit, având ca țintă Unirea tuturor românilor, într-o Țară numită România!

Regina Maria a stăruit și s-a angajat într-o luptă hotărâtă, ca Regatul României să intre în război de partea Antantei (poate și pentru că era înrudită atât cu Anglia, cât și cu Rusia!), având ca scop unirea cea sfântă a românilor.

S-a intrat în război! Au început necazurile mari! Maria a arătat lumii că iubește Țara a cărei Regină este. Iată câteva fraze rămase de la omul politic Constantin Argetoianu: „Oricâte greșeli va fi comis Regina Maria, înainte și după război, războiul rămâne pagina ei cu care se poate făli, pagină care se va așeza la loc de cinste. O găsim în tranșee printre combatanți în rândurile înaintate, o găsim în spitale și în toate posturile sanitare printre răniți și bolnavi. O găsim de față la toate adunările care încercau să facă puțin bine. Nu a cunoscut frica de gloanțe sau scârba de molimă, ori nerăbdarea în fața eforturilor așa de des inutile, provocate de dorința ei de mai bine. Regina Maria și-a îndeplinit datoria pe toate fronturile activităților sale, dar, mai presus de toate, pe acela al încurajării și ridicării moralului acelora care o înconjurau și care au trebuit să decidă, în cele mai tragice momente, soarta țării și a poporului său. Se poate afirma că, în răstimpul pribegiei noastre în Moldova, Regina Maria a întrupat aspirațiile cele mai înalte ale conștiinței românești. Prin modul în care a influențat în 1916 întoarcerea României în război, ori din nou în 1918, când aproape numai datorită ei, Regele Ferdinand n-a ratificat dezastroasa pace de la București, Regina Maria s-a așezat ca ctitoriță a României întregite și ca una din cele mai mari figuri ale istoriei noastre naționale."

Iată portretul real și plin de nuanțe al Reginei Maria, care, peste toate, ne-a lăsat și un tezaur prin însemnările zilnice, prin celebrul *Jurnal de Război,* unic pe mapamond, la care am adăugat și noi, argeșenii și muscelenii, câteva mini-jurnale din perioada aceluiași cumplit flagel, ale ofițerilor Gheorghe Bădescu din Slănic și Nicolae Șută din Domnești, precum și pe cel al preotului Petre Popa din Protoieria Roman, județul Neamț, care pomenește și despre frontul din preajma orașului Curtea de Argeș.

Vom face otpustul încercării noastre de aducere aminte cu câteva fraze din aprecierea generalului Radu R. Rosetti, în *Mărturiile* sale, în legătură cu Regina Maria: „Fără Regina Maria, aceasta este sigur, n-am fi putut intra în război decât cu o prealabilă schimbare de dinastie. Regele Ferdinand nu a intrat în război, a fost împins de umeri... Ea a fost, totuși, influentă prin energia și dârzenia ei firească. Pe atât de hotărâtă și înzestrată cu energie, pe când regele nu avea aceste însușiri, ea a fost mereu o pildă de dârzenie și a creat o atmosferă de acțiune." Nu este lipsită de adevăr afirmațiunea contelui de Saint-Aulaire, că Regina Maria a intrat în război cu starea de spirit a unui credincios care se călugărește; a fost *ministru al încrederii naționale.*

Într-adevăr, figură de legendă, emblematică, a istoriei noastre naționale contemporane, Regina Maria, prin implicarea ei totală în tăvălugul războiului pentru întregirea neamului românesc, pe care l-a iubit cu înflăcărare, a scris cele mai frumoase pagini de devotament absolut și dăruire totală față de țara sa adoptivă, România!

Iată dovada și în Testamentul său din 1933: „Te binecuvântez, iubită Românie, Țara bucuriilor și durerilor mele, frumoasă Țară, care ai trăit în inima mea și ale cărei cărări le-am cunoscut. Frumoasă Țară pe care am văzut-o întregită, a cărei soartă mi-a fost îngăduit să o văd împlinită. Fii tu veșnic îmbelșugată! Fii tu mare și plină de cinste! Să stai veșnic falnică printre națiuni! Să fii cinstită! Iubită! Și pricepută!!"

Regina Maria este sfânta Neamului Românesc și îngerul păzitor al României!

(29 octombrie 2018, Casa Scriitorului, Oești-Pământeni, Argeș)

Treptat, internatul este mutat într-o clădire recent evacuată de minister în Aleea Regnault. Directorul dispune modernizarea clădirii conform noului ei scop, construindu-se astfel dormitoare, săli de meditație și toate cele necesare unui internat veritabil. Astfel, conform tradiției, liceul primește peste 100 de elevi bursieri strânși din toate provinciile românești, o adevărată frescă a tineretului din spațiul românesc. Până în 1924, în odăile internatului din Aleea Regnault ar fi putut fi întâlniți 53 de bursieri transilvăneni (dintre care 15 proveneau din Țara Moților), 5 bucovineni, 25 de elevi din Valea Timocului, Macedonia și Albania, 6 basarabeni, un transnistrean și 12 turci și tătari veniți din Dobrogea.

Tot în această perioadă, liceul primește din ce în ce mai mulți învățăcei, conducerea școlii fiind nevoită să dubleze numărul claselor, la un moment dat chiar triplându-le. Simțind nevoia refacerii complete a localului liceului, pentru a satisface pe deplin dorința de cunoaștere a noilor generații, directorul Pop pune piatra de temelie a unei noi aripi, în vara anului 1924, obținând sprijin financiar din partea ministerului. Din acea vară, clădirea viitorului colegiu național se va extinde în fiecare an, luând forma pe care o cunoaștem astăzi.

Pe măsură ce localul devine mai încăpător, Ștefan Pop dispune, de asemenea, mutarea internatului din Aleea Regnault în clădirea liceului, întrucât elevii bursieri erau cazați mult prea departe de locul de desfășurare a cursurilor. Mutarea internatului în incinta liceului a dus în plus la creșterea capacității de cazare a elevilor interni și externi la 200.

Îndrăgit de elevi, Ștefan Pop s-a arătat pe toată perioada directoratului său deschis inițiativelor venite din partea savistilor. Încă din 1918, acesta încurajează înființarea Societății literare „Ion Eliad Rădulescu" la inițiativa elevului Radu Budișteanu, viitorul ministru al Cultelor și Artelor în guvernele Ion Gigurtu (8 iul. 1940-4 sept. 1940) și Ion Antonescu (4 sept. 1940-14 sept. 1940). De asemenea, a susținut tipărirea de reviste literare realizate de elevii liceului, prima dintre acestea fiind *Ramuri fragede,* publicația societății literare susmenționate (se spune că întâiul număr al revistei ar fi fost tras personal la roata Tipografiei „Gioconda" de către directorul publicației, elevul Mihai Antonescu, viitorul ministru al Afacerilor Străine din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial). În anul școlar 1926-1927 apare primul număr al *Revistei literare a Liceului „Sf. Sava",* redenumită ulterior *Revista Colegiului Național „Sfântul Sava".*

În 1938, ieșind la pensie, Ștefan Pop își încheie activitatea de director, părăsind scena învățământului românesc, o scenă pe care a iubit-o cu o intensitate ieșită din comun și pe care a servit-o, timp de 23 de ani, cu totală dăruire și cu un acut simț al datoriei. Simbol și model pentru întregul colectiv savist, povestea directorului Pop este o adevărată pildă de viață, care ne amintește că, în ciuda infernalei mașinări a istoriei, omul devotat iese adesea învingător.

Bibliografie:

[1] Stefan Pop: „Colegiul Național Sf. Sava", revista *Boabe de Grâu,* București, 1933.
[2] Mihai Popescu: *Colegiul Național Sf. Sava. Cea mai veche școală românească,* București, 1944.

O carte-document: Nicolae M. Balotă, *Războiul văzut de soldaţi*

Am descoperit, chiar de Crăciunul trecut, manuscrisul unei cărţi cu totul remarcabile, cu titlul *Războiul văzut de soldaţi (1916–1919). Amintiri.*

Autorul, veritabil personaj de roman (a se vedea şi succinta biografie alăturată), este Nicolae M. Balotă (iniţiala îl distinge de scriitorul omonim, rudă, desigur), comandor de marină, descendent al vechii familii boiereşti Balotă de pe Topolog. O memorie prodigioasă, ajutată şi de un carnet cu însemnări, „păstrat de o soră a mamei din Piteşti" (finalul cărţii), talent literar, patriotism. Manuscrisul, dactilografiat, 600 de pagini, cu multe adăugiri de mână, cu fotografii ale camarazilor de arme şi cu fotografia autorului, ba chiar şi cu două planuri de luptă, desene minuţioase de mână, cu bătăliile de la Moha-Transilvania şi de la Mărăşti, a fost păstrat în arhiva familiei.

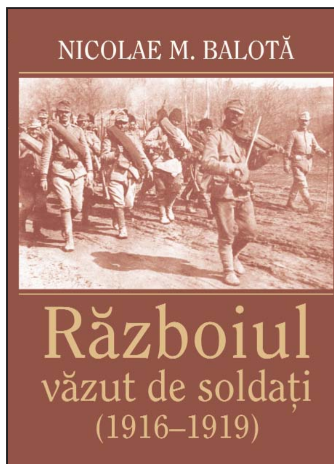
Cartea a fost scrisă la exact cincizeci de ani de la vremea când personajele ei – niciodată nu a fost mai potrivită expresia *eroii ei!* – trăiau evenimentele, mari şi mici deopotrivă, istorie şi viaţă zilnică de soldat participant la Războiul de Reîntregire, care sunt rememorate aici, şi ajunge sub ochii cititorului după altă jumătate de secol de când a fost scrisă (Editura Tiparg, Piteşti, 2019).

O carte a Centenarului Marii Uniri.

Istorie la prima mână, descrisă-reamintită cu o vigoare şi o autenticitate tulburătoare. Scene trăite direct, de un participant sensibil, curios, lucid, educat, mereu implicat, mereu dedublându-se – actor şi observator deopotrivă. Scene de garnizoană, de marş, de luptă, de spital şi încă altele. Atunci când este cazul, realism la limita dinspre naturalism, cruzime şi mizerie, abjecţie, sânge şi moarte. Întrepătrunse acestea, convingător precum viaţa, cu glume ostăşeşti, discuţii despre război, cu cântece eroice, cântece de jale (ostăşească), cu analize ale mersului ostilităţilor, ale relaţiilor cu aliaţii sau cu inamicii. Totul pe fondul unei chemări venite din veacuri, transmisă prin şcoală şi familie: dezrobirea Transilvaniei. Întregirea Neamului. Patriotismul şi eroismul participanţilor la război sunt de o forţă telurică, ţărănească la modul propriu, educată în luptele la *bainetă* duse la Plevna şi Smârdan, la 1877. De altfel, mai toate luptele din carte sunt câştigate de români la *baionetă, antileria,* aproape inexistentă la început, din cauza proastei pregătiri a războiului, nu a contat decât după venirea Misiunii Franceze, începuse să se simtă în 1918-1919, nu numai la Budapesta, cum bine se ştie, ci şi prin muncitorimea bucureşteană. Antologice sunt relaţiile dintre români şi „aliatul de la răsărit", care pe front mai mult nu lupta, în timpul marşurilor căuta cu obstinaţie băutură, recuperând vinul până şi din şanţuri (!), apoi, după Revoluţia din Octombrie, a dat bir cu fugiţii, tâlhărind prin Moldova şi prin Basarabia de a fost nevoie de intervenţia armatei române pentru a face ordine.

Alte două lucruri sunt remarcabile în carte.

Personajele, camarazii descrişi în text, sunt mai ales argeşeni. Din Piteşti, din Curtea de Argeş, din împrejurimi. Nume concrete, profesii, fapte de arme. După război, caporalul, apoi sergentul, apoi plutonierul Baltazar, multele detalii militare (distanţe, cote, efective, armament, hrană) te „sorb în platou", culorile şi sunetele sunt abundente şi pregnante, sunt invocate până şi mirosurile, cititorul este „zgâlţâit" din loc în loc de imagini atroce, pentru ca apoi, sensibilizat astfel, să participe,

Nicolae M. Balotă s-a născut la Piteşti, la 10 februarie 1894. Este urmaş al vechii familii boiereşti Balotă, stăpânitori de veacuri ai Văii Topologului, de la Tigveni până la Şuici, cu originile legendare pe vremea lui Negru Vodă şi cu strămoşi atestaţi printre căpitanii lui Mihai Viteazul.

În 1913 a intrat voluntar în armată, a fost decorat cu „Trecerea Dunării", s-a liberat cu gradul de caporal. A repetat gestul în 1916, iar în timpul războiului din 1916-1919 a luptat în Transilvania şi la Mărăşti, a fost rănit de mai multe ori, o dată grav, a fost cu Regimentul 4 Argeş şi în Basarabia şi Bucureşti, a fost decorat cu „Bărbăţie şi Credinţă" clasa a doua cu spade; a fost avansat pe rând la gradul de sergent şi plutonier.

Visul său a fost să ajungă marinar. La 15 iunie 1922 s-a îmbarcat la cerere pe vasul „Regele Carol I", în 1923 îl găsim elev ofiţer pe cargobotul „Bucureşti". În 1925 obţine brevetul de ofiţer în marina comercială, iar în 1932 pe cel de căpitan de cursă lungă. A fost decorat cu „Virtutea Maritimă pe timp de pace" clasa a III-a.

La 1 septembrie 1944 Societatea Maritimă Română a fost desfiinţată, „din lipsă de vapoare", toţi marinarii fiind trimişi pe uscat. În 1951 s-a înfiinţat SovRom Transport maritim şi a fost numit comandant pe vaporul „Sulina", cu care a călătorit în URSS, Turcia, Cipru, Liban, Palestina, Egipt. În 1952 este îmbarcat pe vasul „Plehanov", iar din noiembrie 1952 până la 10 februarie 1953 este comandorul vasului „Sulina", cu care face curse în Liban, Cipru, Egipt.

În februarie 1953 preia comanda vasului „Midia", făcând curse în Siria, Egipt, Liban. În iunie 1953 este arestat, de pe vapor (!), la Burgas, în Bulgaria, adus în ţară şi ţinut închis şi anchetat la Jilava până în iunie 1954, când este judecat şi condamnat la 6 ani de închisoare, pentru „agitaţie publică, deţinere de armament şi muniţie, deţinere de lire aur"… În urma unui recurs făcut de un avocat al familiei, în 1955 rămâne cu o pedeapsă de 3 ani. După un timp este mutat la Poarta Albă, iar în 1956 este eliberat.

În 1958 este pensionat, vine în Bucureşti şi începe să scrie un amplu istoric al marinei româneşti, al navigaţiei, începând cu plutele, pânzarele şi corăbiile din vechime şi ajungând la vasele şi vapoarele contemporane, o lucrare în patru volume intitulată *România Marinară,* rămasă în manuscris. I-au rămas în manuscris şi alte cărţi, precum volumul de faţă, un amplu roman despre Mihai Viteazul, piese de teatru cu acelaşi subiect. S-a ocupat de genealogia familiei Balotă. În 1938 a publicat un volum de sonete, *Din spuma mărilor,* iar în 1984, puţin după moartea sa, i-a apărut la Editura Albatros volumul de povestiri marinăreşti *Oameni, furtuni, vapoare,* scris în colaborare cu Constantin Novac.

A murit la 15 ianuarie 1984, este înmormântat în cavoul familiei de lângă Biserica Cepari, ctitorie (la 1752) a căpitanului Ştefan Balotă. (Coca Balotă)

Multe detalii din carte sunt probabil de interes pentru istoricii participării noastre la Primul Război Mondial (este de presupus că autorul a folosit nu numai carnetul cu amintiri de pe front, ci şi însemnări ulterioare, dar cu deosebire atrăgătoare rămân amintirile sale). Apar, de pildă, detalii pe care nu prea le găsim prin cărţi despre „febra democratică", bolşevică pe alocuri, care pseudonimul autorului, i-a căutat pe mulţi dintre ei, pe unii i-a şi găsit. Le dă adresa, spune cu ce se mai ocupă sau, dacă acesta e cazul, când au murit. Multora le pune în carte şi o fotografie. Mă aştept să existe urmaşi ai lor care să afle informaţii noi despre părinţi, bunici, unchi.

Apoi, merită subliniat stilul scriiturii. Cinematografic de parcă-şi aşteaptă regizorul. Acţiunea este rapidă, dozată cu o intuiţie infailibilă, să simtă, de parcă ar fi în tranşee, sau în marş, sau la spital. Din loc în loc, episoade paşnice, idilice chiar. Peste toate, avântul patriotic, nevoia de a ajunge la Tisa, convingerea nedezminţită că *Dumnezeu este român…*

Pe lângă scurta prezentare a autorului, reiau mai jos din carte şi cuvintele către cititor ale acestuia şi emoţionanta dedicaţie către mama sa.

(Gh. Păun)

Cuvinte către cititor

Această carte, pe care mulţi o vor citi mai mult din curiozitate, nu conţine aventuri romantice rupte de realitate, ci lupta legitimă a unui popor cinstit, jefuit de mari teritorii naţionale. Este lupta sfântă pe care a dorit-o şi a trăit-o simplul soldat român, întotdeauna viteaz şi întotdeauna conştient de simţul datoriei către ţară, pentru care niciodată nu şi-a precupeţit viaţa. Numai ţăranul român, fie în uniformă de soldat, fie în grad de ofiţer, a suferit, a luptat şi a murit cu dăruire pe câmpul de luptă pentru România. Mulţi dintre comandanţii marilor unităţi, pornind de la regimente în sus, înainte de venirea pe front a Misiunii Franceze, au manevrat fără pricepere mari unităţi, provocând pierderi exagerate şi inutile în rândurile bravilor noştri soldaţi, atât de încrezători în loialitatea şi în capacitatea şefilor.

Cel ce scrie aceste rânduri a fost voluntar şi a luptat tot războiul pentru dezrobirea Transilvaniei şi întregirea neamului său. El este caporalul Baltazar, care aici îşi deapănă cu toată sinceritatea cele mai trainice şi sfinte amintiri.

Iubite cititor,

Îţi ofer, cu rugămintea de a o citi atent, evocarea unei perioade extrem de dureroase prin care a trecut neamul nostru românesc, evocare pe care am intitulat-o *Războiul văzut de soldaţi.* Este vorba de războiul pentru întregirea neamului prin dezrobirea Transilvaniei, care gemea sub jugul fostului Imperiu Austro-Ungar. Este vorba de un război din care am ieşit într-adevăr învingători şi ne-am întregit oarecum neamul, dar această victorie a fost plătită de noi prin înfrângeri dureroase, prin catastrofe care ne-au zdruncinat moralul şi temelia naţiunii în aşa fel încât continuarea bătăliilor a fost o mare minune, asemănătoare celor de domeniul fanteziei, pentru că întregul nostru popor, cu întreaga lui armată, a suferit cumplit, aşa cum nu a mai suferit altul.

Marea minune că am fost capabili să continuăm războiul şi încă să mai repurtăm victorii răsunătoare, asemănătoare celor de pe marile teatre de luptă ale istoriei, se datoreşte în întregime soldatului român, care a fost înzestrat din strămoşi cu o extraordinară forţă de a rezista nenorocirilor prin care a trecut ţara, nenorociri pe care le-a văzut, le-a trăit şi le-a învins numai datorită dragostei de patrie, disciplinei şi ambiţiei de a-şi dezrobi fraţii încă subjugaţi.

Mă doare însă mult în suflet faptul că unii scriitori, ba încă din rândurile celor bine pricepuţi în a mânui condeiul, au descris Războiul din 1916-1918 fără a cunoaşte bine soldatul român, căutând să ascundă adevăratele cauze ale multelor nenorociri, acoperind adevărul cu învinuiri serbede, cum că armata noastră a fost tânără, că soldaţii noştri erau simpli ţărani etc. etc.

De la strămoşii noştri daci am moştenit spiritul războinic, dragostea de ţară şi neam şi nobleţea sufletului. Din aceşti strămoşi s-au ridicat la anul 1876, prin mobilizare totală, şapte divizii de infanterie, în afară de batalioanele de vânători şi regimentele de roşiori şi călăraşi.

Centenarul Marii Uniri

Lăcașele argeșene de cult în timpul Primului Război Mondial (I)

Filofteia PALLY

Neamul devine etern prin cultul eroilor. **(Nicolae Iorga)**

Declanșarea Primului Război Mondial în vara anului 1914, ca urmare a confruntărilor politice și economice dintre Tripla Alianță și Antanta, a însemnat, pentru noi, momentul crucial al finalizării eforturilor de veacuri pentru unificarea tuturor provinciilor românești într-un singur stat, *România Mare.* În primii doi ani de neutralitate, s-au purtat tratative cu țările membre ale Antantei (Franța, Rusia, Marea Britanie și Italia) și s-au făcut uriașe eforturi de a improviza și completa echipamentele militare – în special artileria grea, aviația, mitralierele, aparatele de transmisiune ș.a. – și a desăvârși instrucția. Contextul internațional nefavorabil, toate statele furnizoare aflându-se în stare de război, a determinat constrângerea la o pregătire prin mijloace proprii, în condițiile industriale precare ale țării, cu consecințe previzibile. Semnarea tratatului cu Antanta, la 17 august 1916, obținea, în primul rând, decizia recunoașterii de către marile puteri a dreptului de a se uni teritoriile românești din imperiul dualist, precum și sprijin militar, promisiuni care nu vor fi onorate decât mult mai târziu. Tratatul de Alianță și Convenția Militară cu Franța, Rusia, Marea Britanie și Italia, în afară de consfințirea unirii Transilvaniei, Bucovinei și Banatului, a impus României să declare război Austro-Ungariei, până la data de 28 august 1916.

În urma campaniei din 1916, Armata Română a înregistrat imense pierderi de vieți omenești: 250.000 de militari, dintre care peste 100.000 de morți și dispăruți, 50.000 de răniți, 100.000 de prizonieri. Costurile enorme ale României sunt amplu detaliate în scrierile istoricului Ion Bulei, a cărui radiografie privind suferințele și umilințele îndurate de populația civilă reflectă dimensiunea tragică a reîntregirii noastre teritoriale

După un marș triumfal în Transilvania, Armata Română a suferit dezastru după dezastru. Lăsată aproape singură în fața a patru armate, printre care cea germană, bine înzestrată și foarte puternică, dar și deloc pregătită de război, România a cedat. Nu fără momente de rezistență eroică, Armata Română a fost pur și simplu măturată de trupele conjugate ale nemților, austro-ungarilor, turcilor și bulgarilor. Mai mult decât atât, după un început catastrofal de război, românii au rămas și fără capitala țării. Bucureștiul era ocupat de trupele germane în luna decembrie a anului 1916, iar Dobrogea cădea și ea în mâinile bulgarilor.

Teritoriul României s-a redus, astfel, doar la Moldova, acolo unde s-a retras administrația, în vreme ce, în teritoriul cucerit, armatele de ocupație s-au dezlănțuit și au jefuit crunt România. Armata a 9-a germană, care ocupase Bucureștiul, a declanșat aici o adevărată teroare. Bucureștiul e descris de Alfred von Olberg ca „…un mare oraș, curat și modern. Străzile principale asfaltate, cele secundare pavate, numeroase clădiri de stat și publice, vile magnifice, hoteluri foarte bine întreținute, multe restaurante ademenitoare și cafenele extraordinar de elegante, cele mai multe în stilul caracteristic parizian, tramvaie electrice, tramvaie cu cai pe liniile mai puțin importante, pe scurt, un oraș modern – desigur, ici și colo, cu influențe orientale." (Ion Bulei, *Din vremea ocupației Bucureștilor (1916-1918),* în volumul *Orient și Occident. Studii în memoria profesorului Gheorghe Zbughea,* Editura Universității din București, 2012) Un oraș care îl frapează pe feldmareșalul von Mackensen, mai adaugă istoricul Ioan Bulei. Iar nemții nu s-au sfiit să-l jefuiască. Și nu doar capitala, ci toată regiunea Munteniei și cea a Olteniei, aflate sub ocupație. Au îndepărtat pe toți martorii europeni, după cum ne relatează presa internațională. „La ocuparea Munteniei, germanii s-au grăbit să înlăture numai-decât pe toți martorii neplăcuți ai purtării lor în teritoriul cotropit. A doua zi după ocuparea Bucureștilor, au înștiințat pe reprezentanții Americii și Olandei să părăsească Bucureștiul", se preciza în ziarul *The Times,* din aceea perioadă. S-a început jaful asupra bunurilor de toate felurile, de la alimente la materii prime, o parte pentru armatele de ocupație și pentru efortul de război german, cealaltă parte fiind trimisă acasă.

1

2

Dimensiunea jafului este descrisă mai bine de cifre. „Germania și Austro-Ungaria, în vremea ocupației, transportă, pe teritoriul lor, 2-3 milioane de tone de alimente și nutreț, 100.000 de vagoane cu cereale, păstăi, marmeladă, peste, articole de lux, săpun. Câmpurile de petrol, vitale pentru Puterile Centrale, furnizează 1.478.765 tone de țiței. Practic, economia românească e prădată" (Ion Bulei, Rudolf Dinu, *România în Primul Război Mondial,* 2006, București, Editura Militară; Ion Bulei, *op. cit.*), scrie același Ion Bulei. Nu au scăpat nici măcar clanțele de la uși, acoperișurile clădirilor și orice putea fi luat. „Pentru nevoile războiului, ocupanții rechiziționează și cupru și aramă. Așa se ia coronamentul de aramă al Palatului Justiției, înlocuindu-se cu o simplă tinichea. În pericol ajung acoperișurile de aramă ale unora dintre monumentele istorice ale țării: Biserica Domnească din Curtea de Argeș, Mitropolia din Târgoviște... Cu numeroase intervenții la Mackensen, se reușește salvarea lor. Mai greu e cu salvarea clopotelor", adaugă autorul. De altfel, până și nemții recunosc că au exagerat. „N-aș vrea să fiu ministru de Finanțe al României în deceniile următoare, dar nici contribuabil român" (Ion Bulei, *op. cit.*), preciza von Mackensen, după ce a văzut cât s-a luat din România.

Au fost prădate regiuni întregi din teritoriile ocupate de nemți, unguri și austrieci care, deși considerați civilizați în epocă, s-au întrecut în jafuri. Și nu numai în București. Zonele rurale au fost pur și simplu sărăcite. Animalele, cerealele, cartofii și brânza erau luate cu forța de la țărani. Nu scăpau nici untura și, evident, băuturile alcoolice. Erau golite lăzile cu zestre și cuferele cu pânzeturi. Orice obiect ascuns de țăran și descoperit de neamț sau ungur era confiscat iar proprietarul arestat. „Am văzut cum un ofițer german umbla din casă în casă, cu patru soldați și cu doi câini dresați, căutând după alimente; câinii indicau locul unde bieții oameni își îngropaseră, în pământ, anumite articole de hrană, haine, rufe", se arăta într-o relatare. Se spune că atât ungurii, cât și nemții împușcau câinii din curți, pentru a fura nestingheriți orice obiect util. Până și cârciumarii au fost ruinați, fiindu-le rechiziționate toate bunurile.

Românii au fost jefuiți și umiliți de trupele de ocupație, primind, în schimb, „bonuri" batjocoritoare, pe care scria că li s-a plătit „cu palme" pentru obiectele rechiziționate. Erau jefuiți, bătuți și luați cu forța la muncă, obligați să se prezinte la apel de trei ori pe zi, silnicie pentru care primeau mâncare în cantități infime (400 de grame de pâine și 200 de grame de carne pe săptămână/persoană). În București, populația a primit alte buletine cu care să se legitimeze. Bisericile au fost devastate și transformate în grajduri, casele refugiaților prădate fără excepție, oamenii apți de muncă luați cu forța din sate și deportați, fără a se mai afla ceva despre ei.

Ungurii au fost la fel de nemiloși în jaful lor. „Li se ia sătenilor totul, fără nicio plată, ignorând cu totul protestările, țipetele femeilor și copiilor. Am văzut o biată femeie care, cu cei 8 copii ai săi, s-a pus în genunchi înaintea ungurului, ca să nu o lase să moară de foame. Ungurul a lovit-o cu piciorul! I-am văzut, în Buzău, oprind o femeie cu căruță, deshămându-i calul și prinzându-l la căruța lor", arată o altă mărturie contemporană.

(Foto 1: Carte poștală Rucăr, 1916-1918; Foto 2: Colonelul Gheorghe Poenaru-Bordea, 1871-1916)

→

Această armată a făcut atunci ce n-a fost în stare să facă o împărăție cât toate zilele de mare. Aureola victoriilor nenumărate asupra armatelor turcești a acoperit-o. O astfel de armată în care se creaseră tradiții, nu se poate spune că a fost nouă. Și-apoi, soldații români, chiar dacă în majoritate au fost țărani, în patriotism i-au întrecut pe toți soldații țărani din țările beligerante, pentru că niciun țăran neamț, englez, francez, italian sau american nu ar fi luptat în condițiile în care s-au războit bravii și scumpii ostași ai României. În ei a vorbit sângele nobil dac.

Soldatul român, așa cum îl cunoaștem bine din Războiul de la 1877-78 și din Primul Război Mondial, rămâne pentru întregul nostru neam o pildă vie de vitejie, de patriotism, de răbdare, de bunătate și de încredere oarbă în șefi și în victorie. Mai rar țări în lume care să aibă așa fii. Să-i admirăm și, cu deosebit respect, să le cinstim memoria barem celor căzuți și să rămânem definitiv convinși că din neamul nostru românesc s-au născut, se nasc și se vor naște mereu eroi.

O dedicație

În amintirea ta, mamă scumpă și sfântă, am scris acest volum, pentru că numai datorită ție am înțeles ce este patria și numai tu m-ai învățat s-o iubesc. Mă luai de mână când eram mic și îmi arătai râul Argeș, dealurile din împrejurimile Piteștiului, satele, căsuțele țăranilor harnici, în care îmi spuneai că se nasc și cresc copii viteji, văile adânci și umbroase, izvoarele, pădurile cu poienele pline de flori și câmpul plin de rod, amintindu-mi mereu:

„Uite în ce țară frumoasă te-ai născut și trăiești! Când te vei face mare, să o iubești mai mult decât pe tine însuți, pentru că aici au trăit părinții și strămoșii noștri și tot aici se vor naște și vor trăi copiii tăi, cu nepoții și strănepoții noștri. Și, de va fi nevoie, să lupți pentru apărarea ei și să fii viteaz, așa cum au fost bătrânii noștri. Să mai știi că țara noastră trebuie să fie mare, dar o parte din pământul ei e cotropit de dușmani. Ceasul dezrobirii trebuie să bată. Să lupți atunci cu arma în mână și cu vitejia strămoșilor noștri în inimă, pentru dezrobirea întregului neam românesc. Din tine să răsară copii voinici și viteji, care să lupte și iarăși să lupte pentru apărarea pământului lor, pentru apărarea țării lor, pentru apărarea neamului lor."

Mamă bună și sfântă, dorința ți-am împlinit-o. Am luptat și mi-am dezrobit neamul, mi-am apărat cu arma în mână patria bogată și frumoasă, așa cum mi-ai spus tu, iar pe nepoții tăi i-am educat spre a se strădui în muncă pentru binele țării în care s-au născut și pentru a lupta și ei, de va fi nevoie, cu arma în mână, pentru apărarea pământului nostru sfânt, din care am venit și-n care ne vom odihni. (Autorul)

Centenarul Marii Uniri

Bulgarii și turcii s-au întrecut în brutalitate, în anii Primului Război Mondial. Dacă nemții și ungurii s-au ocupat cu jafuri și bătăi, bulgarii și turcii au semănat teroare, violând fără cruțare pe fetele și femeile din sat, cel mai adesea în fața soților. Apoi, au luat și tot ce au găsit prin case, lăsând locuitorii fără resurse de supraviețuire. Bulgarii au procedat la fel, necruțând nicio femeie din satele ocupate. „Trupele bulgare au intrat în sat, în ziua de 23 decembrie, unde au stat numai 24 de ore. În aceste 24 de ore, soldații bulgari au violat aproape toate fetele și femeile din sat, pe multe din ele chiar în fața bărbaților", mărturisea un arendaș din satul Cotul Mihalea, județul Brăila. Bineînțeles, bătăile și violurile erau însoțite de jafuri. În București, în zona de periferie, lucrurile se petreceau la fel. Soldații din armatele de ocupație au semănat teroare în mahalale. Toate jafurile și violurile au fost confirmate oficial, în vara lui 1917, de o comisie româno-rusă.

După încheierea campaniei din anul 1916, guvernul român s-a străduit să reactualizeze angajamentele luate de aliați față de țara noastră, să convingă asupra importanței pe care o prezenta teatrul de război din România. În urma armistițiului de la Compiègne, din 11 noiembrie 1918, Primul Război Mondial a luat sfârșit. Ulterior, la Conferința de Pace de la Paris (18 ianuarie 1919), s-a confirmat constituirea României Mari.

În campania anilor 1916-1918, în baza ordinelor Marelui Stat-Major, s-a constituit Serviciul Religios al Armatei, al cărui protopop era Constantin Nazarie, în gradul de colonel asimilat. Au fost mobilizați 204 preoți: 135 (53,57%) erau licențiați în teologie, 10 absolvenți ai facultății de teologie, 70 cu seminarul complet (opt clase), 10 cu patru clase seminariale, 11 cu câte două sau trei clase secundare, iar 6 cu studii neidentificate. La sfârșitul războiului, s-au înregistrat, ca pierderi de război, 30 de preoți, dintre care: 5 morți, 6 răniți, 19 dispăruți. La 10 aprilie 1918, generalul de corp de armată, adjutant Constantin Prezan, fost șef al Statului-Major General, însărcinat cu comanda Armatei Române, aflat în vizită la Serviciul Religios, a spus, între altele: „Preoții și-au făcut mai mult decât datoria și este o cinste pentru clerul care, alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru Țară și Neam" (Miron Dumitru, *Divizia 13 Infanterie Ploiești – Cronica a 10 luni în anticamera morții,* Ed. PIM, 2014, Iași).

Jertfele Bisericii Ortodoxe Române se regăsesc, la fel de dramatic, și în soarta numeroaselor lăcașe de cult, distruse, ruinate și jefuite de odoare, clopote, arhive, icoane și cărți sfinte. Despre acestea, unele documente (din păcate, nu foarte multe) din arhivele naționale, filiala Argeș, vin cu mărturii detaliate, care dau măsura impresionantă a sacrificiilor închinate întregirii țării și întemeierii unui stat european demn, bazat pe conștiința de neam și credință.

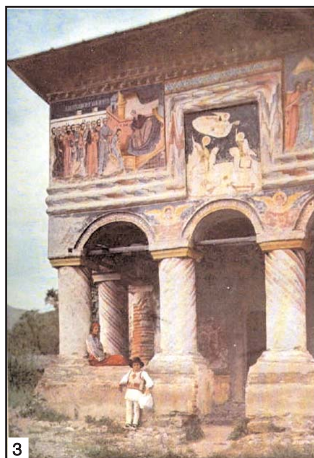
Una dintre localitățile cele mai expuse consecințelor războiului a fost comuna Rucăr. Situată la 750 m altitudine, pe DN 73 Pitești–Câmpulung, este o veche așezare a județului Argeș, în vechile hărți latine fiind consemnată sub denumirea *Ruffa Arbor*, iar în documentele slavo-române, sub numele de *Rukel, Rukal, Rucal* (după cum apare în *Proclamația guvernului provizoriu de la 1848*).

Rucărul, despre care se crede că ar fi funcționat și ca reședință domnească temporară, în vremea lui Vlad Țepeș (1459-1460), are o semnificativă însemnătate istorică, aici desfășurându-se, în 1522, lupta dintre Radu de la Afumați și Mehmed-beg (român turcit, pretendent la tronul Țării Românești), bătălie înscrisă pe piatra de mormânt a voievodului, din biserica-necropolă a Mănăstirii Curtea de Argeș; o sută de ani mai târziu, la 17 mai 1653, avea loc *lupta de orgolii* dintre voievozii Matei Basarab (1632-1654) și Vasile Lupu (1634-1653), după cum o descria doamna Elena, soția domnitorului Matei Basarab.

Aici, în Rucărul de Jos, în timpul ocupației germane din 1916, Biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului a fost transformată în lagăr de prizonieri. Aceasta este ctitorită între anii 1890-1894, pe locul unei biserici mai vechi, din 1749 (care a supraviețuit până în 1890, când a fost demolată și reîncepută construcția actualului lăcaș, prin grija regelui Carol I, cu ajutorul boierilor și al enoriașilor, după cum se consemnează în pisanie). Sunt remarcabile pictura în frescă, executată în 1894, de pictorii Nicolae Vermont și polonezul W. Blendowski (fresca a fost restaurată de Elena Vasilescu), precum și iconostasul din lemn sculptat, cu motive geometrice și florale, de Petre Ducanu, în 1892 (cf. preot dr. Sebastian Arsulescu, în *Ziar Exclusiv*, 13 martie 2016).

Biserica are formă de navă cu două turle, cu lungimea de 30 m și lățimea de 10 m, altar semicircular spațios, cu semicupolă.

Pe parcursul Primului Război Mondial, Rucărul a fost cucerit de armata germană, în 1916, episod în care au fost distruse peste 150 de case și au pierit 177 de săteni și ostași. Menționăm că primul militar erou din Armata Română, căzut în prima bătălie a acestui război, din 14/27 spre 15/28 august 1916, de la Valea Mare-Mateiaș, a fost colonelul Gheorghe Poenaru-Bordea, comandant secund al Regimentului 30 Dorobanți Muscel. Memoria lui este omagiată de urmași printr-un frumos monument din piatră de Albești, ridicat la Fundata-Brașov, pe care este inscripționat *Eroul colonel Gheorghe Poenaru Bordea, cel dintâi ofițer căzut vitejeste pentru strămutarea acestui hotar* (Filip-Lucian Iorga, *Un cântec de lebădă. Vlăstare boierești căzute în Primul Război Mondial,* 2016, București, Corint Books, pp. 17-18). Tragedia familiei Bordea-Poenaru avea să fie și mai mare în octombrie 1916, când, în Munții Buzăului, avea să moară ca erou și fratele său, Ion Poenaru-Bordea, magistrat în Clejani.

3

4

Numele celor 54 de soldați rucăreni căzuți la datorie, în Primul Război Mondial, sunt înscrise pe monumentul eroilor de la Dâmbovicioara, precum și în *Cartea Eroilor Argeș*, editată în 1984.

O altă biserică, la fel de greu încercată, Sfântul Gheorghe și Sfântul Dumitru, din Rucărul de Sus (Foto 3, imagine din 1934; Sursa: Vechi imagini românești din zona Rucăr - Miscarea.net), a fost transformată de ocupația germană, în aceeași perioadă de război, în depozit de muniție. (Pr. Sebastian Arsulescu, sursa citată.) Aceasta – având plan trilobat, abside poligonale, pronaos supralărgit, pridvor deschis cu arcade în plin cintru sau semicircular, cu două turle hexagonale din cărămidă, amplasate deasupra pronaosului și naosului – a fost ctitorită între anii 1780-1782, de negustorul grec Gheorghe Nicola Smerna Linototipis (care și-a luat și numele de Rucăreanu), meșteri constructori fiind „Constantin și Ion, zidari ot Câmpulung, mesița avgust 1782". (Grigore Constantinescu, *Comuna Rucăr*, *Anuarul Muzeul Județean Argeș*, Pitești, MMXV)

După Primul Război Mondial, fresca și zidurile au fost mai grav afectate de cutremurele puternice din 1940 și 1977, astfel încât se punea problema demolării edificiului. Demersurile făcute de Oficiul Județean pentru Patrimoniu Argeș au avut ca finalitate decizia Episcopiei Râmnicului și Argeșului de a interveni salvator în acest caz, care a angajat o echipă de meșteri specializați în restaurarea monumentelor de arhitectură, din Bolintin-Ilfov. (Gr. Constantinescu, *op. cit.*)

Mărturii despre gravele distrugeri provocate de luptele din Muscel, din 1916, se referă și la Mănăstirea Nămăești (foto 4). Așezată în satul omonim al comunei Valea Mare-Pravăț, în timpul bombardamentelor armatei germane, din septembrie și octombrie, aceasta a fost expusă pericolului, clădirile și biserica fiind incendiate. „În vremea Primului Război Mondial, între anii 1916-1918, biserica, stăreția și o parte din chilii au luat foc din cauza bombelor căzute in zonă. Sergentul Ion Mustață a fost acela care a salvat icoana Maicii Domnului, împreună cu puține cărți și odoare bisericești. El a mărturisit, mai târziu, că s-a trudit o noapte întreagă să stingă focul, iar, spre dimineață, flăcările s-au stins dintr-o dată, când au ajuns lângă icoană." (Sursa: Icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Nămăiesti – Crestin Ortodox.ro)

Amplele lucrări de construcție, restaurare și consolidare au fost derulate între anii 1917-1921 și continuate de lucrările dintre anii 2000-2001, când pridvorul de zid a fost adus la înfățișarea inițială, curățindu-se zidăria adăugată pe stâlpii de piatră. (*Schituri și mănăstiri argeșene,* Curtea de Argeș, 2015, Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului)

Despre biserica mănăstirii, săpată în stânca muntelui, nu există date precise, cele mai vechi documente datând din anii 1503-1547, prin hrisoavele domnitorilor Radu cel Mare și Mircea Ciobanul. Despre icoana făcătoare de minuni, Maica Domnului cu pruncul Hristos, se crede că este una dintre cele 12 icoane pictate de Apostolul evanghelist Luca, patronul iconografiei creștine, cel care a pictat primele icoane ale Maicii Domnului purtând în brațe pe Hristos, precum și prima icoană a sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Ea a fost adusă aici, în peștera de la Nămăești, de sfântul Apostol Andrei și este dintre cele mai renumite din țară, fiind considerată a fi de la întemeierea mănăstirii. (*Ibidem*)

Alegerea hramurilor, Intrarea în Biserică a Maicii Domnului și Izvorul Tămăduirii, și stabilirea numărului viețuitoarelor stăreției, 33, se crede că au fost cerute de Maica Domnului, în visul celor trei ciobani din legenda întemeietoare.

Pictura a fost deteriorată de vreme. În anul 1798, icoana a fost ferecată în argint de către Enache Postelnicul, iar în anul 1913, soția unui general din Armata Română a pus să i se facă o ramă de argint. În vremea Primului Război Mondial, între anii 1916-1918, biserica, stăreția și o parte din chilii au luat foc din cauza bombelor căzute în zonă, cum am spus mai sus, sergentul Ion Mustață fiind cel care a salvat icoana Maicii Domnului. Icoana a necesitat o restaurare integrală, care s-a făcut după o metodă athonită, folosită, încă din secolul al XVI-lea, la icoana Maicii Domnului, de la Mănăstirea Vatoped. Călugării athoniți au pictat o pânză, în aceleași condiții cromatice, în aceeași tușă stilistică a originalului. Mai apoi, pânza a fost aplicată pe dinăuntrul ferecăturii, nu lipită, ci numai suprapusă, lăsând practic lemnul întreg, la fel și urmele din pictura veche.

Restaurarea icoanei a fost încredințată tânărului Alexandru Nicolau, care a lucrat vreme de câteva luni la aceasta, în prezența maicii starețe, sub atenta ei supraveghere. Mai târziu, Vasile Frank Timiș, un român creștin stabilit în Anglia, trecând pe la sfânta icoană, a aflat despre dorința maicilor de a îmbrăca icoana în aur. Acesta a finanțat lucrarea, aducând de la Monetăria Statului cantitatea necesară de aur (1,5 kg).

În 21 decembrie 1918, ministrul de Interne G. Georgescu solicită o situație a școlilor, primăriilor, lăcașelor de cult, cu precădere din zonele de ocupație, în vederea stabilirii pagubelor ce vor fi suportate de către cei care le-au provocat. (Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, Argeș, Prefectura Muscel, Dosar 41/1918)

→

Podul de reviste

Chișinăul interbelic în oglinda presei

Raia ROGAC

Am în față o carte bogată sub aspectul conținutului, într-o impecabilă realizare grafică, cu texte și poze pe copertă din perioada interbelică, în care se regăsesc Primăria de altă dată, Cercul militar, o extraordinară fotografie a Mariei Cebotari, una dintre cele mai mari soprane ale lumii în anii '30-'40 ai secolului trecut, care, înainte de a se impune pe scene mari ale Europei, a cântat în Catedrala „Nașterea Domnului" din Chișinău. Cartea, *Chișinău, Evocări interbelice,* a apărut recent (2018) la Editura Eikon din București și este o ediție îngrijită de Diana Vrabie, critic și istoric literar, născută în 1976 la Soroca. După studii de licență, masterat și doctorat la Universitatea „Al.I. Cuza" din Iași, în prezent își desfășoară activitatea de conferențiar la Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălți. Până la apariția acestei antologii, autoarea, după cum afirmă criticul Adrian Dinu Răchieru în *Cuvânt de însoțire,* a hărnicit la *câteva antologii de ecou, propunând introspecții ieșene, stăruind, asupra unui suprapersonaj fabulos (Dulcele târg, desigur).* Chiar dacă a debutat editorial (în anul 2005) cu un volum de eseuri, intitulat *Urme pe nisip,* urmat de altele de publicistică și critică literară, la un moment dat, vorba criticului amintit mai sus, *interesată de acea nouă tradiție, exegeta cobora în Arcadia culturală a interbelicului, chemând la rampă martori credibili.* În majoritatea cazurilor, aceștia (martorii) au făcut istorie, literatură și cultură, devenind cu timpul personalități marcante în arealul românesc și nu numai. Cele trei antologii despre Iași, intitulate *Imaginea Iașilor în presa interbelică ieșeană, Orașul Iași în evocări literare: de la Costache Negruzzi la Geo Bogza* și *Imaginea Iașului în perioada Marii Uniri,* i-au adus autoarei mai multe premii, dar și multă recunoștință din partea ieșenilor.

Cât de greu și lung i-a fost travaliul de cercetare la trilogia ieșeană și la proaspătul volum, autoarea nu mărturisește în *Argument,* este însă de presupus că cele trei cărți anterioare, apărute la prestigioasa Editură Junimea de la Iași și lansate fastuos și care s-au bucurat și de recenzii pe măsură, i-au servit drept călăuză pentru noua lucrare. Era și firesc ca de data aceasta să se apropie cu gândul și cercetarea de orașul Chișinău, care în perioada interbelică era al doilea după București. La fel de firesc ar fi și dacă mâine-poimâine sorocenii s-ar pomeni și ei cu o carte de evocări istorice a urbei natale, cetate a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, din partea băștinașei, dr. Diana Vrabie.

Dar, să revenim la volumul care deja s-a născut. Dintre sutele de materiale cercetate în trei biblioteci prestigioase: Biblioteca Națională a României din București, Biblioteca Națională a Republicii Moldova din Chișinău și Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" din Iași, Diana Vrabie a selectat și a prezentat în carte 69, acestea fiind semnate de mari scriitori, ziariști, artiști, dar și de o serie de autori mai puțin cunoscuți publicului larg din acea vreme, chiar și câteva anonime. Dintre cei cu renume sunt Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gheorghe V. Madan, Gala Galaction, George Meniuc, Constantin Stere, Alexandru Boldur, Alexandru Robot, Gheorghe G. Bezviconi, Geo Bogza ș.a. O parte mică dintre ei sunt localnici, alții s-au aflat în urbe pe perioade mai mici sau mai mari, majoritatea însă au fost în vizite ocazionale la Chișinău, în special după Marea Unire. Principiile de ordonare a conținutului sunt cel tematic și cronologic, iar criteriile de selectare a textelor au ținut de calitatea literar-artistică, originalitate, ineditul temelor, importanța istorică ș.a. Textele adunate au fost triate riguros, fiind date la o parte cele ideologizate peste măsură sau cele de calitate scăzută. Cartea este completată de un *Cuvânt de însoțire* de Adrian Dinu Răchieru, un *Argument* al autoarei, *Anexe* și un *Mini-dicționar al autorilor antologați* și are 387 de pagini.

Autoarea a avut ca scop prin prezenta antologie, având ca reper științific *Dicționarul presei literare românești* (1790-2000), ediția a treia, de I. Hangiu, dar și *Presa Basarabeană de la începuturi până în anul 1957,* ediție îngrijită de conf. Lidia Kulikovski, să prezinte un amplu portret al Chișinăului dintre cele două războaie mondiale. Pentru a aduna și tria materialele, cercetătoarea a consultat un număr impunător de ziare și reviste din perioada antologată, precum și câteva lucrări ale unor scriitori: Constantin Stere – *În preajma revoluției,* Romulus Cioflec – *Pe urmele Basarabiei: note și impresii din revoluția rusească,* Constantin Virgil Gheorghiu – *Ard malurile Nistrului* ș.a. Dintre titlurile revistelor și ziarelor putem menționa: *Opinia, România, Lamura, Dimineața, Gazeta Moldovei, Iașul, Cetatea Moldovei* din Iași, *Adevărul literar și istoric, Lumina, Lamura, Adevărul, Dimineața, Universul literar, Viața românească* din București și *Sfatul Țării, Gazeta Basarabiei, Izbânda, Tribuna Scoalei, Pagini basarabene, Dreptatea, Din trecutul nostru, Viața Basarabiei* din Chișinău (ultima se editează și în prezent, fiind reanimată de academicianul Mihai Cimpoi).

Iată cum apreciază în *Argument* dr. Diana Vrabie orașul acelor vremuri, deosebit de benefice pentru dezvoltarea economică, culturală și spirituală a ținutului nostru în general: *Chișinăul interbelic a avut o viață agitată, complexă, a respirat și s-a dezvoltat laolaltă cu evenimentele aprige ale celor mai bine de douăzeci de ani premergători celei mai cernite perioade a umanității, Al Doilea Război Mondial. Chișinăul devine portavoce a comunității pe care o reprezintă.* Tot aici, în alt aliniat, antologatoarea conchide: *Deopotrivă optimist și resemnat, ambițios și descumpănit, Chișinăul interbelic rămâne încă o necunoscută ce și-a trăit cu demnitate trista izolare, marea însingurare și suferință, constituind, în același timp, un spațiu al simbolurilor și al amintirii, al moștenirii și al conservării unui excepțional patrimoniu identitar, prea puțin cunoscut și valorificat. Dorința de a completa aceste „locuri ale memoriei" a stat la baza demersului nostru de cercetare. Astfel, între cele două borne cronologice, legate de două evenimente cruciale, Marea Unire de la 1918 și Al Doilea Război Mondial, avem un întreg panopticum, o multitudine de fragmente care, conjugate, pe retina lectorului, produce un portret al Chișinăului. Un portret care înglobează și istoria, și modernitatea, și prezența lui obiectivă, și asumarea lui subiectivă. Am fost tentați să oferim o radiografiere a momentelor trăite, cu schimbările inerente de atitudine, cu sarcofagul crizei și reminiscențele războiului, cu solitudinea, și contradicția dezarmantă, toate reflectate sugestiv în oglinzile presei și memorialisticii interbelice.*

Cartea a fost lansată la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu". Au participat Mariana Harjevschi, directorul general al instituției gazdă, Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, criticul literar din Huși Teodor Codreanu, profesorii universitari Sergiu Musteață și Lucia Sava de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău, scriitorii Vitalie Răileanu, Dumitru Crudu, Claudia Partole, Leo Butnaru, Iulian Ciocan ș.a. Moderator al evenimentului a fost publicistul Alexandru Corduneanu, care a subliniat că volumul *Chișinău, Evocări interbelice* poate convinge cititorii că românii din Țară au avut o atitudine responsabilă, permanentă, față de preocupările basarabenilor în perioada evocată. Perioada interbelică, spun eu, numită simplu în popor – *la români,* a constituit pentru noi, basarabenii, „o gură de aer românesc", o treaptă de evoluție în dezvoltarea Chișinăului și a întregii Basarabii. Vorbitorii au felicitat-o pe autoare, dorindu-i succes în proiectele editoriale de viitor. Apropo de acestea, cartea *Chișinău, Evocări interbelice* a apărut și cu sprijinul unui proiect al Grupului Civic pentru Patrimoniu Cultural. Cred că următorul volum despre Chișinăul interbelic va fi cu evocări și mărturii ale oaspeților străini care au vizitat orașul nostru, pentru că autoarea are o bună parte de texte adunate și sistematizate din aceleași surse pe care deja le-am amintit.

Și, pentru că spuneam mai sus că am cartea în față, nu pot să nu prezint câteva mici fragmente de la începutul reportajului intitulat „Ziua de 24 ianuarie la Chișinău", semnat în 1918 de Mihail Sadoveanu, primul în lista materialelor inserate la Cuprins: *Mi se pare că visez. Rostesc încet cuvintele. Îmi apar ca o stranie împerechere. În juru-mi se întinde un oraș mare, cu străzi largi și drepte, cu firme străine. Pe bulevardul din centru, statuile vechiului țarism sunt acoperite. În turnul cel mare al Mitropoliei bate clopotul, chemând poporul la serbarea națională a României. Drapelul tricolor fâlfâie în toate părțile. În ziua senină și liniștită de iarnă goală, fără zăpadă, trec încet prin mulțimea care se îmbulzește spre sunetul clopotului. Ce s-a întâmplat în acest oraș care un veac a stat pentru sufletul românesc ca subt o negură? Ce chemare nouă a străbătut aici, ca și-n întreaga țară? Prutul nu mai este un ocean de despărțire. Lanțurile românismului de aici au căzut cu mare sunet. Acum câteva zile chiar, în capitala Basarabiei, stăpânea teroarea. Domnia soldaților anarhiei era tot așa de cruntă ca și vechiul țarism. Și, deodată, s-a făcut lumină. Hotarul Prutului s-a deschis. Oastea românească a străbătut dincoace, aducând liniștea. Lumea a răsuflat ca după un vis rău. Și-acum pretutindeni trec oameni cu fețele luminate spre necontenitul zvon al arămii. S-au luminat inimile. Frații au chemat pe frați.* Dar iată și concluzia marelui prozator: *Sunt clipe în viață, clipe de adâncă emoțiune, așa de dramatice și zguduitoare, când parcă ai impresia că pulsația vieții trebuie să se oprească… Ceea ce ar mai urma, parcă nu mai are niciun rost. Simțirea aceasta de aspru fior m-a încercat în acele clipe – și mi-au picurat în inimă, ca niște lacrimi înflăcărate, cuvintele evanghelice: Acum slobozește, Doamne, pe robul tău în pace… În jurul meu sună muzicile și se învârte hora frăției…*

Închid cartea și, cu ochii deschiși, de pe retină mi se desprind clipe la fel de înălțătoare, trăite la cotă maximă în trecutul apropiat: marile adunări naționale din 1990, cu atâta lume că părea că nu mai încape niciun bob de mac în piața care a și fost botezată în cinstea acestora și unde au fost revendicate limba română și grafia latină, Podul de Flori, arborarea Tricolorului, declararea Independenței… În 1918, marele prozator Mihail Sadoveanu avea 38 de ani, în 1990 eu aveam 36…

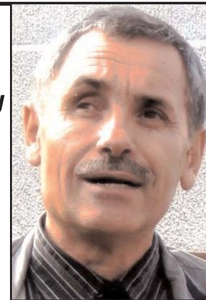
Acum, am un gust amar și zic: Doamne, de ce nu pedepsești dezbinătorii de Neam, avarii și hoții, de pe un mal și altul al Prutului, care împiedică Marea Reunire a fraților?!...

Adresa, publicată ca Decret lege nr. 3795, în *Monitorul Oficial* nr. 221/1918, se adresează prefecților, cărora li se cere ca lista cu informațiile să fie ordonată conform următoarelor criterii: consecințe ale bombardării cu aeroplane, vexațiuni și imixtiuni, rechiziții, crime și violuri, impunerea de dări, amenzi către administrația militară și despăgubiri acordate supușilor străini, pagube de pe urma armatei rusești, pagube de pe urma armatei române. Rapoartele prefecților trebuie trimise, apoi, *Comisiunii generale de desdăunare,* până la data de 31 decembrie 1918. Adresa a fost înaintată de Prefectură către sediile plășilor, ceea ce ne permite să cercetăm, la acest capitol, câteva dintre răspunsurile primite, unele destul de vagi. Astfel, aflăm din tabloul-inventar al Plășii Râuri, că biserica din satul Livezeni (comuna Stâlpeni) are pagube în valoare de 29.500 lei, ca urmare a ocupației germane.

Din raportul Plășii Argeșel, aflăm că nicio biserică nu a fost cruțată, furându-se toate obiectele de valoare, iar biserica din Vulturești a fost păgubită de 2 clopote de bronz, cu o greutate de 300 kg, respectiv, de 100 kg. (Prefectura Muscel, Dosar 2/1919) (Va urma)

George Enescu la Cernăuţi

Dragoş OLARU

Scriitorul şi epigramistul Al.O. Teodoreanu (zis Păstorel), în 1931, cu ocazia ceremoniei dezvelirii bustului lui George Enescu la Iaşi (sculptor Richard Hette, acela care cu un an în urmă dezvelise la Cernăuţi şi bustul lui Mihai Eminescu), a rostit cu o divină inspiraţie următoarele cuvinte:

„Te-ai ivit deodată şi tocmai când trebuie, ca şi Celălalt, ca Mihai Eminescu, care a izbucnit pe neaşteptate, ca un havuz de apă vie într-o pustietate seacă.

El a făcut limba românească să cânte, Tu ai făcut cântecul să vorbească! Fii binevenit în casa noastră!” (Alex Cosmovici, *George Enescu în lumea muzicii şi în familie,* Bucureşti, 1990, p. 161)

La fel ca Eminescu, George Enescu a fost legat de Bucovina, de Cernăuţi, de oamenii pe care i-a cunoscut aici. Istoricul Ion Nistor, care era un îndrăgostit pasionat de muzică, l-a cunoscut pe George Enescu cu ocazia concertelor sale la Cernăuţi. Primul său turneu aici a avut loc în anul 1911, turneu despre care avem foarte puţine informaţii. Celelalte turnee în capitala Bucovinei au fost următoarele:

1919 – 10, 11 iulie (în scop de binefacere);
1923 – 16, 17, 18 mai (pentru orfanii din Primul Război Mondial);
1927 – 21, 22, 23, 27 ianuarie;
1929 – 6, 7 mai (la 12 mai la Hotin);
1930 – 8, 9 decembrie;
1932 – 25, 26 mai;
1936 – 26, 27 noiembrie;
1937 – 30 noiembrie, 1, 2 decembrie;
1938 – 24 noiembrie;
1943 – 21, 22 aprilie (pentru bolnavii din spitalul militar).

Presa vremii a oglindit pe larg fiecare turneu al marelui muzician în capitala Bucovinei. Iată numai câteva dintre titlurile consemnărilor de gazetă cu care au fost primite: *Enescu. Cu prilejul celor patru concerte cernăuţene* (*Glasul Bucovinei*, 27 mai 1923), *Un mare Român la Cernăuţi* (*Ibidem,* 12 iulie 1919), *Maestrul Enescu la Cernăuţi* (*Ibidem,* 27 mai 1923, ediţie specială a cotidianului cernăuţean), *Concertul maestrului George Enescu* (*Bucovina*, 23 aprilie 1943), *Concertele Enescu* (*Glasul Bucovinei,* 9 mai 1929). Un alt mare îndrăgostit de muzică, cercetătorul literar Leca Morariu, scria următoarele cu ocazia unui turneu la Cernăuţi al maestrului (*Enescu*, în gazeta *Glasul Bucovinei* din 26 mai, 1932): „Enescu, care ne-a ridicat alături de cele mai înaintate neamuri..., care-şi revarsă generozitatea asupra întregii umanităţi, Enescu, în plină culminaţie a maturităţii sale, Enescu, glorie între gloriile etosului român, Enescu aduce din nou cinstire celui mai istoric pământ românesc şi aduce primăvăratic alean unor atât de cernite şi de sălbatec-uitate meleaguri...”

La turneul său la Cernăuţi din iulie 1919, un spectator anonim semnala: „D-l George Enescu e un izbăvitor, un dezlegător al sufletelor robite de păcate. Când îl auzi cum cântă, te simţi pare-că mai om, mai bun, mai curat la suflet. Iată astfel d-l Enescu e un mare român şi, mai presus de toate, un mare binefăcător al omenirii” (*Un mare român la Cernăuţi,* în gazeta *Glasul Bucovinei* din 12 iulie, 1919).

Dintre cele 24 de concerte ale lui Enescu la Cernăuţi, majoritatea s-au desfăşurat în sala Societăţii de Muzică (actualmente Filarmonica de Stat), pe pereţii căreia azi este instalată o placă comemorativă cu lista muzicienilor şi interpreţilor „cu renume mondial” (S. Vorobchievici, A. Grijmali, E. Sauer, E. Caruso, S. Krushelnitzka, M. Leviţkii, E. Mandicevschi, M. Mentzinskii, K. Miculi, P. Robson, A. Rubinstein, O. Rusnac, J. Tibo, G. Hotkevici, F. Şaliapin, I. Smidt), dar din care lipseşte, desigur, George Enescu…

Despre prietenia sinceră şi stima reciprocă ce s-au înfiripat între marele muzician şi istoricul bucovinean Ion Nistor vorbesc foarte elocvent următoarele fapte.

În 1916, la propunerea vicepreşedintelui Academiei Române, Şt. Hepites, Academia, prezidată de Barbu Delavrancea, l-a ales pe George Enescu ca membru onorific al ei. După acest eveniment, dar mai ales după ce Enescu a devenit membru al mai multor institute şi academii străine – membru corespondent al Academiei „Beaus Arts” din Paris (1929), membru de onoare al Clubului „International House” din New York (1929), membru de onoare al „Academiei de Muzică Santa-Cecillia” din Roma (1931), se discuta tot mai insistent faptul că era rândul ca unica noastră instituţie superioară, Academia Română, să-l adopte şi ca membru titular.

Ocazia s-a ivit în 1932, când moare academicianul Iacob Negruzzi, care, ca scriitor, îşi ocupa postul la Secţia Literară. Propunerea de a-l numi pe Enescu membru titular al Academiei a venit din partea matematicianului Gh. Ţiţeica si a fost susţinută de mulţi academicieni. Opoziţia venea numai din partea Secţiei Istorice, unde erau cei mai dogmatici membri în materie de legi statuare. A făcut excepţie doar Ion Nistor.

Deşi aproape toţi academicienii erau siguri că marele muzician şi interpret, atât de ocupat şi mereu în turnee în străinătate, nu va participa la şedinţele generale şi ordinare ale Academiei, la 27 mai 1932 el este totuşi ales cu 26 de bile albe (pentru) şi numai cu trei roşii (contra) drept membru activ al Academiei Române la Secţia Literară.

Trecerea pentru prima dată de G. Enescu, în calitate de academician, a pragului Academiei, se datorește tot lui Ion Nistor. Academicianul bucovinean îi trimite la începutul lui septembrie 1932 o invitaţie prin care era rugat, foarte cordial şi prieteneşte, să participe la o comunicare a sa în cadrul şedinţelor ordinare ale Academiei. Invitaţia fiind din partea unei persoane atât de dragi, pe care o preţuia foarte mult, Enescu nu a putut să o refuze.

În acel an se împlineau 500 de ani de la moartea lui Alexandru cel Bun şi Ion Nistor şi-a ales această temă pentru comunicare (despre marele domnitor el mai ţinuse două conferinţe: una la Universitatea din Cernăuţi şi alta la Radio). Fiind unul dintre cei mai iscusiţi interpreţi ai trecutului nostru, Nistor a rostit atunci o comunicare excepţională, care l-a impresionat profund pe marele muzician. După eveniment, în convorbirile cu prietenii, Enescu amintea mereu această comunicare.

Enescu se minuna de iscusinţa marelui domnitor, care, în acei ani grei de domnie, a reuşit să-i liniştească şi să-i domine, prin diplomaţie, pe lacomii săi vecini. Această temă putea să-i prilejuiască un minunat subiect pentru o eventuală operă, dar maestrul lucra atunci, de mai multă vreme, la *Oedip*.

Comunicarea lui Ion Nistor l-a cucerit definitiv pe G. Enescu pentru Academie, încât, după aceea, marele muzician putea fi văzut adesea la şedinţele Secţiei Istorice, unde, cu mare interes, îl asculta pe Nicolae Iorga sau pe alţi istorici. Această dragoste pentru istorie i-a fost înfiripată de bucovineanul I. Nistor.

Mai este cunoscut un caz din viaţa lui Enescu, legat indirect tot de Nistor. Profesorul bucovinean îl prezentase lui Enescu pe colegul său Teofil Sauciuc-Săveanu, care, ca arheolog, de ani de zile făcea cercetări la Mangalia, căutând urmele vechiului oraş grecesc Callatis. Acesta povestea că în partea de sud a oraşului se pot găsi tot felul de pietre răsfirate, ce par a vorbi despre rămăşiţele vechiului oraş grecesc. Enescu ar fi exclamat atunci: „Ce n-aş da să pot să zbor, să văd cu ochii mei lucruri ascunse sub pământ! Un astfel de turneu pe sus ar fi de o mie de ori mai interesant decât toate turneele mele pe pământ” (Alex. Cosmovici, *op. cit.*, p. 128).

Compozitorul Alexandru Cosmovici, fiind prezent la această discuţie, a intervenit pe lângă administraţia Aviaţiei civile şi, în scurt timp, acest zbor a fost aranjat. Fiind anunţat că zborul este deja planificat, Enescu, după un minut de reflectare, i-a propus lui Cosmovici următoarele: „Deoarece lucrurile sunt stabilite, nu ne putem dezice, ne facem de râs! Ce-ar fi însă să-mi iei locul, spunându-le că m-am simţit rău. Numai să nu te am pe conştiinţă! Vezi, mie unul nu-mi vine încă să mă urc în avion. Poate peste treizeci de ani...” (*Ibidem,* p. 129)

A fost, deci, nevoit să zboare Alex. Cosmovici în locul lui G. Enescu, dar n-a regretat niciodată, căci într-adevăr a avut ocazia să admire de sus o panoramă neîntrecută a unui vechi amfiteatru grecesc. George Enescu se angajase chiar să adune ceva bani pentru a putea efectua unele săpături în vederea descoperirii şi conservării acestui amfiteatru, dar, din cauze ce nu depindeau de Enescu, aceasta nu s-a putut înfăptui şi construcţiile moderne de mai târziu au „înghiţit” definitiv amfiteatrul antic.

George Enescu n-a mai zburat niciodată cu avionul, deşi a călătorit atât de mult în viaţa sa.

În sfârşit, să relatăm şi ultimul caz, pentru care, de fapt, s-au scris şi rândurile de mai sus, culese, parţial, din amintirile compozitorului Alexandru Cosmovici. În Arhiva de Stat a regiunii Cernăuţi se păstrează o scrisoare semnată de mâna marelui compozitor şi interpret, care este probabil unicul autograf al lui Enescu de care dispunem la Cernăuţi. Aceste rânduri, scrise din Sinaia, de la vila sa „Luminiş”, sunt adresate ministrului Ion Nistor. Prin căldura prietenească pe care o emană, ele sunt foarte semnificative pentru dezvăluirea ţinutei morale a lui Enescu, pentru probitatea acutului simţ al adevărului, al cinstei şi al respectului reciproc ce domnea în acest mare suflet de om.

Reproducem integral textul scrisorii (aflată în Arhiva de Stat a regiunii Cernăuţi, fondul 988 inventar 1, dosar 259, f.1):

Sinaia, în 22 septembrie 1929.

Preastimate Domnule Ministru,

Cu toată dorinţa de a vă fi agreabil ne-a fost imposibil să nu numim pe tânărul Clubal la catedra de piano auxiliar la Conservatorul din Cernăuţi. Acest candidat s-a prezentat cu diplome mult superioare acelor ale competitorilor săi, astfel c-ar fi putut să pretindă chiar la o catedră de curs principal.

În ce priveşte pe Domnul Tarnavski, care-ntr-adevăr i-a devotat mult Conservatorului din Cernăuţi, Domnul Director Zirra a promis că-i va obţine compensaţiune la o altă şcoală în aşteptarea unei noi vacanţe la Conservator.

Primiţi, vă rog, preastimate Domnule Ministru, cu sincerele mele regrete, expresiunea naltei mele consideraţiuni.

George Enescu

Născut la Liveni, lângă Dorohoi, George Enescu era un copil al Moldovei, al Ţării de Sus. „Aici a văzut lumina vieţii şi aici şi-a dobândit un tovarăş care l-a dus la glorie: muzica”. (Victor Crăciun, *George Enescu şi locurile natale,* Botoşani, 1970, p. 19) Acest colţ de ţară i-a fost pururea un izvor de apă vie. El era legat sufleteşte de meleagurile natale, de oamenii acestor locuri. Ar putea fi şi aceasta o explicaţie a legăturilor atât de sincere şi prieteneşti pe care le avea cu bucovineanul Ion Nistor, descendent şi el al unei familii de pe aceleaşi iubite meleaguri moldave.

Podul de reviste

Unitatea structurală a limbii române și a literaturii naționale

Aureliu GOCI

Fenomenul unificării națiunilor, istoric vorbind, se cristalizează ca un fenomen european, după marea explozie socială, politică și națională a revoluțiilor din 1848, care a marcat dispariția Evului Mediu și începutul destrămării marilor imperii continentale.

Am putea spune că forma modernă a reunificării europene a început chiar cu Principatele dunărene, dar aceasta nu a condus la unificarea întregii națiuni române. Au rămas pe dinafară provincii istorice cu majoritate românească: Transilvania, Basarabia, Transnistria, Bucovina, cele două județe de la sudul fluviului, Durostor și Caliacra... La prima Unire, Principatele Române aveau aproximativ 10 milioane de locuitori, dar încă pe atât, cel puțin, rămăseseră în afara granițelor.

Unitatea românilor, așa cum este ea astăzi, s-a petrecut târziu și a lăsat în afara granițelor grupuri importante de români care nu au încetat să vorbească românește, să simtă românește. A fost o luptă crâncenă, care se mai petrece și în zilele noastre, împotriva rusificării, împotriva maghiarizării, având ca argument imbatabil unitatea limbii române – cu minime variații dialectale.

Fenomenul se reflectă pe deplin în literatură, care are o structură compactă, indiferent că este scrisă la Chișinău, la Călărași sau la Satu Mare. Literatura română – în limba română – are aceleași teme, motivații și finalități, afirmă aceleași implicații de ordin estetic ori social-politic.

Ca limbă neo-romanică, româna și-a păstrat specificul devenirii din latina populară vorbită de coloni și soldați, primind influențe firești din limbile contextuale, fără ca acestea să influențeze structura fundamentală. Ca atare, literatura basarabeană este elaborată în limba literară a întregii comunități românești.

De remarcat că în Basarabia, deși a fost multă vreme în afara teritoriului României, scriitorii și mai ales poeții s-au exprimat în aceeași limbă literară care și-a păstrat unitatea specifică; lucrul acesta este un fapt valabil pentru întreaga literatură română, atât din jurul granițelor, cât și în circulația ei din diaspora, din Statele Unite sau Canada și până în Europa occidentală.

Grigore Vieru și Legământul său

De cele mai multe ori, poezia unui autor se identifică cu viața lui. În cazul poeților basarabeni, fenomenul este mult mai pregnant, fiindcă este vorba, de fapt, de o ruptură de Țara mamă și de o regionalizare fără fundament istoric, lingvistic sau cultural. O țară mică, la frontiera dintre două continente, trecută prin foc și prin încercări barbare de deznaționalizare nu putea reprezenta o durere mai mare pentru conștiința trează a poeților ei, care se revendică din Eminescu.

Grigore Vieru (14 feb. 1935–18 ian. 2009), inițial membru de onoare, apoi membru corespondent al Academiei Române, este unul dintre poeții care au militat cu înflăcărare pentru Deșteptarea Basarabiei, prin poezie, dar și prin activitatea social-politică. După apariția volumului *Numele tău*, pe care critica l-a apreciat drept cea mai originală apariție poetică, în școlile de peste Prut poezii precum *Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Brâncuși* au devenit obiect de studiu obligatoriu, deoarece, pe lângă valoarea literară, era pentru prima oară după anii '40 când se vorbea despre aceste nume în lirica basarabeană.

În 1964, Grigore Vieru publică, în revista *Nistru,* poemul *Legământ,* dedicat lui Mihai Eminescu: *Știu: cândva, la miez de noapte,/ Ori la răsărit de Soare,/ Stinge-mi-s-or ochii mie/ Tot deasupra cărții Sale.*

Poetul va face, mai târziu, următoarea mărturisire: „Dacă visul unora a fost să ajungă în Cosmos, eu viața întreagă am visat să trec Prutul".

La sfârșitul anilor '80, Grigore Vieru se găsește în prima linie a Mișcării de Eliberare Națională din Basarabia, iar poemele sale (multe adaptate pentru a fi cântate) au avut un rol covârșitor în deșteptarea conștiinței naționale.

Leonida Lari: Poezia, viața și lupta ca o stare de incantație

Să trăiești într-o continuă stare de incantație înseamnă să fii conectat și să vibrezi, în egală măsură, la muzica sferelor de veșnică adorație și la trepidația secretă a pământului. Între azur și țărână își află amplitudinea și poezia Leonidei Lari (și când rostesc acest nume uriaș mă gândesc la L ca o dublă consoană vibrantă), o poezie cu sunet propriu, puternic marcată în context și de prezența autoarei pentru care baricada, tribuna, câmpul se luptă nu au fost doar spații convenționale, ci topos-uri sacralizate de idealul existențial – *vivere pericolosamente.*

Farmecul, strălucirea, dar și esența poeziei și personalității constau în arderea completă și nu doar într-un eroism derivat dintr-un patetism gesticulant. Poeta (26 oct. 1949–11 dec. 2011) chiar trăia stări oraculare, de revoluție și revelație interioare; și-a păstrat ținuta și după ani de la evenimente, și-a păstrat bentița de pe baricadele Basarabiei și în Parlamentul României, la aproape două decenii de la acele evenimente. Poeta – nu singură, firește, ci alături de Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovski și alții – au făcut un lanț viu, cu tăria unui zid care nu a permis ca tancurile sovietice să ajungă la mulțimea românească din Chișinău, prin puterea dragostei față de națiune și de pământul strămoșilor.

„Baladescul", care personalizează o parte din mesajul său auctorial, nu reprezintă o „reluare" de vechi structuri stilistice, cum se întâmplă în cazul altor autori, ci formula individuală de sincronizare cu modelul creativ cel mai activ și performant al momentului. Motivul deșertăciunii politice s-a diseminat superior într-o religiozitate fundamentală. Poeta nu a recunoscut filosofia capului plecat și nici disponibilitatea bunului samaritean, chiar a potențat morala rezistenței inflexibile care ține, în fond, de credința creștină.

După ce a realizat mai multe imagini ale cotidianului coșmaresc, de fapt, ale infernului de dincolo de Nistru, autoarea s-a arătat mai interesată de conturarea Paradisiacului, de viziunea asupra Raiului – ceea ce este chiar în tradiția poeziei românești, de la Budai-Deleanu la Tudor Arghezi – adică de a face eroicul satiric și epopeicul comic printr-o alchimie mistică.

Flexibilă ca o lamă de oțel, poeta resoarbe și personalizează toate aceste teme și idei, imaginând un proiect poetic de mare complexitate care neagă, deopotrivă, și feminismul și „bărbăția" afectată, pentru a susține filosofia acțiunii, a implicării, care marchează forța cuvântului asupra cotidianului și care știe să selecteze realitatea care se istoricizează.

Nu am cunoscut în cariera mea literară un poet mai sensibil, dotat cu asemenea intensitate a trăirii și mai devotat actului poetic, înțeles și simțit ca un climax al exprimării umane, ca o încoronare a pasiunii și conștiinței de care poate fi capabilă fragila ființă de carne și sânge.

Contrar ideii că poetul e abstras din lumea exterioară, că trăiește lunatic, proiectat în sferele de veșnică adorație, Leonida Lari dădea dovadă, uneori, de o luciditate cu tăiș de sabie, descoperind cele mai viabile soluții pragmatice în situații aparent fără ieșire.

Un om de valoarea și complexitatea ei psihică nu disimula amprenta basarabeană a limbii cotidiene, pe care chiar o sublinia cu un fel de mândrie de român răsăritean. Limba română și credința creștină erau obsesiile ei imediate și de la spiritul cărora nu se abătea niciodată. E drept că, uneori, ființa numai în lumea proiecțiilor sale imaginare.

Doamna Leonida o luase de mult pe traiectoria astrală a Luceafărului pe care îl venera ca o preoteasă a universurilor imaginare. Punea în fiecare an câte o lumânare eroului său creștin și războinic, Ștefan cel Mare și Sfânt, și îl iubea pentru înfrângerile și conștiința lui scindată pe fiul Atletului lui Cristos, pe Petru Rareș, pentru că, lângă ctitoria lui de la Căpriana, se afla și casa sa natală. Apariția sa inconfundabilă în panteonul poeziei românești a fost simultană cu procesul istoric al eliberării Basarabiei, în cadrul căruia a avut un rol decisiv.

Nicolae Dabija: un poet pentru toate anotimpurile Cetății

Pecetea sau matricea românească se dovedește mai pregnantă la poeții basarabeni și mai difuză, mai elaborată sau încifrată la poeții din țară, toți români. Din aceste comparații nu rezultă diferențe, ci permanențe și dominante de exponențialitate și reprezentativitate în aceeași unitate structurantă. Un orgoliu superior activează discursul liric, dar și marchează tipologia și distribuția rezoluției semnificante, fie ca invocație religioasă, fie ca exprimare a spiritului ludic, fie ca ipostaziere a dramatismului erotic, teatralizat cu finețe sarcastică și ținută reflexivă.

Prezența poetului Nicolae Dabija în Cetate nu mai este o realitate care să poată fi anulată, camuflată, minimalizată. Omul acesta, inconfortabil de sincer și de direct, nu mai poate fi ignorat nici ca identitate puternic marcată, nici ca prezență în istoria recentă și în cotidianul Comunității.

Poietica *ochiului al treilea* care este ficțiunea, imaginarul, realitatea dincolo de realitate, vizionarul, a devenit portdrapelul tinerei generații, emblemă a condiției poeziei și a identității creatoare a poetului, într-o lume tot mai opacizată, mai milităroasă și pragmatică, efigie a libertății și a adevărurilor ultime. După ce acumulează perechi de opoziții: primăvara/rai, lacrimi/stropi de ploaie, urzica pictată/urzica reală, șirul paradoxurilor se finalizează cu opoziția celor două mingi, în care mingea mare este cuprinsă în mingea mică. Aceste adevăruri nu se văd, nu se înțeleg decât cu *ochiul al treilea,* care are și funcții profetice, divinatorii.

În registru clasic, și numai atât cât admite buna credință, poetul este și un inovator și chiar un experimentalist – vezi clepsidra de cuvinte, sau indicațiile de regie într-un text dramatizat sau *Hrisovul* de iubire medievală sau *Balada* inspirată de spectacolul *Horia,* după piesa lui Ion Druță. Desigur, există și resorturi folclorice prelucrate cu mare artă și distincție seniorială, într-o viziune personalizată care nu se mai întâlnește în poezia din dreapta Prutului (vezi, în acest sens, excepționala *Doină,* închinată „lui Liviu Damian, in memoriam").

Pe lângă acești mari poeți există și alte nume sonore în literatura Basarabiei românești, pe care, deocamdată, îi punem într-o singură paranteză. Se știe că orice ierarhie fermă, orice clasament sunt un non-sens în domeniul inefabil al universului liric. Fiecare generație își creează propriul sistem de valori, condamnat să se istoricizeze în succesiunea nesfârșită a epocilor de creație.

Făuritori ai Marii Uniri, martiri în închisorile comuniste (I)

Ilie POPA

Marea Unire de la 1918 a avut loc pe fondul frământărilor ce au marcat Europa începutului de secol XX. Principalele evenimente care au schimbat în profunzime situația politică, economică și socio-culturală de pe bătrânul continent au fost izbucnirea Primului Război Mondial în 1914 și declanșarea Revoluției Bolșevice în Rusia anului 1917. Aceste tulburări manifestate și în provinciile locuite în majoritate de români au creat condițiile ca ei să-și împlinească idealul vechi de secole: Unirea. O contribuție covârșitoare la îndeplinirea acestui act istoric – Marea Unire – l-au avut partidele politice ale vremii, conduse de mari oameni de stat, intelectuali, mari oameni de cultură și știință, grandioase conștiințe de neam ale românilor.

Dar, după aproape 3 decenii, autoritățile comuniste instalate în România după 1945 au distrus nu numai partidele istorice și fibra umană sănătoasă a românilor, ci și personalitățile care au contribuit determinant la Marea Unire din 1918, cei mai mulți dintre artizanii Marii Uniri sfârșind în temnițele comuniste, unde fuseseră aruncați de noul stat român comunist. Cei care au supraviețuit terorii din pușcării au fost marginalizați de societate, fiind catalogați „dușmani ai poporului" sau „trădători". Nici după căderea regimului comunist, eroii Marii Uniri nu au fost reabilitați în totalitate. Crimele împotriva majorității lor nu au fost condamnate oficial și acuzațiile grave pe care statul român le-a formulat împotriva lor nu au fost retractate.

Prezentăm în continuare pe scurt viața și opera a 14 proeminente personalități politice, culturale și științifice ale Marii Uniri din toate zonele locuite de români (Transilvania, Basarabia, Banat, Bucovina, Regat) care au murit în închisorile comuniste: Iuliu Maniu, Ion Diaconescu, Gheorghe I. Brătianu, Alexandru I. Lapedatu, Ion Pelivan, Daniel Ciugureanu, Sever Bocu, Aurel Vlad, Zenovie Pâclișanu, Ion Flueraș, Iosif Jumanca, Gheorghe Grigorovici, Ioan Răscanu, Rudolf Brandsch.

Iuliu Maniu

Iuliu Maniu, jurist, om politic și om de stat, mare patriot român, președinte de partid, parlamentar în mai multe legislaturi, prim-ministru, dar și deținut politic anticomunist mort în detenție, și-a pus amprenta mai mult decât ca alte personalități pe realizarea și consolidarea statului unitar național de astăzi.

S-a născut la 8 ianuarie 1873 în satul Bădăcin, județul Sălaj din Transilvania (atunci parte a Imperiului Austro-Ungar). Era fiul lui Ioan și Clara și avea legături de rudenie cu marele om politic transilvănean Simion Bărnuțiu.

Și-a petrecut copilăria la Șimleul Silvaniei și Bădăcin, a urmat școala primară la Blaj, apoi liceul reformat calvin din Zalău. A făcut studii la Universitatea din Cluj (Facultatea de Drept, 1891-1896), pe care le-a continuat la Budapesta și Viena, unde a devenit doctor în drept în 1896. În timpul studenției la Pesta și Viena a făcut parte din Asociația Studențească „Petru Maior". Revenit în Transilvania, s-a stabilit la Blaj, unde și-a început activitatea de avocat al Mitropoliei greco-catolice și profesor de drept civil la Academia Teologică greco-catolică din „Mica Romă" a Transilvaniei.

Iuliu Maniu și-a început cariera politică în Partidul Național Român din Ungaria și Transilvania în care, în 1897, la numai 24 de ani, este ales în comitetul de conducere, idealul și activitatea sa primordială fiind îndreptată spre realizarea unirii Transilvaniei cu Regatul Român. Devine membru și apoi președinte al Societății Academice „Petru Maior". În 1906, în timpul Monarhiei Austro-Ungare, a fost ales în Parlamentul de la Budapesta ca deputat de Vințu de Jos, comitatul Alba, învingându-l pe candidatul guvernamental, iar pe 22 mai 1906 ține primul său discurs în Dieta de la Budapesta, continuând apoi să susțină numeroase alte discursuri de condamnare a politicii de maghiarizare forțată și lipsei de drepturi a românilor din provinciile Imperiului Austro-Ungar.

După izbucnirea Primului Război Mondial, în 1915 este încorporat la cerere în armata austro-ungară și trimis pe frontul italian, deoarece refuzase să colaboreze cu autoritățile ungare. Este demobilizat în 1918 și, imediat după întoarcerea din Italia, este trimis la Viena pentru organizarea foștilor soldați români din armata austro-ungară și pentru a negocia drepturile minorității române din Transilvania. Aici înființează, la 30 octombrie 1918, Consiliul Național al Românilor (C.N.R.) din Transilvania.

În condițiile dezmembrării monarhiei habsburgice și a haosului produs datorită valurilor de dezertori din armatele austro-ungare contaminate de bolșevismul de pe frontul rusesc, situația din Viena scăpase de sub controlul autorităților, dar Maniu reușește să regrupeze în jurul său zecile de mii de soldați români din serviciul militar al imperiului, restaurează ordinea și salvează Viena de la instaurarea unei republici bolșevice, așa cum avea să se întâmple în Ungaria regimului Béla Kun.

Împreună cu personalități de prim rang ale Partidului Național Român din Ungaria și Transilvania, precum Gheorghe Pop de Băsești și Ștefan Cicio-Pop, Iuliu Maniu participă hotărâtor la pregătirea Unirii Transilvaniei cu Vechiul Regat. Sosește la Arad în 14 noiembrie 1918, unde pune capăt negocierilor dintre C.N.R. și Oszcár Jászi, reprezentantul guvernului ungar, hotărând ruperea Transilvaniei de Austro-Ungaria în vederea Unirii ei cu Regatul românesc.

Iuliu Maniu se numără printre organizatorii Marii Adunări de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 unde s-a hotărât Unirea Transilvaniei cu Regatul României. În cuvântarea pe care a ținut-o la această mare adunare, Maniu a spus: „Noi, onorată adunare, privim în înfăptuirea unității noastre naționale ca la un triumf al libertății românești. Noi nu voim să devenim din oprimați, asupritori. Noi nu vrem să verse nimeni lacrimile pe care le-am vărsat noi atâtea veacuri și nu voim să sugem puterea nimănui, așa cum a fost suptă a noastră veacuri de-a rândul. Noi voim să întronăm pe aceste plaiuri libertatea tuturor neamurilor și a tuturor cetățenilor. Noi propunem decretarea Unirii cu Regatul României a întregii Transilvanii, a întregului Banat și a întregului teritoriu locuit de români al Ungariei." (Andreea Dobeș, *Iuliu Maniu – Un creator de istorie,* Fundația Academia Civică, București, 2003)

Pe 2 decembrie 1918 a fost ales în funcția de ministru-președinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, funcție echivalentă cu cea de guvernator, îndeplinind totodată și funcția de ministru de Interne, iar în 1919 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

În 1926, Partidul Național Român din Transilvania s-a unit cu Partidul Țărănesc condus de Ion Mihalache, formând Partidul Național Țărănesc (P.N.Ț.) condus de Iuliu Maniu între anii 1926–1933 și între 1937–1947. În perioada 1928–1933 a fost de trei ori prim-ministru al României: noiembrie 1928 – iunie 1930; iunie 1930 – octombrie 1930; octombrie 1932 – ianuarie 1933. P.N.Ț. va câștiga alegerile din decembrie 1928 cu 78%, dar, cum prima guvernare țărănistă a avut loc chiar în perioada marii depresiuni economice, programul lui Maniu de modernizare a statului român nu a putut fi implementat.

Între anii 1938 și 1944, Iuliu Maniu se manifestă ferm împotriva regimurile de esență totalitară care s-au succedat în fruntea țării: autoritarismul carlist, legionarismul și dictatura militară a lui Antonescu. Din anul 1940, Maniu a fost un opozant al regimului Ion Antonescu. Între Maniu, Brătianu și Ion Antonescu a avut loc un schimb intens de corespondență privitoare la deciziile politice ale lui Antonescu, iar conform jurnalului lui Corneliu Coposu, Iuliu Maniu a jucat un rol central în organizarea loviturii de stat de la 23 august 1944. Maniu l-a convins pe tânărul rege Mihai I să participe la înlăturarea de la putere a mareșalului Antonescu, ceea ce a conferit legitimitate politică actului de la 23 august 1944, diplomatul Grigore Niculescu Buzești fiind unul dintre cei care făceau legătura între Iuliu Maniu și regele Mihai. Conform celor povestite de Corneliu Coposu, Iuliu Maniu a refuzat să prezideze guvernul instalat după 23 august 1944, deoarece acel guvern ar fi fost sabotat de către sovietici și complicii lor comuniști. Totuși devine, într-o primă etapă, ministru fără portofoliu în primul Cabinet Sănătescu.

Maniu a luptat împotriva preluării țării de către comuniști, fiind încrezător în sprijinul marilor puteri occidentale, ca de altfel întregul popor român. S-a opus instalării Guvernului Groza la 6 martie 1945, protestând vehement împotriva încălcării democrației, inclusiv prin memorii adresate puterilor occidentale.

La alegerile din 19 noiembrie 1946 a obținut o victorie zdrobitoare alături de P.N.Ț., rezultatele fiind viciate complet prin falsificarea alegerilor de către micul grup al comuniștilor aflați sub îndrumarea autorităților și armatei sovietice din țară.

În urma înscenării de la Tămădău, Iuliu Maniu, alături de Ion Mihalache și de alți fruntași P.N.Ț., a fost arestat de autoritățile comuniste, la 14 iulie 1947, și partidul său a fost scos în afara legii la 29 iulie. A fost judecat în procesul început la 29 octombrie 1947 și prin sentința din 11 noiembrie 1947 a fost condamnat la temniță grea pe viață pentru „înaltă trădare și spionaj în favoarea anglo-americanilor" și trimis la penitenciarul din Galați.

Prin Decretul 76 din 8 iunie 1948, Iuliu Maniu se afla printre cei 113 membri ai Academiei Române epurați de autoritățile comuniste. (Acad. Păun Ion Otiman „1948 – Anul imensei jertfe a Academiei Române", *Academos,* nr. 4 (31), decembrie 2013)

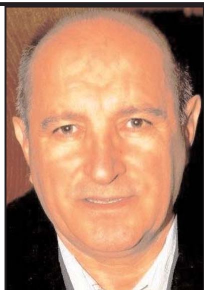
În august 1951 este transferat, împreună cu Ion Mihalache și alți național-țărăniști, la Sighet, unde s-a stins din viață la 5 februarie 1953, cadavrul său fiind aruncat într-o groapă din Cimitirul Săracilor de la marginea orașului Sighet. Până în prezent, nu a fost descoperit încă mormântul marelui om politic, dar în Cimitirul Săracilor din Sighet a fost ridicată o troiță pe locul pe care se bănuiește că ar fi fost înhumat alături de alți mulți făuritori ai României Mari.

În 12 noiembrie 1998, prin decizia nr. 40/1998, Curtea Supremă de Justiție a dispus reabilitarea lui Iuliu Maniu și a înlăturat pedeapsa complementară a confiscării averii, pronunțată în 1947.

În Occident, s-a aflat despre moartea lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu abia în octombrie 1955. Radio „Europa Liberă" a arătat atunci emoția profundă pe care această veste a trezit-o în străinătate. Astfel, Salvador de Madariaga, președintele Internaționalei Liberale, declara: „Maniu a murit în închisoare. Brătianu a murit în închisoare. Regimului, care se lăuda cu cinism și ipocrizie că este eliberatorul popoarelor, i-a fost atât de teamă de Maniu, s-a temut atât de mult de Brătianu, încât a trebuit să-i îngroape de vii pentru ca poporul să nu le mai audă vocea." Iar Paul Reynaud, fost prim-ministru al Franței, deplângea „aceste timpuri în care libertatea oamenilor a dispărut de pe o jumătate a feței pământului". El spunea că: „Figura lui Iuliu Maniu se înalță ca una din cele mai mărețe, printre rezistenții Europei. Maniu a fost unul dintre creatorii Națiunii Române. A luptat întreaga viață pentru libertatea popoarelor. A pierit odată cu libertatea." (Andreea Dobeș, *op. cit.*)

Istoria de lângă noi

Corneliu Coposu - ultimul interviu (I)

Marin BEȘCUCĂ

Era un 18 de octombrie al lui 1995, când m-am conectat înălțimii unui așezământ în interiorul căruia se vorbea mai mult în șoaptă.

– Domnul președinte o să mai întârzie puțin, pentru că a lucrat toată noaptea și vă cere îngăduința de a-i ierta întârzierea.

Nu era drept se fiu șocat de o astfel de exprimare? Ba era! Cine eram eu, un nimeni care, din obscuritatea provinciei, prin zbaterea efectivă a deputatului țărănist de Olt, Valentin Argeșanu, intram într-o casă care, după atâtea devastări minerești, purta o nespusă măreție. Mobilă veche, un mic tablou al Papei, un colț de bibliotecă întesat, câteva fotolii cam de vârsta stăpânilor, o măsuță probabil martora atâtor întâlniri, telefon, o combină muzicală bună, sufrageria asupra căreia ochii nu căutau să se oprească, iar în peretele cu biblioteca, o pendulă. Sora președintelui, Rodica, ne-a servit cu o cafea, iar discuțiile au decurs fără noimă, până la venirea Omului.

Era trecut de douăsprezece și jumătate când îl auzirăm venind pe micul hol ce făcea legătura între cele două dormitoare și salonul în care ne aflam. Se deschise ușa și apăru... un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port! „Ce vreți voi?..." Întrebarea aceasta era legătura cu poezia ce ne lega de secolul trecut și negrul istoriei, deopotrivă.

– Bine ați venit pe la mine și să-mi iertați că v-am făcut să mă așteptați, dar trebuie să știți că eu numai noaptea găsesc liniștea necesară să mă aplec asupra lucrului cu cartea și numai de-aia îmi permit să mă odihnesc ceva ziua. Ei, ia să-mi ziceți ce vreți voi de la mine de-ați bătut atâta cale de drum!?

Ce era să mai zic? Istoria mă cuprinsese și misia a cărei apăsare o simțeam (dar fără să intuiesc măcar că aveam să iau ultimul interviu acestui bărbat care se căznea să țină țara pe umerii săi obosiți de atâta istorie) parcă-mi deveni sfetnic:

– Domnule președinte, am venit la dumneavoastră pentru ca împreună să facem un reportaj pentru istorie, mai ales că mi se pare mie că nici acum nu spunem prea multe copiilor noștri și tare mi-i teamă că nu prea știm ce să le spunem. Aș fi vrut să știu cam cât timp ne puneți la dispoziție pentru că am înțeles că nu avem prea mult... la ora două, ni s-a spus, și am arătat spre consilierul său Ion (Ionuț) Gherasim... *știm că la două aveți o întâlnire la sediu* – tocmai intra cel arătat de mine cu degetul...

– Lasă-i, domnule, că ei pot să mai aștepte, omul ăsta a venit atât de departe să stea de vorbă cu mine și voi... Uite ce e, se întoarse către mine, eu pot să stau de vorbă cu dumneavoastră și zece ore numai să văd ce vreți să mă întrebați.

– Domnule președinte, repet, cu respectul cuvenit, am venit ca împreună să facem un reportaj pentru istorie și vă rog să-mi acordați încrederea că voi reuși acest lucru.

În momentul acela și-a schimbat poziția în fotoliu și ochii săi mari se revărsară asupra mea și, în acel moment, flacăra clipei îmi dădu convingerea că fluidul s-a creat. Eram sigur deja că istoria va face loc încercării mele, iar eu trebuia să-mi adun gândurile pentru a scoate cât mai multe învățăminte din analiza unui secol căruia el, Corneliu Coposu, îi fusese martor și actor șaptezeci și nouă de ani.

Și iată testamentul istoric încredințat mie de Corneliu Coposu, această chintesență a demnității românești:

– Învățături pentru timpul prezent;

– Fă ceva pozitiv! Oricât de modest sau de neînsemnat este ceea ce faci, fă-o în fiecare zi!, ne tot spunea Ion Rațiu, fie-i memoria mereu vie!... iar eu fac ceva pozitiv, vi-l aduc pe Corneliu Coposu.

1. *Cum ar arăta o radiografie a societății românești în momentul discuției cu omul politic Corneliu Coposu?*

– Da, mai întâi vreau să transmit teleascultătorilor (interviul a fost filmat) dumneavoastră cele mai bune sentimente și preocuparea noastră pentru ca ei și Țara Românească să depășească impasul grav economic, să ajungem la o normalitate și la un nivel cât mai aproape de ceea ce ar trebui să însemne la ora actuală economia românească. Din păcate, ceea ce trebuie spus din primul moment este că situația din țara noastră este din punct de vedere economic catastrofală. Bogăția nemaipomenită a țării mai anihilează din consecințele dramatice și dezastruoase pe care poporul român trebuie să le suporte de pe urma unei guvernări incapabile, care vreme de aproape șase ani de la Revoluție încoace nu a făcut altceva decât să-și menajeze propria ei agonie guvernamentală. Sigur că, atunci când te adresezi unor telespectatori care sunt avizi să cunoască realitatea țării, ai obligația de a fi sincer, de a nu ocoli adevărul, de a nu încerca să păcălești lumea, așa cum ne-am obișnuit în ultimii șase ani. Situația este dramatică, pentru că noi, românii, care ar trebui să ne găsim cel puțin în fruntea țărilor foste comuniste, dacă nu la nivelul țărilor europene avansate, fiind a doua țară bogată din Europa, după Franța imediat, din toate punctele de vedere – avem resurse, avem materii prime, avem bogății care ne-ar îndreptăți să râvnim la standardul țărilor din Vest. Din păcate, suntem în urma Albaniei!... lucru care sigur că nu se potrivește cu situația pe care ar trebui să o aibă România în momentul de față. Eu n-aș putea să trag o concluzie negativă aruncând exclusiv în spatele guvernanților nenorocirea care s-a abătut asupra poporului român; sigur că sunt și alte motive obiective:

– sunt cei 45 de ani de comunism care au lăsat amprente ce nu se șterg așa ușor;

– avem două generații, dacă nu trei, crescute în mentalitatea comunistă și foarte greu de recuperat pentru o lume normală care este așezată de Dumnezeu și de împrejurări la răscrucea istorică dintre competițiile permanente ale marilor puteri.

Sigur că toate acestea au consecințe directe asupra poporului român, dar ca să nu închei răspunsul la această întrebare cu o concluzie negativă, eu am și am avut întotdeauna *o încredere desăvârșită în intuiția poporului român, care, deși neinformat, totdeauna în momentele cruciale a știut să aleagă drumul cel bun!*

Sunt convins că, și de această dată, intuiția aceasta ne va ajuta să ne strecurăm pe sub furcile caudine ale tuturor întâmplărilor dezastruoase pentru Europa. Suntem un popor miraculos!... care, comparat cu alte popoare, supuse acelorași vicisitudini, ar fi dispărut din istorie. Noi am rezistat și vom rezista și în viitor pentru că am trecut prin atâtea împrejurări grele, încât nu mai există greutăți pe care să nu le mai putem surmonta. De aceea, încrederea în intuiția poporului român mă determină să trag concluzia că avem bune speranțe că într-un viitor apropiat ne vom redresa și vom intra în normalitate.

2. *V-aș ruga să accentuați locul ce-l ocupă România în concertul european nu numai din punct de vedere economic, deoarece sunt și celelalte planuri, social, politic, cultural...*

– Importanța deosebită pe care o are în prezent România este determinată tocmai de poziția ei geografică. Aici, noi, din fericire, suntem o oază de relativă liniște. Această liniște pe care toată lumea politică ar vrea să o prelungească, să o eternizeze, se datorește poate, poate zic, pentru că nu s-au făcut analizele politice ale împrejurărilor pe care le străbatem, și caracterului poporului nostru. Într-o lume învolburată, în care există la fiece pas butoaie de pulbere gata de explozie, noi reprezentăm un factor de stabilitate. Ați văzut la dreapta și la stânga noastră, în vechea Iugoslavie, sunt în plină desfășurare conflictele întemeiate pe diversiunea confesională, pe diversiunea etnică, pe un prost aranjament de la sfârșitul Întâiului Război Mondial și fiecare popor caută să-și afirme o independență care simte că i-a fost călcată în picioare de către vecinii săi. Așa s-a ajuns la desființarea unui stat care ar fi trebuit să lege prin solidaritate slavă popoarele din Sud-Estul Europei. Din punctul ăsta de vedere, România reprezintă un factor de stabilitate în Balcani, pentru că atâta vreme cât noi rezistăm pe o poziție neutră și avem o armată suficient de puternică să-și impună punctul de vedere al guvernului nostru, atâta vreme avem certitudinea că în Balcani nu se va întâmpla nimic. Dacă pierdem controlul organizațiilor politico-militare din Balcani, înseamnează că Sud-Estul Europei intră în flăcări. Noi sperăm că vom fi factorul de stabilitate care va asigura liniștea în Balcani. Pentru acest motiv a fost invitat domnul Iliescu la Clinton, pentru acest motiv se depun eforturi ca acest factor de stabilitate să nu fie diminuat, să nu fie afectat cu nimic, pentru ca, pornind de la un punct fix, să putem construi în jurul unei oaze de liniște situația normalizată în Balcanii care sunt în fierbere.

Acum mai există două puncte vulnerabile în Sud-Estul Europei: problema Macedoniei și problema Skoplije. Se speră că vor fi aranjate fără să izbucnească nici într-o parte, nici în alta. Sunt suficiente conflictele între bosniaci, între sârbi, între croați, între sloveni. Toate aceste conflicte de natură etnică, politică, religioasă, administrativă, sigur că pot fi îndreptate spre un aranjament cu caracter politic, dacă există bunăvoință, dacă există înțelegere.

Din punctul ăsta de vedere, România reprezintă un factor decisiv! De aceea ni se face curte, ca să vorbim în limbaj familial, de aceea ni se dă atenție, nu de dragul nostru!... De dragul nostru Occidentul, așa cum a arătat de multe ori în istorie, ne-ar lăsa să murim de foame, sau să fim călcați de nu știu care interese străine de istoria noastră. Dar în momentul în care o țară prezintă interes pentru politica marilor puteri, beneficiază de o atenție deosebită. Totul depinde dacă guvernanții noștri vor ști să exploateze în folosul țării acest moment decisiv de care depinde viitorul organizării păcii în Sud-Estul Europei și în Balcani. De aceea eu zic că România are obligația ca în plan extern să se mențină în poziția de oază de pace și de liniște. Și, pe de altă parte, să caute umbrela protectoare a instituțiilor atlantice, pentru a asigura independența, suveranitatea și integritatea țării. Vorbind de integritate, și nu în paranteză!... trebuie să subliniez că România nu beneficiază de integritatea teritoriului asigurat de granițele etnice ale poporului român, o parte din țara noastră, incontestabil românească, Basarabia, Herța, Hotinul, insulițele din Dunăre și Insula Șerpilor ne-au fost luate cu japca... Sigur că deocamdată noi nu avem nici condițiile, nici forța să recuperăm aceste teritorii naționale din moși strămoși, dar... nu ne este permis, nici nouă, nici generațiilor viitoare să renunțăm ca aceste teritorii să revină la patria mamă, România!... Dacă generația noastră nu va putea realiza reintegrarea teritoriului generației Unirii, atunci rămâne ca urmașii noștri să-și pună ca principal obiectiv al vieții și activității lor reîntregirea țării. Noi nu putem renunța niciodată la teritoriile românești care ne-au fost răpite prin amenințări militare și care fac parte din trupul țării, din valorile noastre naționale!

→

Istoria de lângă noi

România nu este întreagă fără Transilvania, nici fără Basarabia și noi niciodată nu vom fi liniștiți până ce România nu se va reface în frontierele etnice ale poporului român! Nu avem dreptul să fim liniștiți până când țara noastră se va reface între frontierele pe care le arată extinderea etnică a poporului român!

– Dacă mi-ați permite, am intervenit, nu avem nici dreptul să ne lăsăm copiii să uite aceste lucruri.

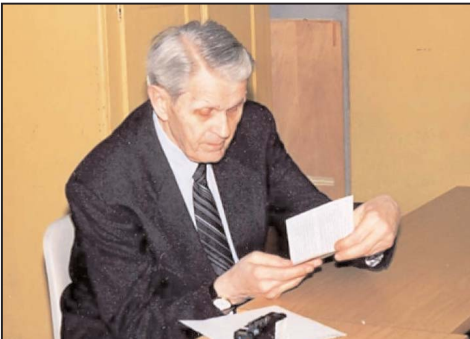
– Sigur!... Am spus-o, că dacă noi nu vom fi în stare, avem exemplul strămoșilor noștri din Transilvania, care vreme de 1000 de ani au lăsat din generație în generație mandat testamentar pentru unirea românilor! Și noi trebuie, dacă nu suntem în stare noi înșine, să lăsăm mandat testamentar generațiilor care vin că prima obligație este reîntregirea țării.

3. *Și dacă tot suntem aici, considerați intrarea în NATO și în celelalte structuri europene ca fiind hotărâtoare pentru definitivarea statutului de stat democratic și de drept pentru România?*

– Absolut indispensabilă! Noi trebuie să ne căutăm protecția integrității, a independenței noastre naționale sub umbrela protectoare a unor state puternice. Cine ne amenință pe noi? America? Franța? Țările occidentale? Nimeni din toate astea, iar țărișoarele astea mici care ar revendica ceva, în ceea ce privește forța lor și în ceea ce privește pretențiile lor, pentru a ne apăra de ei n-avem nevoie de nicio protecție. Armata noastră și entuziasmul românesc sunt suficiente pentru a le tăia orice fel de elan pofticios în ce privește teritoriul României. Noi avem nevoie de protecție pentru a ne apăra de niște amenințări venind din partea unor puteri cărora să nu le facem față. De aceea este obligatorie integrarea noastră în NATO, pentru ca la adăpostul NATO să ne putem dezvolta în conformitate cu destinul pe care-l are Țara Românească. Deci, orice fel de tendință de a ne abate de la drumul nostru de integrare europeană în forțele Pactului Atlantic este o crimă împotriva națiunii! Sunt oameni și partide care militează și acum pentru o apropiere de Rusia. Catastrofală după părerea noastră! Mai întâi, a fost vorba de Panortodoxia dirijată de Kremlin, după aceea Panslavismul cu ajutorul căruia au vrut să pună mâna pe tot Sud-Estul Europei, după aceea a fost acest comunism dezastruos și cu drapelul roșu au vrut din nou să stăpânească tot ce puteau ciupi din Europa, cât mai adânc în interiorul ei, și acum, până la urmă s-au găsit a fi purtătorii de drapel ai creștinismului, și-n numele creștinismului vor să ne „salveze”. Noi renunțăm la apărarea creștinismului făcută de Mitropolia sau Patriarhia de la Moscova, renunțăm la orice protecție asigurată de Federația Rusă, vrem să fim noi înșine la noi acasă! Și mai vrem ca în treburile noastre interne să nu se amestece nici micile, nici marile puteri care întotdeauna au urmărit și urmăresc doar propriile interese. De aceea, indiferent că Moscova vine îmbrăcată în drapel roșu, ori cu Sfânta Cruce Panortodoxă, ori cu principiul de mult depășit al Panslavismului, nu ne interesează! Sunt la fel de periculoase pentru viitorul nostru!... Și aici, îmi permit să fac o paranteză:

În 1940, când în urma unui ultimatum sovietic am fost forțați să cedăm parte din teritoriul țării, teritoriul de peste Prut, am făcut o declarație foarte riscantă, se găsește consemnată în ziarele vremii: atâta vreme cât va exista Uniunea Sovietică, independența și suveranitatea României vor fi într-un permanent pericol și că sper că voi ajunge să văd prăbușit acest colos cu picioare din lut care se numește Uniunea Sovietică!

A trecut foarte multă vreme și am suportat foarte multe suferințe, dar totuși până la urmă am văzut prăbușirea colosului. Sigur că asta nu înseamnă nimic încă, fiindcă locul lui vrea să-l preia acum, ca un jandarm, Federația Rusă, care prezintă același pericol pentru suveranitatea națională, cum l-a prezentat de-a lungul vremii mai întâi teoria Panslavistă, Panortodoxistă și apoi comunistă. Sigur că noi, țară mică fiind și având în coasta noastră un popor de 250 de milioane de locuitori, trebuie să ducem o politică cuminte, de înțelegere cu vecinii noștri, dar această înțelegere nu trebuie să ducă nici la umilirea poporului român, nici la acceptarea unei vasalități pe care poporul român n-a suportat-o niciodată și s-a scuturat de ea în momentul oportun pe care i l-a oferit istoria. Noi sperăm că nu vom mai fi vasalii rușilor sub nicio formă s-ar prezenta, după cum sperăm că nu vom fi vasalii niciunuia dintre vecinii noștri care și-ar îndrepta privirile pofticioase spre teritoriul nostru. Noi sperăm că vom putea duce

o politică independentă la nivelul și pe meritul poporului român, pentru că poporul român care a știut să se strecoare prin vicisitudinile istoriei și să supraviețuiască unor permanente primejdii de anihilare, va ști și de acum înainte să ducă o politică sănătoasă și izbăvitoare pentru viitorul țării.

Vreau să menționez aici o chestiune care m-a umplut de mândrie: acum zece ani, am citit o carte franceză, datorată unui membru al Academiei Franceze, Lucienne Forte, care se numea *Les peoples romantiques* și care împărțea lumea din antichitate și până în zilele noastre în două categorii, în popoare romantice și în popoare politice, realiste. Am avut plăcerea să constat că poporul român este considerat un popor realist, cu un puternic simț politic! Argumentul? În vreme ce marea și puternica Germanie, imperiul cel mai puternic al Europei, la sfârșitul Primului Război Mondial, nu a reușit să își facă unificarea teritorială, un biet stat ca România, care avea la ora aceea 15 milioane de locuitori, a reușit să-și aroge această performanță... datorită cărui fapt? Datorită intuiției sale politice!... Și am văzut acolo citat ca exemplu de cumințenie politică și de simț realist testamentul lui Ștefan Cel Mare, publicat în întregime! Uite o dovadă a intuiției politice și a caracterului de popor realist ale poporului român! Sigur că am fost foarte mândru, chiar flatat de această subliniere. Și, într-adevăr, poporul român, care nu se poate spune că este un popor cult și nici instruit, comparat cu alte state occidentale, este un popor realist! Suntem în urma lor! Nu-i nimic, le vom ajunge, dar intuiția noastră politică ce ne-a făcut să supraviețuim aici vreme de 2000 de ani, în vâltoarea tuturor evenimentelor, este nu numai recunoscută, dar este demonstrată în mod științific într-o carte de rezonanță, carte a cărei lectură mi-a confirmat și mi-a întărit entuziasmul și încrederea absolută în viitorul poporului român!

4. *Domnule președinte Corneliu Coposu, din fragedă tinerețe v-ați legat metabolic am putea spune de nobilele idealuri ale național-țărănismului; ba, mai mult, pe întreg parcursul vieții dumneavoastră de până acum nu v-ați îndepărtat nicio clipă de aceste înălțătoare simțăminte. Pornind de la faptul că acest interviu va fi vizionat și de copii și tineri, v-aș ruga respectuos să ne spuneți cum se face că la dumneavoastră nu numai că a existat consecvența atașamentului, dar tot timpul ați adus adăugiri care în acești ultimi ani au căpătat o audiență de largă reprezentare. Ce ar trebui să știe un tânăr înainte de a adera la o orientare politică anume?*

– Pot să vă spun că am avut o situație specială, oarecum norocoasă, m-am născut într-o casă de români cu o veche tradiție românească și-mi aduc aminte din prima copilărie că pe pereții casei în care m-am născut și în care am trăit, am văzut o serie de figuri necunoscute inițial, dar pe care cu timpul le-am învățat: Mihai Viteazul, Avram Iancu, Horea, Cloșca, Crișan, alături de figurile care reprezentau la vremea aceea politica activă a națiunii române din Transilvania. Aici nu trebuie să uitați că m-am născut în străinătate!... pe vremea aceea, Transilvania era ocupată de Imperiul Austro-Ungar. Această tradiție de luptă, care s-a permanentizat vreme de 900 de ani în Transilvania, sigur că a lăsat amprente. În familiile românești, patriotismul, care nu era unul de tarabă, nu se manifesta public, era o lipsă de decență să spui că ești un bun român, sau patriot... erai *născut* bun român, erai *născut* patriot și erai destinat ca acest patriotism să-l duci până la capăt, să-l duci până la ultima clipă a vieții tale, chiar dacă era necesar sacrificiul vieții pentru un ideal pe care l-ai moștenit. Idealul moștenit până la 1918 era Unirea! Toți bătrânii noștri au murit de dorul Unirii, și toți au lăsat generațiilor următoare testamentul care era primul obiectiv al fiecărui copil de când se năștea și până trecea în lumea cealaltă: obligația de a milita pentru Unirea românilor!

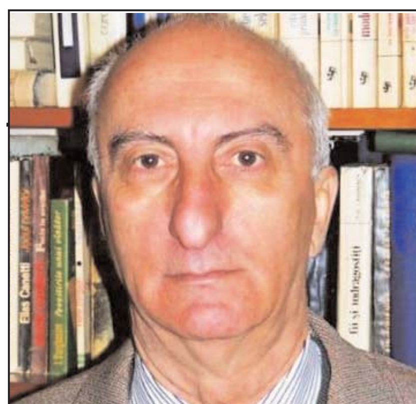
Străbunicul meu dinspre mamă, care se numea Gavril Vaida de Glod – avea o particulă nobiliară de care noi în tinerețe râdeam – era văr primar cu Alexandru Vaida Voevod și a fost unul dintre promotorii pasivismului politic, adică a acelui grup din Partidul Național Român din Transilvania care hotărâse ca, în semn de protest față de lipsa de drepturi a poporului român, poporul român să se retragă din viața politică și să saboteze orice fel de acțiune politico-administrativă. Această atitudine, a pasivismului politic, a durat până prin 1906, prin ea dorindu-se să se demonstreze opiniei publice din lumea întreagă că în condițiile feudale impuse de regimul de ocupație austro-ungar, poporul român nu se poate manifesta și că poporul român revendică egalitatea perfectă de drepturi cu naționalitățile conlocuitoare.

În 1906, o generație tânără, în frunte cu Iuliu Maniu, Aurel Vlad, Alexandru Vaida Voevod, fruntașii tineri de pe vremea aceea, au hotărât abandonarea pasivismului politic. Intrăm cu capul în spini! Începem lupta pentru dobândirea pe cale parlamentară, respectând legile țării, a egalității în drepturi dintre noi, autohtonii acestui pământ, și popoarele cărora românii n-au încetat niciodată să le spună *vinituri!*

Deci, noi, autohtonii, trebuie să fim cel puțin egali cu *viniturile* pe care le-am primit ca oaspeți și care ne-au încălcat; astfel a început epoca activistă! Acum, tatăl meu, care a făcut politică și el, ca orice român din Transilvania, de la 12 ani, a ajuns senator al P.N.R. Sigur că s-a ocupat de treburile publice!

(Va urma)

Lacrima Anei

Poetul Nicolae Dragoș

a mai fost prezent la această rubrică, în luna mai 2014 și, tot în luna mai, un an mai târziu, de aceea, nu mai consemnăm detaliile biobibliografice.

Poemul alăturat este reluat din recentul său volum de poeme *Omul din turn,* Editura Revers, Craiova, 2018.

Inscripție

(la Curtea de Argeș)

Ana și fiul
spre cer zidire,
sicriu le este
o mănăstire.

În zbor, învinsul
scris sub cupole,
semn veșniciei
jertfit, Manole.

Ape șoptite
într-o fântână,
în ele chipul
să le rămână.

Cărți și autori

Amprente și voci viguroase din cultura română

Gabriel HASMAȚUCHI

Cărțile semnate de criticul și istoricul literar Florea Firan sunt dovezi ale unor certe contribuții. Ecourile lucrărilor sale, de-a lungul vremii, s-au răsfrânt în exegezele unor scriitori români consacrați. Amintim aici pe Ovidiu Papadima, Șerban Cioculescu, Al. Piru, Pompiliu Marcea, Ion Cristofor, Liviu Călin, Constantin M. Popa, George Sorescu, Dumitru Radu Popa, Andrei Codrescu, Virgil Nemoianu, Gabriel Coșoveanu și Constantin Cubleșan, critici ale căror opinii sunt prezente și în secțiunea finală a celei mai recente cărți semnate de profesorul Florea Firan – *Amprente și voci* (cu postfața *Omul enciclopedic* de Constantin Cubleșan), Scrisul Românesc, Craiova, 2017, 368 p.

Înainte de a ne pronunța asupra acestei cărți meritorii, consider necesară o punere în lumină a liniilor ce conturează chipul cercetătorului Florea Firan, un cărturar cu o puternică vocație de critic și istoric literar, ce și-a construit un destin cultural începând de la vârsta adolescenței, un moment de răspântie din viața sa, când, la recomandarea învățătorului său Constantin Mirea, este trimis de părinți la Școala Pedagogică din Deva, o „școală de mare tradiție, întemeiată prin programul de dezvoltare a învățământului românesc inițiat de Spiru Haret". (*Seniorii literaturii române. Dialoguri la km 0,* interviu realizat de Florentin Popescu) De atunci și până acum, itinerarul spiritual al scriitorului Florea Firan s-a înscris pe traiectoriile unor varii izbânzi culturale. Când spunem aceasta, ne gândim la multiplele sale ipostaze: critic și istoric literar, profesor universitar, animator cultural, publicist și editor. În cele ce urmează, evidențiem, selectiv, câteva judecăți critice aparținând unor atenți interpreți ai scrierilor celui ce debuta, în 1971, cu *Începuturile presei literare craiovene*.

Scriitorul Ion Cristofor susține că Florea Firan este o „specie rară de cercetător [...] pasionat de scotocirea arhivelor, de cercetarea minuțioasă a vechilor publicații și cărți, a valorificării unor documente literare și biografice inedite." (Vezi secțiunea „Repere critice", *op. cit.*) Constantin M. Popa observă, la rândul său, că istoricul literar este „stăpânit de o adevărată patimă a studiului încordat și laborios." (*Ibidem*) Iar George Sorescu îl situează pe F. Firan „în rândul acelor istorici literari pentru care documentul și sinteza înseamnă aproape totul". Dumitru Radu Popa surprinde armonioasa îmbinare între registrele istoriei și criticii literare profesate de cel ce semnează *Portrete în timp* (2007): „Astfel, istoricul literar, preocupat cu acribie de detaliul și exactitatea bibliografică, se întâlnește în mod firesc cu criticul literar, omul de cultură adâncit în substanța operei, într-o fericită sinteză." Coordonatorul științific al lucrării sale de doctorat, reputatul critic Ovidiu Papadima, în prefața *De la Macedonski la Arghezi,* remarcă, în 1975, faptul că Florea Firan se distinge nu doar ca un „pasionat cercetător al istoriei noastre literare", ci și ca un animator și un îndrumător al vieții culturale din Oltenia. Andrei Codrescu apreciază amprenta editorială asupra publicației *Scrisul Românesc,* „o revistă serioasă și vie". Constantin Cubleșan, în *Omul enciclopedic*, postfață la *Amprente și voci,* apreciază vasta cunoaștere a culturii române din partea exegetului: „Judecățile de valoare sunt ferme, precise și analitice, recomandându-l cu prisosință nu doar ca pe un temeinic cunoscător al fenomenului literar românesc, ci și ca pe un fin degustător, de rafinament, al acestuia. În plus, au farmec aparte pasajele evocatoare ale acelora pe care i-a cunoscut personal."

Observăm că Florea Firan are un parcurs spiritual înscris într-o constantă preocupare pentru cercetarea literaturii și culturii române. Cum bine observă Constantin Cubleșan, Florea Firan întreprinde, de fapt, o „operă de fixare în conștiința actualității a valorilor perene ale culturii (literaturii) naționale". În acest registru se înscrie și *Amprente și voci,* o carte în care sunt valorizate 41 de personalități din cultura română. În semn de apreciere pentru meritele lor, le menționez, mai jos, pe toate: Valeriu Anania, Corneliu Baba, Ștefan Baciu, Anton Bibescu, Mihai Botez, Anna Brâncoveanu de Noailles, Constantin Brâncuși, Augustin Buzura, I.L. Caragiale, Liviu Călin, Matei Călinescu, Paul Celan, Andrei Codrescu, Rosa del Conte, Eugen Drăguțescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Eliade, Mihai Eminescu, Cătălin Dorin Florescu, B. Fundoianu, Ovidiu Ghidirmic, Vintilă Horia, Stancu Ilin, Dora d'Istria, Titu Maiorescu, Gellu Naum, Ion Negoițescu, Virgil Nemoianu, Ion Omescu, Petre Pandrea, Ovidiu Papadima, Alexandru Piru, Constantin M. Popa, Dumitru Radu Popescu, Constantin Rădulescu-Motru, Grigore Smeu, George Sorescu, Mihai Șora, Tristan Tzara, Urmuz și Matei Vișniec.

Sunt 41 de *voci* prin care Florea Firan ne revelează tot atâtea amprente culturale de o rară vigoare. Dispunerea alfabetică a personalităților amintite a fost inspirată. Florea Firan nu și-a propus să facă ierarhizări, ci să arate bogăția și diversitatea „unei culturi care traversează vremurile lăsând urme puternice, cu voci interesante și erudite, fiecare cu inflexiunile ei într-un posibil eșantion de valoare". Creatori cu vocație culturală, venind dinspre teologie, literatură, pictură, mediul academic, diplomație, sculptură, critică, istoria religiilor, filosofie, estetică și teatru și altele, au în fibra ființei lor ceva din românescul ce se adaugă universalului de-a lungul timpului. Fie că au excelat pe plan local sau național, fie că au făcut un ocol prin lume și ne-au reprezentat într-un mod de o rară strălucire prin valoroasele lor creații artistice, filosofice, literare sau științifice, toate scot la iveală resursele culturii noastre mereu capabile de a se afirma în lume.

Contribuțiile celor 41 de spirite, ce traversează cu viețile lor ultimele două secole, sunt atent investigate de către autor, fără a se subordona unei rutine editorialiste. Să nu uităm că fiecare număr al revistei *Scrisul Românesc* se deschide cu un medalion bazat pe o documentare consistentă, fapt ce-i permite istoricului și criticului literar să puncteze ceea ce este semnificativ în dreptul fiecăruia. Biograficul nu este supralicitat, ci este folosit de Florea Firan doar ca pretext de punere în scenă a operei care-i reprezintă și a momentelor-cheie din existența fiecăruia.

Aceste 41 de portrete sunt tot atâtea prilejuri de a pătrunde în sferele de creație culturală sau științifică ale acestor figuri reprezentative ale spiritualității românești, deși multe dintre ele au avut destinul unor semințe împrăștiate prin Europa sau în alte spații culturale. Diversitatea de modele prezentate în *Amprente și voci* e, fără îndoială, atuul acestei lucrări. După lecturarea unui medalion simți nevoia de a-l citi și pe următorul, chiar și atunci când este vorba de filosofi, artiști, scriitori și savanți renumiți despre care credem că știm sau știam totul.

Florea Firan are tehnica sa și principiile sale de la care nu se abate, care vizează, în primul rând, gradul de noutate și, în al doilea rând, pe cel ce determină prospețimea discursului său. În plus, cunoaște foarte bine *modelele* pe care le propune cititorilor. Pe unele le-a întâlnit personal, însă pe altele ni le redă *ca și cum* le-ar fi cunoscut, așa cum face în cazul scriitoarelor Anna Brâncoveanu de Noailles și Dora d'Istria.

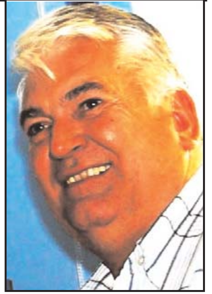
Florea Firan știe să se apropie de personaje așa cum deține și știința de a apropia cititorul de ele. Soluțiile portretistului sunt variate. E de ajuns să ascultăm, de exemplu, vocile – autorul, ceilalți și personalitatea asupra căruia stăruie să ne-o redea în maxima sa complexitate. E, de asemenea, de remarcat cum F. Firan folosește anumite procedee pentru a evita monotonia structurală a textelor: pe C. Brâncuși ni-l prezintă, pe de o parte, prin propria viziune despre lume ilustrată în aforismele sale și, ca o completare, ținând cont de afinități, prin ochii lui Mircea Eliade, la medalionul dedicat istoricului religiilor; lui Andrei Codrescu îi creionează profilul spiritual, îmbogățindu-l și cu un interviu; pe Dumitru Radu Popescu îl portretizează moral și profesional apelând la genul epistolar, tehnică folosită de D.R. Popescu mai bine de un deceniu pentru a-și expune opiniile și ideile asupra unor probleme culturale în paginile *Scrisului Românesc* la rubrica *Scrisori deschise.* Pe I.L. Caragiale ne propune să-l (re)cunoaștem prin poezia sa, iar pătrunderea în laboratorul creației eminesciene ne-o înlesnește prin corespondența acestuia. Confesiunile și amintirile, acolo unde apar, înviorează medalioanele. Florea Firan nu pierde niciun prilej de a dinamiza și contura printr-o împletire inspirată a variilor informații chipul cultural pe care-l supune dezbaterii.

Pe lângă aceste aspecte, volumul abundă în considerații critice, analize și evaluări. Redăm doar câteva. Despre arta lui Corneliu Baba, Florea Firan spune că „reprezintă în primul rând o meditație metaforică asupra condiției umane". Referindu-se la Mihai Botez, exegetul precizează că „Disidența sa consta și în elaborarea unor studii riguroase de futurologie și analize ale fenomenelor lumii comuniste, folosindu-și experiența de prospectolog în analiza politică și sociologică. Demersurile sale erau unice în România de atunci, când disidența consta mai ales în semnarea de scrisori deschide către oficialități ori denunțuri ale abuzurilor regimului la Europa Liberă." (p. 44) În legătură cu autorul romanului *Absenții* (1970), se pronunță astfel: „Romancier de forță [...], Augustin Buzura s-a dovedit un scriitor nonconformist și tenace, inconfortabil pentru puterea comunistă, hărțuit de cenzură, de Securitate și de tot felul de trepăduși ai sistemului". În privința lui Matei Călinescu, pe care îl consideră „o personalitate de elită", afirmă că „este unul dintre cei mai rafinați și erudiți creatori, teoretician și profesor cu distincție și har". Despre autoarea lucrării *Eminescu sau despre absolut,* pe care F. Firan a avut șansa să o întâlnească în anul 1981, la Roma, consemnează că „Rosa del Conte, prin activitatea sa didactică și științifică, rămâne una dintre cele mai importante prezențe în romanistica și eminescologia modernă". În urma analizelor asupra romanelor lui Cătălin Dorian Florescu, tânăr scriitor elvețian de origine română, exegetul conchide: „Cătălin Dorian Florescu este un romancier prolific, de mare respirație, a cărui operă ambițioasă îmbină destine personale, fresce istorice, politice și sociale, narațiuni ramificate și aspecte de viață complexe, scrise cu nerv și har de povestitor." Despre Dora d'Istria, aflăm de la exeget că „este, din păcate, puțin cunoscută în spațiul cultural românesc. Se cunosc câteva încercări în prezentarea personalității și operei sale, unele traduceri în română, în timp ce alte literaturi, cu deosebire cultura și literatura franceză, o recuperează prin includerea în dicționare și istorii literare ca «fenomen cu totul neobișnuit, ca geniu»." F. Firan, oprindu-se și asupra contribuției lui Ion Omescu, reliefează faptul că dramaturgul „Este unul dintre cei mai importanți shakespeareologi ai noștri, îmbinând fericit calitatea de scriitor cu cea de traducător". Impunerea lui Urmuz, deși tardivă, este înfățișată astfel: „Scriitor nonconformist, Urmuz și-a câștigat în timp dreptul de *precursor* sau înaintemergător în literatura română cum l-au definit poeții avangardei, văzând în el un «model exemplar» al propriei lor revolte."

→

Întoarcerea la mitul existenţial al lui Mihai Eminescu

Florian COPCEA

În *Cartea vieţii lui Mihai Eminescu. Spectacolul ontologic al rimei eminesciene* (Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2018), Mihai Cimpoi propune, din perspectiva reconstrucţiei *biografiei de creaţie* a autorului *Luceafărului,* un altfel de „mod de descoperire” (Jaap Lintvett, *Punctul de vedere*, Ed. Univers, Bucureşti, 1994) a mitului arhetipal auctorial care defineşte viaţa şi opera demiurgului. Atât de mult este implicat Mihai Cimpoi în (re)facerea/reactualizarea „portretului psihognostic” al lui Eminescu, încât se poate aprecia că sensul propriului destin nu poate fi altul decât acela de a „lucra” permanent la descifrarea ontologiei lui.

Ilustrul exeget relevă, cu convingere, necesitatea unui nou mod de receptare istorică a creaţiei lui Eminescu şi, astfel, de identificare a mecanismelor morfologice, nedescoperite, care să accesibilizeze calea spre „fenomen”. Semnalând *un grad zero* al (de)scrierii biografice a operei poetului, el oferă „cheia” cu care se poate pătrunde în enigmatica *sală cu oglinzi* a unei personalităţi culturale de excepţie, a cărui viaţă, cum se exprima George Călinescu, este inclusă în poezia sa. Mihai Cimpoi proiectează astfel imaginea unui Eminescu real, nu contrafăcut de legende sau ridicat pe soclu de biografi care nu l-au înţeles şi care, de-a lungul timpului, i-au confecţionat diverse măşti pe care le-au colorat cu fard pentru a-i falsifica istoria, ficţiunile şi anecdotele produse în jurul unui chip artificial, obstrucţionând procesul de consolidare, existenţial şi estetic, a figurii mitice a celui mai de seamă poet al românilor.

Studiul lui Mihai Cimpoi, *Cartea vieţii lui Mihai Eminescu. Spectacolul ontologic al rimei eminesciene*, nu se supune modelelor ontologice deja consacrate. Discursul său transferă, sub „imperiul” elocvenţei, după expresia lui Roland Barthes, inexprimabilul, cel detectat în scriitura eminesciană. Regulile omologate de Mihai Cimpoi, generabile de interpretări lipsite de constrângere, deconstruiesc, într-un fel, necunoscutele care încă mai gravitează în jurul mitologiei eminesciene. Întoarcerea la Eminescu presupune, evident, respingerea haosului instalat în câmpul biografic şi în operă, a „metaficţiunii istoriografice” (Linda Hutcheon, *Politica postmodernismului,* Ed. Univers, Bucureşti, 1997), de care a beneficiat nejustificat (cauza fiind necunoaşterea deplină a operei). Demistificarea falselor sau insuficient înţeleselor repere biografice sprijină ideea că gradarea valorilor estetice a operei eminesciene devine o obligaţie în condiţiile promovării unor practici patologice de deformare, de mimetizare a creaţiei literare. Mihai Cimpoi, asemeni lui Eugen Simion (în *Întoarcerea autorului,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1981), consideră că deplasând accentul de la operă spre creator, vom obţine un spor de valoare, o semnificaţie aparte, şi vom afla exact cine este autorul şi care este mediul şi cadrul existenţial în care a creat, precum şi amănunte despre spiritul timpului său, „despre acel ineluctabil Zeitgeist Hegelian” (pp. 5, 6).

Fiinţa eminesciană este o multiplicare a sinelui convertit în limbaj şi nicidecum un pretext literar, alternativă la acesta. Substanţialitatea discursului hermeneutic, susţinut ideatic de o realitate distinctivă, devine logică şi prelungeşte semnificativ adevărul dincolo de imaginar, dezvoltând sensuri contradictorii şi punând la index neobiografismul şi expresionismul ce i s-a atribuit programatic-exagerat sau inconştient „omului deplin al culturii româneşti”. Re-examinarea şi (re)facerea exhaustivă a elementelor biografice ale lui Mihai Eminescu au reprezentat, pentru eminescolog, o destinaţie prioritară a interpretărilor sale, în care aşezarea în non-ficţiune a timpului biologic a însemnat respingerea tuturor tezelor/aserţiunilor cărora le-au căzut victimă nenumăraţi critici literari. Ori, opera eminesciană nu poate fi judecată decât din interiorul ei anatomic, iar Mihai Cimpoi a dovedit că a pătruns definitiv în universul teoretic, material şi exact al miraculosului Eminescu. Maieutica, în sensul obişnuit al termenului, înţeleasă ca o formă de expresie a culturii contrară codurilor tradiţionale, generează o altă dimensiune a poetului, (re)creându-i identitatea postumă pierdută, înlocuită cu mituri apocrife, contaminate de invenţii hiperbolice spre a părea mai verosimile, cu inserţii biografice eronate.

Lucrarea în discuţie, cum o recomandă titlul, completează, epistemologic, „tabloul spiritului creator eminescian” (George Călinescu, *Opere*, XII, Bucureşti, 1969) oficializat în lucrarea fundamentală, unică, *Mihai Eminescu. Dicţionar enciclopedic* (Ed. Gunivas, Chişinău, 2018).

Umberto Eco, în *Lector in fabula* (Ed. Univers, Bucureşti, 1991), sugerează că, în artă, sunt admise „lumile posibile”, textuale, aflate înăuntrul „universului discursului”. Mihai Cimpoi nu numai că nu respinge teoria respectivă, dar se situează pe o poziţie net organicistă, mai pragmatică: „Trebuie, în cazul său, să te pătrunzi neapărat de imperativele gândirii moderne, trebuie *să legi părţile de întreg,* să aplici un mod de înţelegere circular (*Zirkel in Verstehen,* postulat de Dilthey), să descoperi structuri în care părţile pot fi înţelese prin totalitatea lor articulară” (p. 7).

Pentru că „legenda vieţii proletare a lui Eminescu devine o problemă psihologică şi biografică de oarecare curiozitate” (G. Călinescu), cu încurajarea academicianului Eugen Simion, în prima parte a cărţii, Mihai Cimpoi, aprofundând un sistem analitic de orientare obiectivă şi epistemologică prin labirintul eminescian, (re)construieşte din temelii „fişierul biobibliografic” al „luceafărului poeziei româneşti”.

Plecând de la imperativul că *biografia de creaţie* a poetului nu trebuie refăcută în baza fişelor aproximative fixate şi răstălmăcite, exegetul şi-a asumat misiunea de a recupera din textele operei acele elemente biografice care sunt în măsură să reconstituie *portretul psihognostic* al Demiurgului-Om.

Care este noutatea, sau ce aduce în plus Mihai Cimpoi în *tabelul cronologic* al vieţii şi operei lui Mihai Eminescu? Pentru a răspunde corect la întrebare, să-l chemăm în ajutor pe Proust, cu care, în context, criticul afişează afinităţi comune: „abisul care-l desparte pe scriitor de omul de lume” poate fi căutat acolo unde se bănuieşte a fi *eul creatorului,* se pare, ţinut captiv *în cărţile sale.* Aşadar, eminescologul pur şi simplu ignoră biografiile de tranziţie, speculative, chiar şi pe cele alcătuite, în fugă, de alţi celebri biografi, şi îşi asumă riscul unor concluzii categorice evaluative. Asistăm astfel la o iniţiere tipologico-istorică, motiv care ne determină să susţinem ideea că Mihai Cimpoi, deschizător de noi drumuri în eminescologie, reuşeşte să facă ordine conceptuală în viaţa şi opera lui Mihai Eminescu. Pentru Mihai Cimpoi, „tabelele cronologice de până acum, unele întocmite de eminescologi notorii (D. Vatamaniuc, I. Creţu, D. Murăraşu, S. Horvat), nu au putut evita predeterminata fundamentare pe nişte puncte de reper comune, din biografiile lui Maiorescu şi Călinescu, care ne-au oferit moduri de abordare (declicuri hermeneutice) deja clasicizate” (p. 7).

Tehnica de interpretare pe care o aplică teoreticianul se bazează pe recuperarea estetică a autorului retras/consemnat în „peştera” sa. Departe de noi gândul că ar fi cazul să vorbim, în ceea ce îl priveşte pe Mihai Eminescu, de „moartea autorului” (Roland Barthes) produsă de el însuşi, sau de a invoca iluzia că meticulosul Mihai Cimpoi-naratorul ar avea intenţia de a amenda, în întregime, ariditatea reperelor biografico-statistice laconic scoase în evidenţă de alţi cercetători.

Dincolo de caracterul reductiv/demonstrativ al interpretărilor sale, clar clasificatoare, intuim prezenţa simbolică a poetului în fiecare scriitură analizată. Mihai Cimpoi, convins că biografia interioară este cea adevărată (p. 13), apelează la aducerea în text a „biografemelor”, acestea fiind rezultatul informaţiilor preluate din opera lirică, publicistică şi dramaturgică a poetului şi literaturizate astfel încât să asigure epicitate şi consecvenţă *Cărţii Vieţii* acestuia. Trecerea în revistă a anilor trăiţi de Eminescu nu se rezumă, cum sugeram, doar la consemnarea datelor biografice „sustrase” din amintirile şi din referinţele apărute în spaţiul cultural-literar, ci şi la îmbogăţirea introspectivă a structurii lor existenţiale, alchimice, cu ceea ce I.A. Richards (*Principii ale criticii literare,* Ed. Univers, Bucureşti, 1974) numea „detalii mărunte”. Pasiunea lui Mihai Cimpoi pentru reformarea punctelor de vedere emise până acum în legătură cu viaţa şi opera lui Eminescu corespunde tendinţei curente de valorizare a „mitului operei şi decăderea mitului creatorului” (Eugen Simion, *Întoarcerea autorului*).

Spre exemplificare, 15 ianuarie 1850 reprezintă atât ziua naşterii poetului în familia Ralucăi şi Gheorghe Eminovici, cât şi un bun pretext de a lămuri câteva enigme din biografia lui Eminescu, acestea începând cu mult contestata şi discutata dată a venirii pe lume şi terminând cu stabilirea arborelui genealogic şi apartenenţa sa identitară. Sunt aduse clarificări incontestabile despre multe alte *pete albe* din *Cartea Vieţii* poetului, în aparenţă aflată în mâna unui vrăjitor care continuu o „deschide” şi o „închide” spre a ne mărturisi, cum menţionează exegetul la textul circumscris perioadei 1866-1868, imaginile-mit „ale pribeagului nelinistit, ale eternului îndrăgostit, ale boemului şi cititorului pasionat…” (p. 25). Înşiruirea calendaristică a anilor, comentariile făcute cu lux de amănunte la anumite felii din timpul trăit şi, rareori, mărturisit al poetului, ne dă senzaţia parcurgerii unui jurnal ţinut de un diarist aflat parcă în vecinătatea acestuia cu scopul de a consemna cu acribie, asemenea unui scrib domnesc, tot ce *vede, imaginează, trăieşte şi vorbeşte* în preajma sa Domnul. Remarcăm, în acelaşi timp, penetraţia spiritului mihaicimpoian, prins în vârtejul scriiturii de, cum spunea Eugen Simion, fantasmele filosofice ale unui discurs vădit modern. Nu degeaba sugeram cândva că, pe undeva, propria sa biografie de creaţie urmează avatarurile celei a lui Mihai Eminescu.

→

Încheie seria acestor judecăţi cu o succintă, dar, în acelaşi timp, o foarte relevantă prezentare a dramaturgului Matei Vişniec realizată de către criticul Florea Firan: „Matei Vişniec este un scriitor complex şi un emigrant relaxat, natură amiabilă şi tolerantă, manifestându-se cu echilibru şi eleganţă în ambele culturi, cea formatoare şi cea de adopţie, fără complexe şi fără ranchiună. Teatrul său explorează mentalitatea societăţilor totalitare, capcana istorică în care sunt prinşi oamenii obişnuiţi şi mecanismele de apărare dezvoltate împotriva obscurantismului şi absurdului.”

Florea Firan, cu volumul *Amprente şi voci,* face, de fapt, 41 de (re)introduceri în operele unor spirite alese. Întemeiate pe studii temeinice, curiozitate, inteligenţă şi curaj intelectual, sintezele monografice din acest volum ne dezvăluie excepţionala rigoare critică a unui autentic istoric literar care ştie să-şi controleze entuziasmul şi să rămână în cadrele unor judecăţi de valoare care nu se impregnează de subiectivism şi nici nu se îndepărtează de esenţa culturală a demersului propus în urma prospectărilor întreprinse. *Amprente şi voci* este o lucrare prin care istoricul şi criticul literar Florea Firan nu doar că îşi extinde hotarul axiologic al creaţiei sale ştiinţifice, dar este şi un mod firesc de a-i stârni pe tinerii cercetători să se angajeze în explorări profunde ale culturii române.

Cărți și autori

Annă, zorile se varsă...

Paula ROMANESCU

Cum, care zori? Zorile unei iubiri de necuprins între zăgazurile diafanului suflet de om, necum ale pieritorului trup, zorile unei iubiri de neprins în cuvinte și totuși atât de aproape de înțelesul care sporește neînțelesurile toate, când brațele îndrăgostitului, vreascuri jertfelnice pe rugul mistuitor care e și nu e al unei plăsmuiri de vis ca o *floare de colț* dintr-un tărâm al minunilor care *nu pot fi sărutate oricum și de oricine,* se întind iar și iar să o cuprindă pe Ea *din speranță în speranță, din anotimp în anotimp, prin toate etapele vieții* până ce rațiunea, inutilă și rece sentință, vestește că *o iubire neîmplinită, ca o minune care nu s-a întâmplat, nu mai are timp să se întâmple vreodată...*

Ce tulburătoare invitație la călătorie pe urmele unui erotism devastator altoit pe o transparență ca *de cer asternut pe pământ* din care răsare *cea mai frumoasă dintre femei,* pură, imaculată, într-un luminiș al dorințelor, ademenitoare și... de neatins!

Ce urme lasă neîmplinita împlinire a unui dor zidit într-o alcătuire de femeie fără trup, sau numai trup, dar acela al perfecțiunii, cu numele de Anna, aflăm cu fiecare filă a volumului de poeme *Floare de colț – iubirea*, de Ion C. Ștefan.

Conceput ca o simfonie concertantă de umbre și lumini, acest lung poem cu mai multe subtitluri, pare să fie o răsfrângere a unei alte cântări, în proză – *Umbra dintre noi,* Editura Arefeana, 2017, a unei alte (?!) iubiri, în care autorul este și oglindă, și tremur de luciu de lună, și ecou de (ne)liniști, și suflet-vioară, și trup-lavă, și patimă-sfâșiere, și infinită ardere de *sânge înflorit ca un câmp de maci,* și *fluture cu aripi de mătase* pârjolit de flacăra albastră a unui dor mistuitor, și interpret, și dirijor, și spectator îmbătat de vraja de a fi parte din această uluitoare minune – viața reală, cu o *Anna – soție model* (nu a lui!) și *mamă iubitoare* (nu el e vinovatul!), *îndrăgostită de un bărbat însingurat* (chiar el, fericitul!). Dar dacă în romanul amintit el și ea sunt personaje terestre, palpabile, plasate într-un univers familiar de-ai zice că tocmai le-ai întâlnit într-o zi obișnuită ca acelea în care parcă nu se întâmplă nimic (poate nouă!), în volumul de poeme *Floare de colț – iubirea* (de fapt, în poemul ca un diamant cu mii de fațete în care se reflectă chipul, sufletul, absența, umbra, lumina, parfumul, căldura, surâsul, farmecul indicibil al Annei!) iubirea arde ca o flacără albastră dansândă pe ascunse comori, luând când trup de femeie, când alcătuire de colb stelar, când voal străveziu de raze de lună, când jar de soare care nu știe de apus, ci doar de zori...

Cred că este absolut necesar ca lectorul să treacă mai întâi prin romanul *Umbra dintre noi,* cu lumina gândului său traversând luminișul cel de suflet al personajelor principale și abia apoi să încerce să culeagă *floarea de colț,* după ce va fi parcurs, cu fiecare poem, cărările de taină ca tot atâtea creste de albe zăpezi botezate în azur, ori prăpăstii de-ntuneric, ca în final să înțeleagă cât de *dureros de dulce* este iubirea care *nu mai are timp să se întâmple vreodată* deși este trăită ca o contopire în absolut a celor două jumătăți aruncate de Preamilostivul în infinit într-o clipă de dumnezeiască mânie (?!), cu porunca de a se căuta de-a pururi pentru o nouă eternă reîntregire.

Dacă Anna din roman îi spune iubitului „m-ai copleșit cu lava iubirii tale, revărsând asupra mea o perpetuă tinerețe”, ea știe, de asemenea, că-i este acestuia „eroina principală a vieții”, jumătatea perfectă fără de care rotundul sufletului lor nu s-ar mai reface ca atunci la începutul începutului, cu toate rodirile de cuvinte din toate poemele lumilor, fiindcă *dureroasa clipă a despărțirii ar fi mult mai amară decât clipa morții.*

Anna din poeme – *floarea de colț,* este când Lugojana, când Sfânta, când cea a Meșterului care avea, după zidirea dragei sale în *mânăstire 'naltă cum n-a mai fost altă,* să-și însemne lui însuși loc de nemoarte într-o *fântână lină cu apă puțină/ cu apă sărată/ în lacrimi udată,* când cea din cântecul popular peste care zorile se varsă... învăluind-o în amar de prea dulce pătimire, când Alice din țara minunilor, când Ileana-Cosânzeana, când Julieta, când Eva, când Dalila, când Cleopatra, când pur și simplu o femeie frumoasă, o Șeherazada de Argeș „întruchipată fără veste/ cum în o mie și una de nopți/ povestea naște din poveste”, cum ar spune poetul din poemele luminii, ivit în lumină pe Valea Frumoasei, cel sat de lacrimi fără leac...

În simfonia lirică a poetului, amândoi protagoniștii poveștii, el și ea, sunt *miri vegetali, stele terestre, apropierea și depărtarea,* mereu căutându-se, mereu presimțindu-se, până când cortina vieților lor le va arunca în neant îmbrățișările niciodată întâmplate.

Straniu și tulburător cântecul fără sfârșit al poetului pentru Anna lui neasemuită, care se înalță iar și iar ca o liană îmbrățișând trunchiul viguros al unui stejar, cu fiecare zvâcnire de seve, din dorul pământului de-a fi mai lângă cer...

Structurat pe trei părți cum stă bine oricărui concert, volumul de poeme sau, mai precis, poemul care compune acest volum, începe prin *Ca o carte deschisă, iubirea*, cu trecere prin miezul fierbinte al *Împlinirii prin iubire,* ca în final să traverseze cu seninătate *Anotimpurile vieții și ale iubirii.*

Cititori, înarmați-vă cu răbdare când vă veți trece privirea peste versurile aceste, fiți gata să asistați la o solară ceremonie de taină mare în care nu-i loc pentru nicio umbră, pregătiți-vă auzul pentru o simfonie-concert de cuvinte din care cu siguranță veți reține laitmotivul: *Annă, zorile iubirii* se varsă peste lume, și lumea nu-i decât un el și-o ea îndrăgostiți peste fire, un sărut al soarelui pe obrazul câmpiei înflorite din noi...

O, desigur, puteți da iubirii voastre numele pe care-l doriți, acela care vă este iubirea – floare de colț veghind la înaltele pustietăți prin care veți fi ajuns în zadar dacă EA nu v-ar fi ieșit în întâmpinare și n-ați fi priceput că *nu v-ar fi mai rămas timp decât să vă iubiți...*

Partea a doua a volumului în discuție, *Spectacolul ontologic al rimei eminesciene,* este, fără tăgadă, poarta miraculoasă prin care intrăm în fabulosul, paradigmaticul imaginar al poetului. Incursiunea criticului prin cosmosul mito-po(i)etic eminescian oferă posibilitatea cunoașterii rolului, scopului practic și a funcției rimei în versificație, cum se utilizează și de ce „imprimă versului suprema culme spirituală a vieții”. „Rima eminesciană – stabileste Mihai Cimpoi – este, esențialmente, purtătoare de ontos; este o ontogramă în care cu o putere de sugestivitate deosebită se transmit înseși mișcările sufletului, revelațiile/ocultările ființei (vorbind în termeni heideggerieni). Fluxul sonor atinge, la sfârșitul versului, o intensitate, o fază concentrativă corespunzătoare în felul intensității și concentrării nucleare a mișcărilor inițiale. […] Poetului i se relevă momentul de taină când își pricepe demonul său lăuntric și patimile de care e pătruns… Rimele asigură acest spor de ontologizare a viziunii prin materializarea în acordul sonor a semnificației spirituale a momentelor de percepere de sine a acestui demon lăuntric” (pp. 155-156).

Din antichitate, rima, cunoscută sub denumirea de *homoiotelcuton,* a devenit un element de realizare a eufoniei în structura versurilor, aceasta fiind asigurată prin organizarea metrică a silabelor tonice. Dintotdeauna ea s-a realizat, fără să țină seama de diversitatea clasificărilor, prin omofonia ultimei vocale accentuate, creând în acest fel fluidizare, muzicalitate și măsură ritmului. În spațiul românesc se poate vorbi despre rostul rimei încă din 1673, când Miron Costin, în *Predoslovia – Înțelesul stihurilor,* cum trebuie să se citească, nota: „Deci, are și altă datorie stihul: cuvintele cele la sfârșitul a două stihuri să tocmească într-un chip pe o slovă să se citească, cum ieste: *ața–viața, frunte–munte, lume–spume, i proci.* Către aceasta, la citit, unde vor fi cuvintele și trebuiesc să le scurgeți, de vei trăgăna, ții-a părea că nu este stihul bun, ci trebuiește, unde va fi de trăgănat, să trăgănezi, unde de scurtat să scurtezi.” Stihul nu este, zice cronicarul (cf. lui Mihai Cimpoi), o scrisoare dezlegată, ci „legată de silabe cu număr” (p. 217).

La rândul său, Ion Heliade Rădulescu definea rima astfel: „Precum din timpii moderni este o repetiție a aceeași idee cu alte sonuri sau vorbe, indoita diction este o rimă nu pentru auz, ci pentru inteligență”. Autorul *Zburătorului,* este de părere Mihai Cimpoi, propune pentru rime în *Curs întreg de poezie generale,* denumiri italiene și alte definiții, considerate de Vladimir Streinu (piane, tronchi și sdruciole) în *Versificația modernă* (1966, pp. 115-116, 119) drept amuzante: *sărace* sau *suferite* de felul *apropiat–format, boier–cavaler, sunt–ciunt, iau–lau;* rime *disgrațiate* cu consoana finală asonantă de tipul *cuvânt–vrând, franc–rang;* rime *defectuoase* (sau *păcătoase* de tot) precum *urs–fus, lut–dud, fruct–rupt.*

G. Ibrăileanu ajungea la concluzia că „Eminescu este cel dintâi poet român care face din rimă un scop și un lux. El nu se mulțumește să *găsească* rima, el vrea ca rima să fie prin ea însăși un element estetic al poeziei” (*Eminescu,* Iași, 1974, p. 134). De fapt, stabilise și Rosa del Conte, secretul poeziei lui M. Eminescu este conferit tocmai de muzicalitatea sunetelor, rima conținând, carevasăzică, „cuvântul ce imprimă versului suprema culme spirituală a vieții”.

Mihai Cimpoi, în studiul în discuție, consideră că o însușire a rimei eminesciene este aceea că ea nu închide perspectiva sonoră a versurilor, ci face ca ele să se reverse și după lectură, fiind asemănătoare ecourilor pe care le lasă buciumele în spațiul văilor. În analiza efectuată, acesta constată că rimele la Mihai Eminescu, dincolo de rostul lor mecanic, corect explicat și de Călinescu, sunt *pachete* de sensuri meditativ-existențiale, transcriind în structuri fonetice bine meșteșugite, conform unei combinatorii a posibililor, pe care o presupune, imaginarul poetic, iluminările și ocultările ființei. Rimele eminesciene au făcut obiectul studiilor multor teoreticieni români și străini, această atenție datorându-se faptului că stilul poetic al lui Eminescu a marcat profund evoluția poeziei românești. Din păcate, foarte puțin s-a vorbit despre *Dicționarul de rime* al lui Mihai Eminescu, unde sunt tezaurizate aproximativ 120.000 de „cuvinte purtătoare de rime”, aproape 20.000 dintre acestea fiind identificate în propria sa operă poetică. Este justă observația lui G. Călinescu (*Opera lui Mihai Eminescu,* Ed. Minerva, București, 1970, p. 504) că poetul „nu urmărea rima bogată, ci aducerea la rimă a oricărui cuvânt, spre a se mișca în voie, fără jertfirea sintaxei, îi trebuiau rime pentru toate părțile de cuvânt”.

Mihai Cimpoi, în comentariul său, să-l numim, în temeiul aserțiunii lui Roland Barthes (*Romanul scriiturii,* Ed. Univers, București, 1987, p. 207), *hyphologic,* ajunge la convingerea că numeroase rime au fost utilizate în versificația românească pentru întâia oară de Mihai Eminescu, unele dintre ele unice, „cu un statut estetic absolut” (p. 247).

→

Lumina memoriei

Ion C. ȘTEFAN

Victor Gh. Stan este un scriitor talentat, rafinat și perseverent, bun organizator al unor activități din cadrul Filialei București pentru Copii și Tineret – unul dintre cei trei autori arefeni, membri ai Uniunii Scriitorilor Români, alături de Horia Bădescu și de mine.

De peste 25 de ani, conduce o asociere de prestigiu, Societatea Culturală *Destine,* o revistă și un cenaclu literar, sub aceeași denumire.

Rezultatele activității sale s-au arătat constant: peste 500 de nume de autori au devenit colaboratori ai acestei reviste, unii deja în curs de afirmare; la editură, a tipărit peste 250 de titluri, iar în cadrul cenaclului literar pentru copii și tineret a inițiat o adevărată școală de stilistică, pentru perfecționarea și promovarea tinerelor talente – înființând, de câtiva ani, și o revistă, *Clipe albastre*, pentru promovarea celor mai buni dintre ei.

Evident că toate aceste calități sunt susținute, în primul rând, de prestigiul său de poet talentat – și consider ca o datorie prietenească reliefarea câtorva dintre aceste însușiri, din recentul volum *Memoria luminii* (Editura Destine, București, 2018).

Autorul se prezintă ca un poet clasic, folosind un vocabular specific, fructificat în versuri cu ritm, rimă și măsură, într-o muzicalitate încântătoare, însă cu numeroase expresii moderne, de ultimă inspirație, utilă mai ales pentru dascălii de Limba și literatura română, care au posibilitatea să exemplifice, pe astfel de creații, unele virtuți creative moderne. Se realizează, astfel, o legătură între tendințele pedagogice ale acestora și realitatea lirică românească din prezent: „Va veni Timpul alb/ Când versul meu ridicat/ Dintr-o picătură de zbor/ Lumină albă va dilua/ Subțire umbră trecută/ Ca o viitură peste numele meu!” (*Peste numele meu,* p. 62).

Tematica abordată este generoasă și convingătoare: dragostea pentru ființa aleasă, grija pentru vlăstarele umane în devenire, admirația pentru alte ținuturi – poeziile fiind datate și arătat locul unde au fost scrise: „Zilnic te caut ca pe o poezie uitată/ În scrinul vechi mereu o altă dată/ Între o clipă nouă din cea veche/ Și amândoi zilnic o altă pereche/ Ne ținem ca zalele-ntr-un lanț de mână/ S-aprindem albul zilelor din săptămână” (*Albul zilelor din săptămână,* Berceni, 14.12.2015). Acest obicei creează un cadru afectiv, mai ales pentru cei care se află într-o interferență existențială cu autorul, deși procedeul este discutabil, fiind considerat de unii ca o aglomerare a spațiului tipografic – dar lui Victor Gh. Stan îi prinde bine, ca o pendulare sensibilă prin *Memoria Luminii.* De fapt, și titlul cărții mi se pare atipic, pentru că ne întrebăm în ce măsură lumina – un fenomen cosmic – poate avea memorie – o caracteristică umană? În acest caz, personificarea devine o diversificare, ca și în alte poezii ca: *Adâncul de lumină, Albastru somn, Albul zăpezilor din săptămână, Fulguieli în nori, Lacrima Luminii* etc.

Iată cum *Treptele Luminii* devin itinerante: „La ora când florile dorm/ Timpul stă de pază/ La pârleazul dintre zbor și visare/ Ca o mamă care-și poartă/ Copilul în Lacrima Luminii/ Ochilor ei din fruntea liră” (*Lacrima Luminii,* p. 48). Și câte încă alte exemple despre originalitatea acestui poet aș mai putea alege!

Îl aștept pe Victor Gh. Stan, cu multă încredere, să ne ofere volumul următor!

O scriitoare cu valențe artistice multiple

Ion C. ȘTEFAN

Am primit, la un interval scurt de timp, de la doctorița Elena Armenescu, două volume, unul de proză, *Gânduri de vecernie* (2017), și altul de versuri, *Miresme albe* (2018), ambele tipărite de Fundația Mirabilis, București.

Deși aceste cărți sunt atât de diferite, ca formă, conținut și mod de exprimare, autoarea este aceeași: o intelectuală cultă, talentată, rafinată prin forța de autoperfecționare și spontaneitate.

De fapt, aceste calități deosebite explică de ce Elena Armenescu este una dintre cele mai apreciate membre al Uniunii Scriitorilor Români, cu o activitate diversă, precum și succesul cărților sale tipărite până acum: *Ferestrele somnului, Regatul ascuns, Exodul uitării, Strigăt spre lumină, Memoria statuilor, Joc tainic, Cântecul iubirii, De mână cu Orfeu, Cărările sufletului* și altele – tipărite la editurile Albatros, Semne, Mirabilis, Info-Team și altele.

Volumul de proză, *Gânduri de vecernie,* este o culegere de texte diferite, scrise de-a lungul timpului și publicate în reviste culturale sau prezentate în cadrul unor manifestări publice, desfășurate la Centrul Cultural „Mihai Eminescu”, din sectorul 2, din București.

Mottoul de început, „Fiecare lucru are frumusețea lui, dar nu oricine o vede”, după Confucius, mi se pare ca un ghid orientativ, pe calea unei lecturi plăcute și instructive. Așa cum ne îndeamnă și autoarea: „Am senzația că trebuie să fug, să-mi prind anii tineri și să-i întreb unde au ascuns chipul gingășiei când eu eram ocupată cu depistarea spiralei timpului?” (din *Radiografia clipei,* p. 14)

Acest text se vrea o autoprezentare afectivă, evocând anii copilăriei și chipurile dragi ale părinților. Urmează subiecte de filosofie (*Conspirația universului!,* p. 19); despre pace și fraternitate (*Despre frăția Luminii* și *Evanghelia eseniană a Păcii,* p. 30); mai multe intervenții cu tematică religioasă (*Sfânta Lumină cristică*, p. 39, *Paștele blajinilor,* p. 50) și altele.

O categorie aparte cuprinde minunate pagini despre frumusețile patriei, trecutul istoric glorios, călătorii în lumi mirifice (*Călugăreni – istorie vie,* p. 83, *Focul de tabără*, p. 112, *Lăsați chipul României profunde să se-arate,* p. 224).

La acestea se adaugă prezentarea unor reuniuni medicale, întâlniri cu cititorii, descrierea unor chipuri de poeți și alți artiști, dovedind preocupările multiple ale autoarei și dorința sa de autoreflectare.

Surprinzător mi se pare și volumul de versuri, *Miresme albe,* cu tematică religioasă – albul reprezentând puritatea sufletească a autoarei și aspirația de înălțare prin rugăciune: „În rugăciune/ Aud în mine vocea/ Profunzimii!// Doamne, lasă-mă/ La marginea luminii/ Să te contemplu” (p. 55).

Astfel, Elena Armenescu se înscrie pe linia celor mai convingători creatori români de poezie religioasă: Mihai Eminescu, Nichifor Crainic, Valeriu Gorunescu, Petru Demetru Popescu și alții – autori din generații diferite, dar la fel de sinceri în credința lor: „Domnului Slavă!/ Chiar la facerea lumii/ Sădi iubirea.// Lin se îngână/ Pământul cu apele/ În aura Ta!” (p. 12).

→

Scrie Mihai Cimpoi în *Spectacolul ontologic al rimei eminesciene*: „Acestea nu se mai întâlnesc la alți poeți din epocă, de dinaintea și după Eminescu. Purtând timbrul exclusiv al eminescianismului, avem: *sorții–morții* (rimă constituită din doi existențiali), *omenești–crăiești, munciți–nenorociți, smerită–nezărită, recunoască-l–dascăl, fâșie–hârtie, cântari–ochelari, spune–depune, admire–subțire, nări–adunări, suspendată–arată, raze–încetează, spaț–scăpătați, tale–sandale, chinuit–gândit, cerești–privești, tărăbii–corăbii, coate–socoate, fâșii–stihii, pierdute–necunoscute, infinit–nemărginit, bracuri–veacuri.* Unele rime rare utilizate de Eminescu: *tace–pace* se întâlnesc la Alexandrescu; *întreagă–leagă* la Budai-Deleanu, Iancu Văcărescu, Heliade Rădulescu; *rost–fost* la Cârlova; *mititel–el* la Budai-Deleanu; *mare–fiecare* (*fiștecare*) la Pann, Budai-Deleanu, Donici, la Dosoftei, Alexandrescu, Bolintineanu, apoi la Arghezi, Pillat, Bacovia, Duiliu Zamfirescu, Vlahuță, Coșbuc, Blaga, St.O. Iosif, Goga, Minulescu, Topîrceanu; *așteaptă–dreaptă* la Iancu Văcărescu și Heliade Rădulescu; *minte–înainte* la Budai-Deleanu și Iancu Văcărescu; *umăr–număr* la Alexandrescu; *neființă–putință* la Budai-Deleanu; *desface–pace* la Heliade și Alexandrescu; *nimic–mic* la Heliade și Alexandrescu; *întreagă–dezleagă* la Heliade. Rimele eminesciene sunt preluate ulterior de alți mari poeți, fapt care le conferă valoarea deosebită, consfințită de folosirea lor de către Eminescu: *înnegrit–pierit* de Coșbuc; *coadă–neroadă* de Duiliu Zamfirescu; St.O. Iosif, Topîrceanu; *gânduri–scânduri* de Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Vlahuță, Coșbuc, Minulescu, Arghezi, Barbu, Voiculescu; *mici–furnici* de Topârceanu; *drege–înțelege* de Minulescu; *floare–splendoare* de Coșbuc și Voiculescu; *străbate–singurătate* de Arghezi; *apă–pricepă* de Goga; *spumii–lumii* de Voiculescu; *văpaie–odaie* de Macedonski, Minulescu, Pillat, Arghezi; *robi–neghiobi* de Coșbuc; *iată-l–tatăl* de Arghezi” (pp. 206-208).

Ecoul de rezonanță (Cesare Brandi, *Teoria generală a criticii,* Ed. Univers, 1985, p. 199) al cuvintelor „participante la rimă”, aceasta privită ca un factor care – este de părere Mihai Cimpoi – împreună cu ritmul și cu întregul sistem figurativ contribuie la surprinderea esenței ființei, indiscutabil, meritul lui Eminescu fiind acela „de a face rima nu doar să *cânte*, ci și să *gândească”*.

O întreagă teorie despre rima eminesciană, la fel de inspirată, o dezvoltă I. Funeriu în *Versificația românească* (Ed. Facla, Timișoara, 1980). Datorită rimei, susține acesta, versul dobândește deopotrivă fior, armonie și cantabilitate. Frumusețea rimei este dată, lasă să se înțeleagă G. Călinescu, și de poziția pe care și-o fixează poetul în construcția stratică a imaginilor și ideilor cu care obține fluxul fonic, necesar transmiterii către auzul ascultătorului a unui anumit sunet. La Mihai Cimpoi, raționamentul în cauză, cu referire directă la poet, este descris în termenii următori: „Fondul lexical al limbii se orânduiește, în viziunea lui Eminescu, în funcție de structurile fonice și de variantele de mișcare ale sunetelor. Ne alegem, în consecință, cu un «tabel urias al polifoniei și derivațiilor, al funcțiilor și relațiilor muzicale în limba noastră». Eminescu le structurează într-un ansamblu muzical, rar în contextual limbilor romanice. În cuptorul-laborator sunt introduce aluaturi din cele mai diferite, căci poetul se arată deschis spre limba curentă, spre cea plină de tinerețea naivă a stilului cronicarilor, spre dialecte, argouri, regionalisme și poetisme de epocă, spre expresii preluate din alte limbi, nume proprii și de personaje mitologice spre «vorbe dezgropate» și vorbe «rebele» (după cum își aduce aminte Slavici că făcea în anii studenției)” (pp. 233-234).

Ingeniozitatea lui Eminescu în identificarea celor mai grațioase și potrivite cuvinte-rimă, constituind omofonia impusă de funcția semantică, sunt realități cu o semnificație deosebită care „face prezent un semnificat” (C. Brandi, *Idem,* p. 202). De ce rima eminesciană?, se întreabă Mihai Cimpoi. Și tot el oferă și răspunsul: „E o întrebare care, într-o epocă a relativizării valorice, pare că situează de la bun început eforturile noastre într-o zodie a anacronismului și, bineînțeles, a inutilității. «Declinul» rimei îi face pe unii să creadă că timpul ei a trecut iremediabil și că e un fenomen clasat și fixat ca atare în istoria versificației. [...] Citit și din perspectiva terminației, a acordului sonor final, versul eminescian ne relevă, însă, un adevărat spectacol ontologic, care-i asigură marca stilistică a modernității” (p .208).

În concluzie, *Cartea vieții lui Mihai Eminescu. Spectacolul ontologic al rimei eminesciene* se adaugă fericit exegezelor de până acum și reafirmă vocația criticului Mihai Cimpoi de a (re)scrie, fără osteneală și fără complexe, „viața lui Eminescu” asemuită, evident, unei *Cărți a Cărților,* poetul însuși oferind „textul ei cu ajutorul culegătorului Destin” (p. 23).

Cărți și autori

Amprentele unei personalități culturale

Ion C. ȘTEFAN

Binecunoscutul poet, prozator, jurnalist și comentator literar Ion Andreiță își face un sumar bilanț al activității sale creatoare, de-a lungul a peste cincizeci de ani de publicistică, sub titlul *Amprenta unui gând,* volum tipărit, de curând (2018), la Editura U.Z.P. din București.

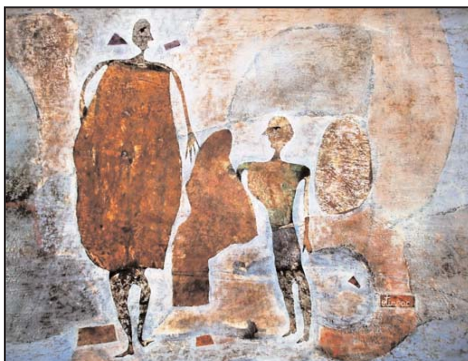
Evident, această re-oglindire a unei multiple personalități din cultura românească nu poate fi decât rodul unei singure dorințe: de a uni miile de gânduri, pe care le-am cules și eu parțial, de-a lungul unei îndelungate simpatii culturale, din paginile *Scânteii tineretului,* unde autorul a fost principal redactor, și pe care încerc acum (sumar și selectiv!) să le reliefez în prezentarea mea, cu o prietenească aducere aminte a faptelor de odinioară.

Am fost și eu un harnic colaborator la *Scânteia tineretului,* printre redactorii căreia am încă mulți prieteni – dar nu am putut renunța la meseria mea de har, acea de profesor de limba și literatura română, rămânând, astfel, un privitor din afară al tumultului ce se revărsa în redacția acestui cotidian. Am dedus însă că viața unui jurnalist profesionist, chiar și dacă acesta devine, mai târziu, un prestigios scriitor, are un specific al ei, de martor al momentului, așa cum recunoaste, pe coperta a patra, și autorul acestei voluminoase apariții (de aproape 400 de pagini, format mare): „Ziaristul este cu adevărat un istoric al clipei”. Ce frumoasă și concisă definiție!

Apoi, Ion Andreiță ne dezvăluie scopul culegerii sale selective de articole, eseuri, impresii culturale: „Transcriind aceste pagini, pentru a le da chipul și viața *unui nume adunat pe-o carte,* m-am gândit cu emoție dacă nu cumva oamenii aceștia despre care am scris cândva își vor fi uitat ei înșiși propriile fapte, propriile gânduri, propriile întâmplări.” Provocarea ar fi aceea de a și le aminti împreună…

Iată o adevărată profesiune de credință! Și acum, să călătorim pe urmele *amprentelor* sale, nu pentru a descoperi noi adevăruri, ci pentru a înțelege mai bine adevărurile de odinioară ale acestui brav cronicar al timpului.

Cartea este structurată în mai multe secvențe, adunând articole axate pe diferite teme esențiale, în interiorul cărora așază alte materiale înrudite: *Amprenta unui gând, Drama apostolilor neamului, Scrisori natale* și *Vitralii.* Din prima secvență, am reținut articolele evocatoare despre Ioan Alexandru, Ioan Barbu sau referitoare la compozitorul Doru Popovici: „Multe se pot spune în această carte – și multe se mai pot adăuga – privind multilateralitatea culturală a lui Doru Popovici, de la marile realizări muzicale la iubirea de Eminescu, de la animatorul artistic al atâtor generații la opțiunile social-politice” (p. 86).

Densitatea referirilor culturale poate fi întâlnită și în *Drama apostolilor neamului,* dintre care m-au impresionat cuvintele scrise despre învățători: „Sunt ei, învățătorii, bătând cu modestie drumurile repetate ale istoriei, spre a-i așeza în temelie o nou cărămidă umană, valoroasă și trainică” (p. 151), pentru a ne înfățișa, în continuare, pe „fostul meu dascăl de istorie, Nicolae Popescu-Optași, de la Liceul Radu Greceanu, din Slatina” (p. 200).

Din *Scrisori natale,* desprindem articolul *La un pahar de vin, cu Prințesa de Monaco* – de fapt, o favoare a frumoasei actrițe, care devenise consoarta Prințului.

Iată și, din ultima parte a cărți, *Vitralii, Un premiu pentru George Călin,* fost ambasador al României la UNESCO: „George Călin este un zeu frumos, tânăr și fără vârstă. Și el pătimaș cu condeiul, a făcut mai mult decât să-și scrie opera zidită temeinic în tomuri de poezie și proză: a făcut o revistă, *Apollon,* căreia i-a dăruit și un fiu, *Apollon junior,* în care și-au întâlnit numele scriitori de frunte (și de cinste!) ai neamului românesc” (p. 284).

Efortul meu nu poate fi pe deplin încununat de succes, deoarece cuprinderea bogată a acestei cărți este mult mai întinsă. Nu vă rămâne decât să-i parcurgeți dumneavoastră înșivă filele și veți avea bucurii deosebite.

Câteva concluzii pot fi însă desprinse: autorul se prezintă ca un înflăcărat patriot; în *Amprenta unui gând,* el realizează o impresionantă extindere sentimentală, fiindcă, dacă gândul poate fi trecător, ori doar oglinda momentului, *amprenta* reprezintă statornicia neamului, peste care se apleacă privirile și sentimentele unui om de carte, care știe că doar prin creație va rămâne statornic în memoria cititorilor săi.

Volumul acesta este o îndelungată mărturisire a unei speranțe de izbăvire, un poem total, nefragmentat în părți componente și cu titluri: „Când tu mă zărești/ Întrupezi bucuria/ Prevestitoare.// În somnul florii/ Apare triumfală/ Fapta cerească” (p. 26).

Am scris, mai înainte, că, pentru mine, volumul acesta mi-a oferit o mare surpriză, atât prin forța respirației divine, cât și prin faptul că o doctoriță-poetă, de-o formație științifică temeinică, pare atipică și antitetică, între pregătirea ei științifică și dăruirea sufletească (necondiționată) către divinitate: „Cetatea noastră/ Dumnezeu o ajută/ Nu se va clinti!// Cei puternici/ Ai Pământului aleși/ Sunt ai Domnului” (p. 132).

Deși o înțeleg, n-o pot explica îndeajuns! Elena Armenescu este o poetă surprinzătoare, dăruindu-se total și cu încântare vocației sale artistice.

Poezie fără frontiere

Traduceri de Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG și Germain DROOGERBROODT

A trăi
Alaide Foppa (Guatemala)

Simt
cum viața mi se scurge
asemeni unui lent
pârâu,
lipsit de început
și fără de sfârșit,
de parcă nu m-aș fi născut
nicicând
iar granițele
nici n-ar exista.
Fuge peste pământ
viața mea,
așa amestecată
cu viața altor oameni; iar eu
vibrez pe zi ce trece tot mai mult
în ritm cu estompatele ecouri
de voci misterioase.
Simt cum se scurge uneori,
ca un râu subteran,
înăbușitul puls
al lumii.

Fabula ceasului cumpărat la Praga
Arturo Corcuera (Peru)

Orele poartă deja veșmânt din numere - Luis de Góngora

Pasăre cu ciocul alungit, minutarul. Se-aseamănă cu o pasăre colibri.
Dă roată pe foaia de porțelan, e prizonier, fixat în perete.
Secundarul îi merge pe urmă, ca un pui golaș, nou-născut.
Acele acestea ne numără orele, îmbrăcându-le-n strai din cifre romane.
Ne zic cum viața se trece și cum bătăile ei, la fel, se opresc,
Ca niște inimi de oameni.

Prag
Idriss Oouadoul (Maroc)

Pe care dintre
zonele erogene
ale acestei limbi
nomade,
s-ar cuveni să tatuăm
steaua absenței?

Poemul,
adăpost lipsit de rădăcini,
deschis
prin strigătul întunecat
al drumurilor.

Oglindă
Fang Ch'i (Taiwan)

Neputincios atârnă cerul în amurg
Oglindă mare, atingând pământul,
Din nori o palidă, decolorată stea clipește
E chipul meu: ba sunt și ba nu sunt.

Bărci mici

Stinghere, oblic ancorate bărci
Asemeni plajelor de prin diverse locuri
Ca niște capete de oameni melancolici
Se înclină a nostalgică aducere aminte.

Urmuz (I)

Lucian COSTACHE

„Pe la începutul celui de al patrulea sfert al veacului trecut (secolul al XIX-lea), Curtea de Argeș, orașul a cărui faimă era purtată prin secole de renumita Mănăstire a lui Manole și de Biserica Domnească, mărturii ale unui glorios trecut istoric, semăna cu o comună puțin mai răsărită. Se aflau aici câțiva profesori și, firește, autoritățile: prefectul, primarul, notarul și *ajutorile de primar Dimitrie Voulf Ioanin.* În rest, o populație pestriță, formată în mare parte din comersanți, meșteșugari, dar mai ales țărani mai cu dare de mână, care veniseră aici și-și construiseră locuințe.

Deși mic, orașul avea la vremea aceea un spital, în care venise să-și exercite meseria un tânăr medic, originar din comuna Merei, județul Buzău, pe numele său Dimitrie Ionescu. Cum avea un nume cu rezonanțe comune, spre a se distinge sau, poate, în amintirea obârșiei, acesta adăugase la coada numelui de familie pe acela de Buzău, fiind cunoscut în urbe de „Dr. Ionescu Buzèu sau Budèu", după grafia vremii."

Am citat mai larg de la începutul studiului profesorului Nicolae Cârstea, *Urmuz între realitate și mit. Ghid posibil de acces la „Pagini bizare". Dinspre Argeș spre Nirvana...* (Ed. Zodia Fecioarei, Pitești, 1995, p. 5), pentru a stabili cadrul cel mai adecvat al familiei, în „urba Curtea d'Argeșiu", celui care se va numi, prin schimbări succesive, Dimitrie, ca și tatăl său, Dimitrie Ionescu; apoi, în clasa a IV-a, apare cu numele Dimitrescu-Buzău Dimitrie, de la care a derivat Demetru Demetrescu-Buzău, așa cum îl cunoșteau contemporanii și așa cum va semna, de exemplu, „pentru grefier", pe Deciziile Înaltei Curți de Casație și Justiție (Secțiunea a III-a; câteva copii din vol. VI/1920 sunt în posesia noastră, prin amabilitatea reputatului critic și istoric literar M.N. Rusu). Va semna aici în locul „transferatului" M. Solomon (Dosar 845.417/920) sau a „demisionatului" G. Davidescu (Dosar. 433.799/920).

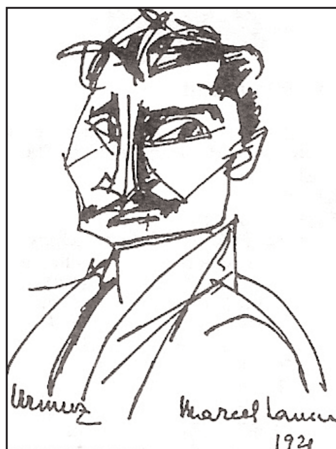
Tatăl, medicul Dimitrie Ionescu, se căsătorește cu Eliza, fiica unui preot din București, Filip Pașcanu, femeie cultivată, dar care va accepta doar profesia „menagiul casei". Preotul le va dărui o casă în București pe strada Antim. Se vor muta apoi într-o proprietate pe strada Apolodor, la numărul 15. Temporar însă, familia va locui în Curtea de Argeș, pe strada Negru Vodă. Aici se naște Dimitrie, în 17 martie 1883, ora „dece seara", „de secsu bărbătescu și ritu ortodocsu" (Cf. Registrul de Stare Civilă pentru născuți, pagina 22, Certificat de naștere nr. 22, Arhiva Primăriei Curtea de Argeș – 1883; înregistrarea se va face în martie, „în diua Nouă spre-dece ora dece dimineața"; apud. N. Cârstea, *op. cit.,* p. 6; Nota. 8), primul dintre cei șapte copii ai familiei, viitorul Urmuz, așa cum e cunoscut în literatură, cu supranumele dat de Tudor Aghezi, nașul său literar. Din copilărie e de reținut pasiunea pentru pian a mamei de la care va învăța să cânte și el, pasiune care-l va însoți toată viața și cu care își va liniști sufletul și îngrijorările vieții mature.

În clasa a patra apare înscris cu numele Dumitrescu (cu mențiunea, din Registrul matricol pe anii 1893/1894 al școlii, la rubrica „observații", că în matricolele claselor anterioare se numea Ionescu Dimitrie), elev la Școala nr. 12 de băieți, azi Școala generală nr. 123 din București. Liceul îl face la „Gheorghe Lazăr", unitate școlară prestigioasă și în vremea aceea. Este coleg de bancă cu G. Ciprian (George Constantinescu), autorul celebrei piese de teatru *Capul de rățoi* (1930), care are la bază o întâmplare din timpul școlii, când elevii hotărăsc să taie, într-o noapte, păsările din ograda directorului, pentru că își renega originea țărănească și se comporta agresiv față de copiii mai nevoiași. „Își dădea aere de cioclovină" cum notează Nicolae Cârstea (*op. cit.*, p. 13) (*cioclovină* sau *ciocloavă* este un termen de dispreț, cu sensul de „ciocoi ruginit", „compromis din *ciocoi* și *cioclu",* cum aflăm din *Dicționarul Universal al Limbei Române* al lui Lazăr Șăineanu, Ed. Scrisul Românesc S.A., fost Samitca, 1925). Propunerea „uciderii" – elevii luând doar capetele orătăniilor – venea de la autonumitul Ciriviș, adică de la Dimitrie.

Îl găsim apoi înscris într-o asociație a liceenilor, „Vivat Dacia", alături de Pentagon (Constantin Grigorescu) și Bălălău (Alexandru Bujoreanu), de Macferlan (porecla lui G. Ciprian). Nu întâmplător societatea tinerilor liceeni se numea așa, fiind foarte aproape de studiile lui Hasdeu care redescoperea originea noastră dacică și ale cărui idei circulau în epocă. De fapt, legătura lui Urmuz cu eminentul savant conține și alte episoade.

Poate că nu sunt întâmplătoare nici poreclele prietenilor, Urmuz având de pe acum intuiția ideii că între un cuvânt, o denumire și obiectul, persoana cărora li se atribuie trebuie să existe o „corelație intimă". G. Ciprian va consemna în *Scrierile* sale această posibilă corelare: „Numele fiecărui om trebuie să rimeze cu făptura lui fizică și morală și de aceea găsea că este imoral ca un vlăjgan mucalit, căruia îi bălăngăneau brațele până peste genunchi, să se numească altfel decât Bălălău, după cum iarăși, un individ căpățânos și încuiat nu se poate numi Popescu sau Ionescu, ci numai Pentagon". (*Op. cit.*, vol. I, prefață de P. Pintilie, București, 1965, p. 38)

Ciriviș sau *cerevis* vine din turcescul *cerviș* = lit. *gras* și înseamnă „grăsime topită de bou, vacă, bivol (scoasă din oase la zalhana – turc. *Zalhana* = abator), păstrată în bășici, ce se întrebuințează la bucătărie"; la Ispirescu, de exemplu: „își puse o bășică de ciriviș în cap". Uciderea orătăniilor prin tăierea capetelor, gest simbolic, de pedepsire, de sacrificare, duce cu gândul la locul uciderii „în masă", la exterminare a păsăretului păgubitului director, la abator.

Bălălău, nume și adjectiv, se referă la 1. „mișcarea într-o parte și alta a clopotului sau a corpului", *bănănăitul clopotelor*, și cu sensul 2. *șovăind.* La Creangă: „cu capul bălălău într-o parte". *A bălălăi* este varianta moldovenească a lui *a bănănăi* verb: 1. *a se clătina sau a se legăna* (vorbind de clopot sau de corp) – la Ispirescu: „corpul îi bănănăia într-o parte și-n alta"; 2. *a umbla șovăind.* Șăineanu consideră că e un derivat, un format onomatopeic. Noile dicționare aduc suplimentar și semnificația de „om moale, prost, neghiob"; Șăineanu însă nu consemnează un atare înțeles pe care, istoric, nu-l putem atribui în epocă nici colegului Alexandru Bujoreanu.

Pentagonul este o figură geometrică „închisă", „încuiată", „căpățânoasă", cu cinci laturi și cinci unghiuri, sugerând „caracterul", tipologia amicului Constantin Grigorescu.

***Macferlan* vine din franceză** și denumește „o manta cu guler mare fără mâneci, având pe laturi deschizături pentru a scoate brațele". Cuvântul nu apare la Șăineanu decât în ediția a VI-a, din 1929; ediția a V-a, din 1925 și, evident, nici cele anterioare – 1896, 1906, 1914, 1922 – nu îl consemnează. Articol de îmbrăcăminte neautohton, *macferlan* poate sugera un „caracter" și un comportament mai „aristocratic", mai „intelectual", fie și numai gestual, de statură așa-zicând, de care Ciprian nu era departe.

Felul acesta de a numi persoanele, precum și alte născociri amuzante ale tinereții adolescentine se vor transforma din joacă în manieră artistică, de la histrionismul șmecher al vârstei la sublimarea estetică. Cu observația că un astfel de joc nu e ușor descifrabil nici ca intenție, căci e nevoie întotdeauna de o sursă mai sigură și de aflarea unei intenții, a unui scop. Dacă scopul este unul amuzant și absurd, atunci trebuie căutată *logica ilogicului*, adică tocmai coerența textului, dacă nu cumva, măcar uneori, nu e vorba decât despre jocul gratuit al esteticului, al surselor inepuizabile și ascunse ale cuvântului, dincolo de ceea ce Maiorescu și cei ca el înțelegeau prin gratuitatea artei ca artă, *o nobilă inutilitate,* citând-o pe Mme de Staël. De fapt, avangarda va duce principiul maiorescian până la cea din urmă limită a lui: absurdul. Alături de Caragiale, Urmuz este un precursor angajat.

Într-o vizită la o mănăstire, „grupul de reporteri", cum se prezentaseră liceenii unui călugăr ospitalier, după mâncare, vin și „tutiun" se spovedi inedit, lăsând cucernicului, pe un jilț cocoțat pe o masă, lângă o lampă cu gaz aprinsă, un bilet scris cu slove, cu litere chirilice: „Părinte Mitrofane/ Cu barbucica-n cioc,/ Îți place cotofane/ Cu măduvă de soc?" Nicolae Cârstea consideră că, „după stil, catrenul pare a fi fratele *Cronicarilor,* cunoscuta *fabulă"* a lui Urmuz (G. Ciprian, *op. cit.*, p. 17).

Elevii de liceu luaseră obiceiul de a crea poezioare pornind de la rime date, păstrându-se însă forma consacrată, clasică; fabula este o astfel de poezie care impune o construcție „fixă", o anecdotică, afabulația, adică pretextul și tema, și o morală, adică o concluzie a temei. Și pentru că specia presupune personificare în structura tramei, adică a fabulei propriu-zise, Urmuz o transferă în morala „edificatoare": „Pelicanul sau babița". Trebuie să precizăm aici că absurdul urmuzian este unul cu totul special, bazat în primul rând pe o bună cunoaștere a limbii române, pe un joc lingvistic bine judecat și de aceea surprinzător, printr-o logică „ermetizată" ce trebuie adânc pătrunsă: textele sale sunt încifrări lingvistice, de al cărui automatism sau pură gratuitate avem obligația să ne îndoim. Dificultatea vine tocmai din surpriza unor corespondențe în lumea reală și din plusul semnificativ al cuvintelor. Ne vine în minte formularea lui Kierkegaar: „Cred pentru că este absurd".

Revenind la biografia scriitorului, reținem o excursie de lungă durată la Paris, împreună cu familia, copil fiind, și unde a putut observa și asculta referiri la marea cultură franceză, care trecea, mai ales, și prin tribulațiile simboliste, parnasiene și evident înnoitor-moderniste. Perioada a lăsat, cu siguranță, seminte care au germinat nu mult după aceea. După liceul la „Gheorghe Lazăr", e student la drept, facultate pe care o absolvă în 1907. E apoi ajutor de judecător la Judecătoria comunei Groși, Ocolul Răchițelele de Sus, jud. Argeș, apoi la Ghergani (Dâmbovița), apoi la Casimcea (Tulcea), Constanța, și, în fine, de la 23 martie 1916, grefier la Secțiunea a III-a a Înaltei Curți de Casație și Justiție din București. La Ghergani scrie texte memorabile: *Pâlnia și Stamate, Algazy și Grummer, Ismail și Turnavitu, Emil Gaic, După ploaie* – „elucubrații", cum singur își numea producțiile literare. Participă la campania Primului Război, este avansat sublocotenent. După război revine în „umila" sa slujbă. Primul text literar i-l publică Arghezi în *Cugetul Românesc* în 1922 – *Pagini bizare. Algazy & Grummer.* Pe 23 noiembrie 1923, în afara locuinței, se împușcă în cap cu un revolver – căruia, în mod simbolic, i se adresa prin 1914: „Suveran al lumii, trebuie să mă închin ție, căci fără un creier care să o ceară, Divinitatea nu mai poate avea rost; iar tu poți dispune cum vrei de acel creier!... Tu ești deci cel mai puternic..." (revista *unu*, *Număr memorial consacrat lui Urmuz*, V, 49, nov. 1932).

La 40 de ani, Urmuz lăsa literaturii române o operă importantă, foarte valoroasă prin ineditul ei și prin farmecul ei surprinzător, bizar, fiind un scriitor original dincolo de orice încercare de a-l încadra teoretic într-o ideologie literară strictă. E un scriitor puternic prin coerența viziunii sale estetice, de la primele sale încercări literare până la ultima. Dincolo de jovialitate și de jocul pe care ni-l propune, cu subtilități încă nedescifrate, scrisul său este plăcut, de un imaginar debordant și straniu, uneori absurd, alteori suprarealist, de cele mai multe ori împreunându-le. Literatura lui e mereu un joc lingvistic cu imagini parcă din altă lume, cea a cuvântului ce se descoperă pe sine, având naivitatea copilului ce descoperă limbajul ca sursă a unei mereu alte realități.

Stilul lui este *unitar* pe întreaga sa întindere, ceea ce e specific numai marilor creatori, a căror scriitură o recunoști fără confuzii. Și ce e altceva literatura, ca și oricare altă artă, decât un joc ce inventă mereu altă lume!? Ce e altceva istoria literaturii decât încercarea de a așeza lumea, de a o re-crea într-o nouă formă!? Urmuz are forma sa proprie, așa cum Brâncuși o găsea pe a sa, în aceeași epocă, dar nu sculptată în piatră, ci în cuvinte. (Va urma)

Recuperarea diasporei

Alina Diaconu, o voce puternică a emigrației românești

Florea FIRAN

Prozatoare, eseistă, jurnalistă, autoare a unor importante romane dintre care o parte au fost traduse în ultimii ani și în română, Alina Diaconu trăiește din 1959 în Argentina, la Buenos Aires, unde a emigrat cu familia sa. Drama ei este comună cu a multor intelectuali din Est care au fost obligați să se rupă de țara natală în căutarea libertății și cu speranța într-o lume mai bună. Numărul intelectualilor care au luat drumul exilului după 1945, odată cu instaurarea regimului comunist, este impresionant și recuperarea lor în cultura de origine devine o datorie morală. Deși au trecut aproape trei decenii de la evenimentele din '89, ca mulți alți scriitori români care au luat drumul exilului, și Alina Diaconu este puțin cunoscută în spațiul cultural originar, chiar dacă în țara de adopție este considerată o prozatoare de succes, romanul său *Penultima călătorie* fiind declarat cel mai bun roman argentinian al anului 1989 și distins cu „Meridianul de Argint". O carte dedicată celor siliți de destin să trăiască cu dramatism departe de universul copilăriei. La capătul drumului, Alina Diaconu constată cu amărăciune că „nu există Rai, ci numai diferite trepte ale Iadului". Critica literară argentiniană îl consideră un „roman gândit și realizat magistral" (*La Prensa*), „o carte viguroasă și dură ca un film teribil" (*Nuevo sur*), „o proză diafană și multicoloră, cristalină, învăluitoare ca un cântec lent" (*El Cronista*).

Din documentarul pe care autoarea a avut amabilitatea să ni-l trimită, am putut realiza un profil de creator care poate atrage atenția pentru includerea în dicționare, antologii și exegeze românești. Cel mai relevant în acest sens este prologul la romanul *Penultima călătorie,* intitulat sugestiv *Autogeografie*.

Alina Diaconu s-a născut la 17 august 1945, în București, într-o familie de intelectuali unde se vorbea franceză, se cânta la pian și se întâlneau frecvent cunoscuți pictori români. Bunicul său fusese inginer, iar străbunicul doctor. Tatăl, Aurel Vladimir Diaconu, avocat și critic de artă, deținea o impresionantă colecție de peste o sută de lucrări semnate de importanți pictori români (Petrașcu, Grigorescu, Pallady, Ciucurencu, Iser, Tonitza, Ressu etc.).

În 1946 a publicat la Fundația Regală pentru Literatură și Artă monografia *Petrascu,* și o perioadă a fost redactor-șef al revistei *L'Art dans la République Populaire Roumaine,* difuzată în străinătate. Obligat să scrie și să se înregimenteze în curentul realismului socialist pe care îl detesta, a luat decizia de a părăsi țara, alegând Argentina, unde soția sa avea o soră. La plecarea din țară, pentru că nu a reușit să vândă colecția niciunui muzeu, a dăruit prietenilor care au venit să-și ia rămas-bun lucrările, invitându-i pe fiecare să-și aleagă câte un tablou. I-au rămas doar șase lucrări, pe care a reușit să le ia cu el. Mama sa, Varinka Diaconu, studiase Filosofia, cu licența în Estetică, avându-l ca profesor coordonator pe Tudor Vianu. Și-a dedicat viața legătoriei de cărți de artă, iar cu cele mai importante a organizat expoziții la Buenos Aires și Biblioteca Națională din Paris. În copilărie, Alina și mama sa au fost model pentru pictorii Petrașcu și Ciucurencu. Când avea 3 ani, Petrașcu i-a dăruit o gravură cu dedicația „Alinei, început de colecție, de la prietenul G. Petrașcu". În 1947, Ciucurencu i-a făcut un portret, împreună cu mama sa și un iepure pe care Alina îl ține în brațe, iar Iser, în 1956, i-a realizat un portret-pastel, lucrări pe care le păstrează și astăzi.

Fire precoce, de la 4 ani Alina citea și scria în română, vorbea în franceză și cânta la pian; la recomandarea Floricăi Muzicescu, a studiat mai târziu cu remarcabilul muzician Theodor Bălan. La 10 ani compune versuri în română și franceză și începe să scrie un roman al cărui personaj principal era un călugăr ce-și trăia experiențele mistice la Mănăstirea Sinaia, situată în partea de sus a orașului unde își petrece aproape toate vacanțele de vară.

În 1959 pleacă cu părinții în exil. Împlinea 14 ani în drum spre Argentina, pe vapor. Despărțirea de ce i-a fost drag devine primul semn al dezrădăcinării. După o călătorie de două luni, cu peripeții, ajunge cu familia în Buenos Aires. Capitala nu i se părea deloc prietenoasă. Câteva luni nu a vorbit cu nimeni, răspundea doar cu două cuvinte, „no entiendo" (nu înțeleg). Acomodarea a început odată cu înscrierea la Colegiul Mallinckrodt din Buenos Aires, unde și-a susținut bacalaureatul, după care a urmat studii universitare. În această perioadă, scrie în franceză poeme, piese de teatru și ține în jurnal „noctura", în care își povestește visele și începe un roman, *La plainte des choux,* la care nu va mai reveni. Începe să colaboreze la presa argentiniană, devine editorialistă la revista *Cultura* și publică în principalele periodice: *La Prensa, La Nación, Clarín, Perfil, La Gaceta, Vigencia, Vuelta Sudamericana*.

1

2

Alina Diaconu publică o serie de romane, toate în limba spaniolă, parte dintre ele traduse apoi în engleză, franceză și română: *La Señora* (1975), *Buenas noches, profesor!* (1978), *Enamorada del muro* (1981), *Cama de Angeles* (1983), *Los ojos azules* (1986), *El penúltimo viaje* (1989), *Los devorados* (1992), *Una mujer secreta* (2002), *Avatar* (2009); volumul de nuvele *¿Qué nos pasa, Nicolás?* (1995) și *Intimidades del Ser* (2005). În 1993 apare un volum de critică despre romanele sale intitulat *Utopías, ojos azules y bocas suicidas: la narrativa de Alina Diaconú,* alcătuit de Esther Gimbernat González și Cynthia Tompkins.

În Argentina devine una dintre cele mai importante scriitoare, declarată Cetățean de onoare al metropolei. În 2015 i se decernează Premiul Municipal Buenos Aires, un an mai târziu titlul de „Personalitate marcantă a culturii", iar în 2017, Premiul „Mujeres Creativas".

După terminarea studiilor universitare, Alina pleacă la Paris pentru doi ani (1973-'75), când îi cunoaște pe Eugen Ionescu (Foto. 1) și Emil Cioran (Foto. 2), cu care leagă strânse prietenii ce îi vor marca viața și activitatea literară. Cu Cioran petrecea ore în șir în mansarda de pe rue de l'Odéon. „Era o făptură luminoasă, fericit să dialogheze. Era exercițiul său preferat. Detesta să vorbească de literatură și nu-l interesa să comenteze decât ceea ce era cotidian și în aparență banal: politica, starea în care se afla lumea, suferința omenească în toate fațetele sale (începând cu boala și terminând cu poveștile de dragoste și ură, cu prietenii, odiseele familiei)." Cărțile ei, înainte de a le trimite la tipar, erau citite de Cioran sau de Eugen Ionescu. Acesta din urmă i-a spus într-o împrejurare: „Literatura dumitale și a mea au ceva în comun – violența"... „Și asta a fost pentru mine decisiv", afirmă Alina Diaconu. „Viața mea a fost fantastică pentru că am cunoscut oameni fantastici." A fost perioada când l-a cunoscut și pe Jorge Luis Borges și s-a apropiat de scriitorul argentinian Ernesto Sábato, pe care îl va evoca și într-un eseu publicat în *România literară* (nr. 15/1997), referindu-se la vizita acestuia la Emil Cioran. Sábato îl caracteriza pe Cioran ca „bărbat simpatic, mărunt și neliniștit… nihilismul său nu i se potrivea. N-ar fi fost atât de tulburat de metafizică dacă ar fi scris ficțiune", observație interesantă. Autoarea îi făcea cu același prilej o caracterizare lui Cioran: „Cred că noi toți, cei care l-am cunoscut pe Cioran, am putea fi de acord [cu ideile emise de Sábato]. Afabilitatea sa, exuberanța, râsul său nestăpânit, fervoarea vitală față de oameni și de întâmplările cotidiene păreau oarecum paradoxale la o ființă care n-avea încredere în nimic, obsedată de ideea sinuciderii și proclamând tragedia existenței ca pe o nenorocire endemică, de care numai Budha putuse scăpa". În 1998 publică *Preguntas con Respuestas* (*Întrebări cu răspunsuri* – interviuri cu Jorge Luis Borges, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Alberto Girri și Severo Sarduy), urmat de *Calidoscopio. Notas acerca del amor, el poder, el tiempo y otros espejismos (Caleidoscop. Note despre dragoste, putere, timp și alte iluzii).*

În capitala Franței începe scrierea unui roman intitulat *La Señora,* pe care îl termină la revenirea în Buenos Aires, în 1975. Un roman de ficțiune, în care personajul trăiește o ruptură între realitate și lumea imaginară, insondabilă, cum susține autoarea. În acest roman, cât și în altele care au urmat, Alina Diaconu nu ocolește zonele politice, considerându-se produsul a două tipuri de autoritarism, dictatura proletariatului în România și diversele dictaturi militare argentiniene. Cândva mărturisea că formarea sa în Estul european a reprezentat „bagajul formalismului rusesc și al clasicilor francezi". Cenzurarea romanului său *Buenas noches, profesor!* (1978) a determinat-o să se refugieze în metaforă și în echivocurile literaturii fantastice: „M-am fofilat în acel soi de universuri semionirice cărmuite de legi proprii în care irealul pare mai verosimil decât realul" și astfel a putut să comunice în romanele sale care au urmat adevăruri despre vremurile dramatice pe care le-a trăit. Aceeași idee poate fi urmărită și în romanele *Enamorada del muro* (*Îndrăgostită de zid,* 1981), *Cama de Angeles* (*Pat de îngeri,* 1983) și *Los ojos azules* (*Ochii albaștri,* 1986), acesta din urmă cu dedicația: „Lui Cioran și lui Ionescu, dascălii mei întru perplexitate". Romanul a fost terminat la Iowa, în SUA, când a beneficiat de o bursă Fulbright. Este singura sa carte privind spațiul din Est și cuprinde multe întâmplări din România. În 1994 a fost distinsă cu premiul „American-Romanian Academy of Arts and Sciences".

În *El penúltimo viaje* (1989), considerat cel mai bun roman al său, dezvoltă o poveste tristă despre despărțire și dezrădăcinare și abordează, cu îndrăzneală, viața din fosta Uniune Sovietică.

Al doilea roman, *Noapte bună, domnule profesor!* (tradus în limba română de Tudora Șandru Olteanu), scris în timpul Procesului militar, este cenzurat imediat după primirea Premiului Societății Argentiniene a Scriitorilor (1979). De fapt, autoarea mărturisea cândva că a tins, în toate cărțile sale, spre „o concepție contravențională, de ruptură și de provocare". *Noapte bună, domnule profesor!* este povestea plină de vervă a iubirii unui profesor, trecut de vârsta senectuții, pentru o fată mult mai tânără decât el. Romanul poate fi alăturat de *Adela* lui G. Ibrăileanu, dar are și multe conotații politice. Se încheie cu pasajul: „În cele din urmă, totul e real și totul e minciună și ori de câte ori vrei să ajungi la hotare te pomenești într-un deșert unde orizontul e tot mai departe pe măsură ce crezi că te apropii." Romanul a stârnit mari polemici și scandaluri în Argentina și o perioadă a fost chiar interzis.

→

La pas prin satul global

Berlin. Ursulețul suveran

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

Diferențele dintre germani pot fi enorme. Din simplul motiv că dialectele locale diferă, se poate întâmpla să nu se înțeleagă între ei, căci germana din nord seamănă mai degrabă cu olandeza și engleza, în timp ce în sud se vorbește ceva asemănător graiului elvețian sau austriac. Un lucru însă e bătut în cuie pentru toți: capitala țării este la Berlin.

Cu excepția episodului despărțirii temporare din perioada de după cel de-Al Doilea Război Mondial, când orășelul Bonn a funcționat pe post de soluție de compromis pentru Germania Federală, Berlinul și „vecinul" Potsdam au fost dintotdeauna *fruntea țării.* După o scurtă perioadă în care și-a împărțit spațiul de pe stema orașului cu acvila prusacă, ursul berlinez a pus piciorul în prag și s-a instalat singur pe blazon, fără drept de apel. Un urs suveran!

Prezența „maiestății" se face remarcată la tot pasul, fie ea regală, imperială sau, mai nou, politică. Până și cea mai lungă coadă de turiști din oraș se formează în fața clădirii *Reichstagului,* care-și deschide zilnic porțile. Din cupola sa de sticlă, orice curios poate arunca o privire asupra aulei în care politicienii dezbat soarta țării.

Eu una am evitat să mă aliniez la acea coadă pentru *Bundestag*, dar n-am ratat ocazia de a vizita un spațiu care imita Parlamentul European, evident la scară mai mică. Acolo, cu puțină fantezie, poți să te crezi tu însuți demnitar.

Evident că m-am postat pe podiumul cu steag frumos drapat, exact cum fac politicienii atunci când acordă interviuri televizate. Am zâmbit cam forțat, tot ca parlamentarii, pentru poza pe care aparatul automat mi-a trimis-o direct acasă, prin email.

Apoi am intrat în sala cu fotolii dispuse în semicerc și m-am așezat într-unul, cu gând să urmăresc filmul despre Uniunea Europeană care rula la pupitrul central. Din păcate, tot umblând la manetele fotoliului comod, dar sofisticat, m-am trezit în poziție aproape orizontală și n-am mai putut rabata spătarul la loc. Ori scaunul era defect, ori era setat de vreun parlamentar mai leneș, să rămână în poziția aceea odihnitoare.

Mama mea a vizitat Germania de Est în anii șaptezeci și s-a întors impresionată de splendorile pe care le-a văzut pe acolo. De-atunci îi sclipesc ochii ori de câte ori pomenește mai ales numele orașelor Potsdam, Berlin, Dresda sau Weimar. La insistențele ei, așadar, am făcut un lucru care nu intră în programul tururilor clasice prin Berlin: am dat o raită și pe la Potsdam. Însă socoteala mea s-a dovedit pripită: o zi n-a fost de ajuns. Am adăugat o a doua zi, după ce în prima parcursesem orașul pe uscat, vizitându-l încă odată din perspectiva canalelor navigabile.

Construită pe o mulțime de insule și insulițe, capitala landului Brandenburg este o bijuterie în ambele variante, atât de la sol, cât și de pe apă. Multe celebrități berlineze locuiesc de fapt în Potsdam, formând un fel de nou val de navetiști de lux. Orășelul cu 170.000 de locuitori este pur și simplu fermecător și, în același timp, zdrobitor de impozant. Tot ce se poate închipui în materie de palate regale și împărătești, construite generație după generație, se concentrează în spațiul său relativ strâmt. Un adevărat muzeu în aer liber!

Firește, n-a fost întotdeauna așa de bine pus la punct. Multe clădiri s-au degradat sau au fost demolate în perioada proletcultistă, dar grație suportului financiar oferit de câțiva milionari ai mileniului trei – cum ar fi cel mai iubit prezentator de dueluri televizate din Germania, sau șeful gigantului informatic SAP – chipul orașului revine din ce în ce mai mult la gloria din trecut.

N-aș fi crezut vreodată că se poate stabili atâta armonie între stilurile complet diferite ale barocului francez, clasicismului englez din perioada dinastiei Tudor, Rivierei italiene, brizbizurilor romantice cioplite în lemn, tipice Rusiei, flerului cărămizii roșii, specific porturilor nordice, îndeosebi Olandei, robusteții construcțiilor Boemiei sau fastului sclipitor suflat în aur pur, prusac. Practic, fiecare nobil suveran al Germaniei și-a construit la vremea sa o rezidență reprezentativă la Potsdam, imitând stilul care i-a plăcut mai mult. Cu toate acestea, rezultatul nu este deloc un amestec pestriț, ci o matrice în care totul se potrivește, creând o atmosferă cosmopolită, dar calmă, blândă, așezată.

Deși sună a clișeu, favoritul meu este invariabilul *Palat Sanssouci,* care fascinează nu numai prin frumusețea arhitecturii și grădinilor, ci mai ales prin excentricitatea constructorului său, controversatul rege iluminist, prieten bun cu Voltaire, Friedrich al II-lea. După cum și-a dorit, după multe tergiversări, monarhul ciudat odihnește în curtea palatului, în fine îngropat alături de câinii săi credincioși.

Se spune că nu i-a plăcut deloc fastul princiar și că, în loc să rezideze în imensul complex reprezentativ *Neues Palais,* prefera să se aciuiască în palatul său romantic. Când se întâmpla însă să-l oblige funcția înaltă să facă act de prezență și în palatul cel nou, fie pentru a se întâlni cu alți mari demnitari, fie pentru a semna înțelegeri care schimbau cursul lumii, prefera să înnopteze în modesta aripă din lateralul clădirii, un fel de dependință pentru personal.

Mucaliții spun că toleranța lui a mers așa de departe încât… nici măcar regulile gramaticii nu mai erau ferme pe vremea lui. Unul dintre citatele care-l fac simpatic până astăzi, greu de tradus din germană cu greșelile aferente, ar suna cam așa: „Religiile trebuie să fie *tolerizate,* (…) aici *trebăind* ca fiecare să fie *fiericit* după cum îi este *fasonul."* Delicios acest îndemn la bună pace între oameni! Și valabil până în zilele noastre!

Nu știe nimeni nici până astăzi la ce e bună virgula de pe frontispiciul palatului – „Sans, souci". Și acest mister a fost luat de suveranul-filosof în mormânt.

Totuși, în ciuda simpatiei mele pentru el, mă tem că nu m-ar fi tolerat prin preajma sa. După cum se știe, femeile nu-i plăceau defel; accesul doamnelor la *Sansoucci* era strict interzis.

M-am trezit destul de brusc din reveria inspirată de idilicele grădini intrând în zona tenebroasă a „orașului interzis", care încă mai emană mister și teroare. Nu demult s-au deschis porțile acestui cartier, pe vremuri încuiat ermetic, cu vile, școli, biserici și tot ce ține de un adevărat *stat în stat,* în care limba oficială era rusa. Este locul din care, în perioada războiului rece, KGB-ul își țesea ițele peste toată Europa. Se zvonește că nici Putin, care și-a început cariera ca agent în RDG, nu este străin de el.

Alt loc din Potsdam care emană teroare și dă fiori este vestitul pod *Glienicker Brücke,* unde, în mod tradițional, se schimbau în acord reciproc, tacit, spionii capturați în Vest și, respectiv, în Est. Ca să nu mai vorbim de sala în care cele trei Mari Puteri învingătoare ale celui de-Al Doilea Război Mondial, reprezentate prin Stalin, Truman și Churchill, au ciopârțit lumea, dându-i frontierele cu care, de bine de rău, ne confruntăm până astăzi!

Înapoi la Berlin, înapoi în prezent! Mereu surprinzătoarea *Global Darling Metropole* ne primește, etalând superlative și emanând forță. Turul prin cartierul guvernamental seamănă cu un șpagat peste secole, inclusiv din punct de vedere arhitectonic. Multă sticlă și beton, lumină reflectată de fațade futuriste, forme geometrice, siluete îndrăznețe!

Îndrăznețe sunt și inevitabilele porecle pe care berlinezii nu încetează să le dea clădirilor oficiale: sediul Cancelarului Germaniei, cu un hublou imens la mijloc, este supranumit „mașina de spălat a Angelei". De urmărit dacă își va schimba numele după următoarele alegeri! Înclin însă să cred că menirea sa va rămâne aceeași, de a primeni mai mult sau mai puțin eventualele „rufe murdare" ale politicii.

Cât despre netezirea de după spălare, aici intră în discuție sediul Partidului Creștin Democrat (CDU), situat la o aruncătură de băț, care are o formă triunghiulară, frapant de asemănătoare cu alt aparat de uz casnic („fierul de călcat al Angelei").

Nici Zeul fotbalului nu se ține departe de capitală. selecționerul naționalei, Joachim Löw, ocupând un apartament direct în buricul orașului (*Gendarmenmarkt*).

Păcat că sejurul nostru se încheie cu o zi înainte de *Ziua ușilor deschise,* când am putea vizita gratuit clădirile ministerelor și guvernului. Se anunță concerte cu trupe și orchestre faimoase, mai ales în *Palatul Bellevue,* reședința președintelui națiunii, dar și pe gazonul din fața lui, „cel mai îngrijit gazon din țară". Cel mai mult ne-ar tenta o convorbire în direct cu astronautul german care este acum „de serviciu" în stația orbitală internațională ISS.

Lăsăm universul și rămânem totuși cu picioarele pe pământ, rezumându-ne să amânăm pe data viitoare aventurile neterminate. Petrecem o ultimă noapte la Berlin și visăm frumos în orașul emblematicului urs, imitându-i astfel pe cei mai iubiți urși în viață ai capitalei, *Träumchen* și *Schätzchen* („Micul vis" și „Micuța comoară"). Perechea de ursuleți panda doarme probabil buștean în Grădina Zoologică de lângă hotelul nostru. Tragem și noi un pui de… urs.

În 2009 îi apare ***Ensayo General,*** o carte publicată de Fundația Internațională Jorge Luis Borges, iar în 2014 o biografie Budha (Colecția „Bărbați și femei care au făcut istorie", Ed. Aguilar), urmate de o carte de aforisme, *Relámpagos – Máximas y Mínimas* (Galáctica Ediciones, 2016) și *Gritos y susurros – 30 anos de argentinidad* (Moglia Ediciones, 2017), o selecție de articole publicate în presa argentiniană.

În decembrie 1986, Alina Diaconu a revenit pentru prima dată în România de unde s-a întors cu un gust amar. Cu toate acestea, în mai multe rânduri, a mărturisit: „România o am în mine și formează parte din personalitatea mea, în tot ce eu voi scrie, voi face, în tot va fi România." „Când vorbesc în română nu mă simt singură." În 2009 și 2012 i s-au conferit, în semn de recunoaștere, Medalia și Diploma de Excelență „pentru răspândirea culturii și imaginea României în afara granițelor sale".

După '89, Alina Diaconu a început să fie tradusă în românește: *Penultima călătorie* (trad. Mirela Petcu, Ed. Univers, 1994), *Noapte bună, domnule profesor!* (trad. Tudora Mehedinți, Ed. Cartea Românească, 1995), *Ochii albaștri* (trad. Mirela Petcu, Ed. Paralela 45), *Avatar* (2009), când a fost invitată și omagiată la Ambasada Argentinei din București și i s-au conferit distincții.

O voce puternică a emigrației românești, Alina Diaconu întregește geografia literară a exilului cu grație și tenacitate, transcende drama personală și reușește să-și creeze un loc într-o cultură străină fără a abdica de la formația ei identitară.

La pas prin satul global

La vârsta amintirilor

Ion PĂTRAȘCU

Parcă a fost ieri când mi-am încheiat activitatea profesională și am început să aștept poștașul cu pensia. Așadar, sunt de ceva vreme într-un alt anotimp al vieții. M-am învechit, știu, dar nu tot ce-i vechi îi și rău. Să ne gândim la cântecele vechi, vinul vechi sau la un prieten vechi. Bătrânețea, spunea Ion Ghica (om politic și diplomat) are și un mare avantaj: *ea și-a păstrat amintirile, care sunt mai frumoase decât iluziile tinereții, pentru că amintirile nu au deziluzii.* Tocmai ele, *amintirile, sunt cele care perpetuează impresiile, trecându-le altora prin viu grai sau scris* (Mihai Eminescu).

Amintiri avem, slavă Domnului, dar ce facem cu ele, pentru că, inevitabil, se apropie momentul când vom uita totul sau când vom fi uitați de toți. Cu acest gând, de peste zece ani am dat drumul unor amintiri personale spre cititorul de carte sau de publicații periodice. Sigur, ele sunt numeroase și variate, provenind din cei 40 de ani de activitate în diplomația românească. În acest timp, am trecut dintr-o lume într-alta, de la Nord la Sud și de la Est la Vest. Probabil că am beneficiat și eu de un fel de *fir al Ariadnei,* care m-a ajutat să mă descurc în labirintul pământean, plin de riscuri și de tot felul de jivine, dintre care cele mai periculoase mi s-au părut bipedele. Amintiri s-au acumulat și după ieșirea la pensie, pentru că, dintr-un neastâmpăr profesional, am călătorit destul de mult, atât în străinătate, cât și în țară. Mai ales pe meleagurile noastre românești, pentru că aveam un deficit serios în cunoașterea propriei țări. Gândurile strânse stau acum față în față și intră în competiție.

În primul rând, impresiile culese pe drumurile noastre de munte sau de șes, sunt mixte, spre întunecate. Avem încă locuri minunate de admirat, mai avem și vestigii cultural-istorice (unele chiar păstrate corespunzător), care ne spun cine suntem și de unde venim. Ele sunt cartea noastră de identitate, care, se pare, a început să deranjeze unele forțe ostile din străinătate și de acasă. Mai avem câte ceva. Cât timp? Nu știu. Însă, nu mai avem România deceniilor 6-8 din secolul trecut, care ajunsese printre primele zece țări europene din punct de vedere al infrastructurii industriale și cu o forță agricolă de prim-plan pe bătrânul continent. Ea devenise un partener activ în cadrul schimburilor de valori materiale, pe plan regional și mondial. De precizat că, în acea etapă, România era încă în stadiul de țară în curs de dezvoltare.

Unde mai poate fi încadrată ea astăzi ne spun scheletele hidoase ale uzinelor și fabricilor de pe traseele parcurse de mine în ultima vreme: de la București la Iași, Brașov, Maramureș, Argeș, Gorj, Vâlcea etc. Realitățile de la noi nu pot fi comparate cu ceea ce am văzut sau revăzut (după 4-5 decenii) în Rusia, China, India, Iran, Maroc, Cehia sau Germania. Pe acele meleaguri se poate vorbi, fără reținere, de progres continuu, dar și de respect evlavios față de tezaurul material și spiritual. Este evident că, acolo, fiecare generație a avut ambiția să contribuie cât mai mult și mai bine la moștenirea rămasă de la moșii și strămoșii săi. Să mă refer doar la două puncte de pe harta Europei, care au făcut și ele parte din așa-zisul *lagăr socialist,* pe care l-au părăsit, ca și România, în jurul anului 1989. Am în vedere Praga, îndeosebi, care se prezintă ca un veritabil muzeu în aer liber, cu monumente într-o gamă largă de stiluri arhitectonice, începând cam de prin secolul al IX-lea. Cum arată acele piese de muzeu? Perfect! Închipuiți-vă că în capitala Cehiei am observat doar o singură clădire (bloc de locuințe) cu tencuiala coșcovită. În rest, totul de pus în vitrină. Să amintesc și de orașul Dresda din Germania, pe care-l revedeam anul trecut. În anul 1978, Dresda era, în bună parte, un morman de moloz, un fel de *Memorial al durerii.* Era păstrată *capodopera* lui Churchill și a lui Roosevelt, care, într-un *moment de relaxare* (cinic vorbind), au ordonat raidurile aeriene din 13-14 februarie 1945, care au șters de pe fața pământului un oraș fără importanță militară la acea dată. Când am revenit în Dresda (septembrie 2018), orașul era refăcut în cea mai mare parte, redându-i-se celebritatea pe care o avea de secole. O treabă nemțească! După patina vremii, în edificiile reconstruite/reconstituite pot fi observate cărămizile sau pietrele alese de neamț cu grijă din grămezile de dărâmături. Pentru el, sunt și ele moștenire și simbol. Jos pălăria!

Sub acest aspect, al evoluției interne, România nu are elemente de comparație. Din păcate! Nici din punct de vedere al imaginii sale pe plan regional și mondial, ea nu mai deține atuurile pe care le avea cândva. Ca diplomat care am slujit-o, cum am putut și eu mai bine, nu-mi mai recunosc Patria. De acea Românie îmi este mie dor. Poate cineva ar spune că sunt un nostalgic. Nu, îmi este pur și simplu dor. Cuvânt românesc intraductibil. Nici nu vreau să aud de cuvântul nostalgie, străin de noi și cu prea multe înțelesuri. În plus, el vine de la vechii eleni și, până în zilele noastre, cu grecii nu strică să fim foarte atenți. Cu acest dor sau alean am pornit să revăd, cu mintea sau chiar aievea, locurile unde am îndeplinit sarcini pe linia promovării intereselor și imaginii României.

Dau doar o raită, începând cu Moscova (1960-1963), unde mi s-a încredințat prima misiune în străinătate. Eram în *bârlogul URS-ului,* acolo unde Roosevelt și Churchill oferiseră (Yalta, 1944) Europa Centrală și de Est, deci și România, drept pradă de război *tătucului* Stalin. Nu la prea mult timp după acel *târg* al învingătorilor în cel de Al Doilea Război Mondial, România dădea semne evidente de *năzdrăvană/neastâmpărată* în fieful Moscovei. Când am ajuns la post, România convinsese deja, numai ea știe cum, URSS să desființeze sovromurile de la noi și apoi să-și retragă și trupele de ocupație. Era singura țară de sub cizma sovietică în stare de o asemenea performanță. Eram martorul acelei evoluții. Colectivul Ambasadei noastre lucra, de fapt, într-unul din *laboratoarele naționale,* unde se elaborau și experimentau variante posibile de desprindere de URSS și de promovare a unei orientări proprii în politica internă și externă. Să ne amintim că, pe atunci, România era pe cont propriu în năzuința și eforturile sale, întrucât împărțirea lumii în sfere de influență și dominație era bătută în cuie (până în anul 1989, când mai marii lumii au luat noi decizii, însă la o altă tarabă). Lucrurile sunt știute, ele fiind mult timp motiv de mândrie pentru noi și, adesea, sursă de aprecieri pozitive din partea unor prieteni ai României din lume. Sigur, imaginile devin tot mai vagi. Intervine uitarea, de natură biologică sau, de multe ori, cea indusă. Pentru acea Românie, în principal, m-am întors eu la Moscova (ca turist, în 2017). M-am întors și pentru a revedea comori de valoare mondială, foarte multe unicate, adăpostite și expuse în marile muzee din Moscova și Saint Petersburg. M-am întors și pentru acel rus blajin, cald, care mă aborda cu toată sinceritatea atunci când voia să fim tovarăși la o sticlă de votcă. Fiind acolo, mi-am amintit de momentul istoric trăit în ziua de 12 aprilie 1961, când asteptam cu sufletul la gură, în fața televizorului din saloanele Ambasadei, întoarcerea lui Iuri Gagarin din Cosmos, după voiajul său de o oră și 48 de minute. Asistență numeroasă: colectivul ambasadei, cursanți români la diverse instituții de învățământ din Moscova și minunații artiști care asiguraseră triumful peliculei *Darclée,* la Festivalul Internațional al Filmului de la Moscova. În asteptarea lui Gagarin, privirile Silviei Popovici (Hariclea Darclée) s-au întâlnit cu cele ale unui marcant om politic român și așa a intervenit acel moment magic când viața bate filmul.

În etapa următoare, treceam din lumea europeană în cea asiatică. O cu totul altă lume. Fusesem numit la Ambasada noastră de la Beijing (1965-1969). Ca diplomat, acolo, m-am convins că fiecare loc de muncă are propriile cerințe, satisfacții și chiar riscuri. Eram proiectat într-o zonă fierbinte, unde se acutizau disputele ideologice (și nu numai) chino-sovietice, iar în Vietnam, americanii duceau un război numai de ei înțeles. Am avut doar un an de liniște relativă, pentru ca apoi să înceapă marea revoluție culturală chineză, care a bulversat viața internă și relațiile externe ale Republicii Populare Chineze. Riscurile noastre, ca persoane fizice, au fost atenuate, în bună măsură, de existența unor strânse relații româno-chineze de solidaritate și colaborare, într-un context internațional deosebit de complex. Apoi, noi reprezentam o Românie care se maturizase ca actor pe arena internațională și începuse să joace un rol activ în soluționarea diferitelor dispute regionale, latente sau deschise. România fusese deja solicitată de Statul Israel să ajute la aplanarea și, eventual, soluționarea conflictului arabo-israelian. În perioada la care mă refer, România a adus o contribuție importantă la evitarea deteriorării raporturilor dintre China și URSS și și-a asumat rolul de *suveică diplomatică* pe traseul București-Moscova-New York-Hanoi-Beijing, ajutând la stingerea focarului din Vietnam. Renumele de mediator/intermediar serios și calificat este evidențiat cel mai bine de faptul că puteri precum SUA și China au apelat la țara noastră pentru a le facilita primele contacte oficiale, care au dus la normalizarea relațiilor dintre ele.

După Beijing, a continuat periplul meu dintr-o lume într-alta. Mi-a fost dat să ajung și în extremitatea vestică a Europei, în mica, dar voinica Olandă (1972-1978, 1984). Era perioada în care România își consolidase deja legăturile cu țările vest-europene, pe plan politic, economic și cultural. La aceasta cred că a contribuit în mare măsură curajul țării noastre de a stabili relații diplomatice cu Republica Federală a Germaniei, în ciuda opoziției Moscovei și a aliaților săi fideli. De fapt, tot România a jucat un rol discret, dar eficient, și în stabilirea relațiilor diplomatice dintre R.F. Germania și China. În peisajul politic european, actele de politică externă românească au avut ecouri salutare. A început, imediat, un proces de recunoaștere reciprocă a unor țări din cele două tabere, fiind în fapt și un preludiu la viitoarea Conferință pentru Securitate și Cooperare în Europa, unde România a avut o voce distinctă, aducând o contribuție apreciată de majoritatea participanților la convenirea Actului Final de la Helsinki. La Haga am dobândit o experiență diplomatică complexă. De pe poziția de adjunct al ambasadorului și, adesea, șef de misiune ad-interim, am avut acces la cel mai înalt nivel în cercurile politico-diplomatice, fiind la curent în permanență cu evoluția, pe ansamblu și în detaliu, a legăturilor româno-olandeze. Au fost, probabil, anii cei mai mănoși, când Olanda se afla printre primii zece parteneri economico-comerciali ai României. Pe plan politic, este suficient următorul exemplu: Regina Iuliana a Olandei a fost singurul suveran european care a răspuns la vizita oficială a șefului Statului Român. Personal, am amintiri de neuitat: am băut cu emoție o ceșcuță de cafea oferită de mâinile Majestății Sale Regina Iuliana și am beneficiat de minutele nesperate pe care succesoarea Sa, Regina Beatrix, mi le-a acordat în cadrul unui tête-à-tête. Am, de asemenea, o legătură indirectă, simbolică, cu cea de a treia generație de suverani olandezi. Era prin vara anului 1984 când un bancher olandez mi-a oferit o medalie jubiliară, în valoare de 50 de guldeni, cu efigia lui Willem van Orania, care împlinea 17 ani. Astăzi, Willem Alexander Claus George Ferdinand este primul bărbat pe tronul Olandei după 123 de ani.

→

Vecina mea, Africa

Amenințări anticreștine

Nicolae MELINESCU

Egiptul se poate mândri cu cea mai mare catedrală creștină din Orientul Mijlociu. Cu hramul „Nașterea lui Iisus", așezământul cel nou din marginea capitalei Cairo, sfințit de Crăciun în 2018, primește la rugăciune aproximativ opt mii de credincioși.

Pentru o regiune dominată de musulmani, evenimentul ar fi putut însemna un triumf confesional în mentalitatea unei minorități prigonite încă din secolul al VII-lea de regimurile care au dominat vremelnic regatele de pe valea Nilului. Anturat de prezența unor personalități cum au fost președintele Egiptului, Abdel-Fattah al-Sisi, papa bisericii copte Tawadros al II-lea, președintele autorității palestiniene, Mahmoud Abbas, și conducătorul Ligii Arabe, Aboul Gheit, momentul inaugural a încercat să dovedească faptul că credincioșii bisericii creștine ortodoxe copte sunt integrați, tolerați și apărați în peisajul multiconfesional, chiar dacă ei reprezintă doar zece procente din totalul populației egiptene de o sută de milioane de locuitori.

Dar festivismul, altfel firesc pentru un asemenea eveniment, nu a putut să ascundă teroarea căreia trebuie să-i facă față zi de zi enoriașii și clerul ortodox. Ca să prevină manifestații teroriste cel puțin în ziua sfințirii, catedrala creștină a fost izolată ermetic de un aparat de securitate menit să-i ferească mai mult pe înalții demnitari, și nu atât de mult pe creștinii adunați în noua casă a lui Dumnezeu. Nu aceeași atmosferă de cetate asediată a cuprins moscheea inaugurată în aceeași zi de Crăciun, în aceeași zonă a Cairoului, în prezența câtorva generali și foști comandanți ai armatei naționale.

Prigoana credincioșilor întru Hristos a făcut și mai face victime în Egipt și în Orientul Mijlociu. Ceea ce este grav este faptul că unele guverne au tolerat și uneori chiar au încurajat discriminarea creștinilor, cum a fost cazul domniei lui Gamal Abdel Nasser (1952–1970) sau al dominației grupării fundamentaliste Frăția Musulmană (2012–2014). Așa-numita Primăvară Arabă a debutat în Egipt cu atacarea, jefuirea și incendierea a șaptezeci de biserici creștine. (Pete Papherakles, *71 Christian Churches in Egypt Attacked, Looted and Bunt,* September 2013. Exclusive from AP, american pressnet?p=1287, accesat 18 mai 2015) Poliția egipteană a confirmat moartea a opt sute de credincioși ai ortodoxiei copte și rănirea a încă patru mii (*Idem*). Excesele și persecuțiile împotriva creștinilor ortodocși s-au înmulțit îngrijorător de la apariția așa-numitului ISIS. În atacurile de la El Kesheb din 2001 au fost omorâți douăzeci de creștini; în 2006, la Kafr Salama, au fost atacați numeroși creștini și izgoniți din gospodăriile lor sub amenințarea armelor. Un extremist neidentificat a profanat mai multe biserici din Alexandria și autoritățile nu s-au omorât cu firea să-l descopere, deși, în afară de distrugerea așezămintelor, atacatorul a ucis un om și a rănit încă șaisprezece. În 2010, musulmani înarmați au deschis focul asupra credincioșilor ortodocși copți adunați în fața bisericii Naq Hammadi și au omorât nouă dintre ei. Pe 1 ianuarie 2011, explozia unei bombe artizanale lângă o biserică coptă din Alexandria a omorât paisprezece credincioși și a rănit încă 83. Pe 7 mai același an, o biserică creștină din aceeași zonă a fost incendiată de islamiști. În 2013, pe vremea dominației Frăției Musulmane, organizația creștină non-profit „Uși Deschise" a calificat Egiptul în primele 25 de locuri din lume cele mai periculoase pentru viața creștinilor.

În fața recrudescenței devastatoare a antiortodoxiei creștine, papa Tawadros al II-lea declara: „Golirea Orientului Mijlociu de creștini creează un pericol major pentru stabilitate și pace. Creștinismul are rădăcini adânci în rugăciune. Când s-au format țările

sale, creștinii și musulmanii erau aici, așa cum au fost și evreii în istoria antică." (http://www.arabnews.com/node/1415701/middle-east, accesat 10 ianuarie 2019)

Biserica ortodoxă coptă nu este o simplă enclavă confesională. Ea a fost întemeiată de apostolul Marcu în anul 42 d.Hr., cam în aceeasi perioadă în care Sfântul Apostol Andrei aducea lumina crucii pe teritoriile Daciei răsăritene. După scoaterea credincioșilor de sub prigoana generală de către împăratul Constantin, în Egipt au apărut și s-au dezvoltat aproximativ șapte mii de mănăstiri creștine, iar creștinismul s-a întins până în Sudan, în Iudeea, Siria și pe tot nordul Africii. Ofensiva islamică după secolul al VII-lea și creșterea Imperiului Otoman câteva secole mai târziu au readus segregarea și terorizarea creștinilor practicate de romani.

În prezent, doar patru mănăstiri creștin ortodoxe copte mai rezistă prin resurse proprii și pot menține o independență relativă față de autorități. Protejarea lor și a altor așezăminte creștine este dificilă, pentru că majoritatea mănăstirilor au fost ridicate la mare distanță de aglomerația marilor orașe egiptene. Chiar și cele din zonele urbane au o soartă incertă, în condițiile revitalizării jihadismului anti-creștin. Chiar cu o zi înainte de sfințirea Catedralei natalității, un polițist a murit și încă doi au fost răniți grav când au încercat să dezamorseze o bombă artizanală plasată pe acoperișul unei clădiri din apropierea bisericii ortodoxe din districtul Naar al capitalei egiptene. Din cauza pericolului atentatelor, noua catedrală sfințită de Crăciun în 2018 a devenit o fortăreață. Credincioșii trec la intrare prin porți de detectare a metalelor, împrejurimile sunt patrulate de blindate, iar tensiunea și groaza în rândul creștinilor crește cu fiecare nouă relatare despre atentate și ucideri comise împotriva coreligionarilor lor. În plus, comunitatea creștin-ortodoxă coptă trebuie să lupte împotriva prozelitismului musulman. Statul tolerează convertirea creștinilor la islamism, cu oferta unor avantaje sociale. Musulmanii care trec la creștinism primesc cu greu actele oficiale, inclusiv cele de identitate, fără de care nu se pot angaja dacă au norocul să găsească un loc de muncă în care să nu conteze la ce icoană se roagă. Singura consolare este refugiul într-una dintre enclavele creștine copte, dar și acolo îi poate atinge brațul lung al discriminării sectariste.

Disproporția dintre majoritatea de o sută de milioane de musulmani și cei cincisprezece milioane de creștini a alimentat și un mediu intolerant, provocat de avocații supremației absolute a Islamului. Creștinilor le este propovăduită toleranța, dragostea față de semeni care este esența credinței lor. Când morala creștină este abuzată și batjocorită, exclusă din viața socială, corect este ca victimele să întoarcă și celălalt obraz. Când Rushdie a publicat versetele satanice, când un caricaturist danez a implicat imaginea fictivă a Profetului, toată planeta a fost pusă pe jar. Demonstrații violente de stradă în marile capitale europene au repus în atenție islamismul virulent, revizionist, intolerant, gata să-și distrugă statutul și acceptarea pe continentul nostru numai ca să se dovedească credincios fidel. Protestele din acea perioadă nu au vizat doar situațiile evocate. Ele au fost o expresie a ambiției de a intimida și de a domina lumea creștină chiar la ea acasă. Toleranța și iubirea aproapelui, întregul catehism creștin au fost interpretate de anti-creștini drept slăbiciuni structurale care puteau fi transformate în acțiuni de implozie a civilizației iudeo-creștine. Ceea ce se întâmplă în Egipt nu este doar un exces al majorității împotriva minorității ortodoxe copte. Este, mai curând, o strategie de antrenament a musulmanilor migranți care vin în Europa nu ca să se integreze, nu ca să devină europeni prin atitudine civică și comportament social, ci ca soldați disciplinați, plini de abnegație, ai marșului jihadist pornit să alinieze lumea după principii și comportamente străine ei.

Vremuri de neuitat. România avea un nume, avea prestigiu și contribuții marcante la ameliorarea relațiilor Est-Vest. Cum să nu-ți fie dor de acea Românie? Astăzi te apucă mila când o vezi cât de nevolnică este pe toate planurile, cu perioade interminabile de neguvernare și cu o minimă suveranitate. Este invizibilă în structurile integraționiste europene. A ajuns un veritabil *yesman,* care este urecheat de toată lumea. Ce contrast între cele două Românii!

O altă poveste de succes ne prezintă România în relația ei cu lumea arabă. Am lucrat în Egipt (1987-1988) și în Siria (1990-1993, adjunct al ambasadorului). Am fost norocos și de data aceasta. Făceam cunoștință cu civilizații dintre cele mai vechi, iar pe plan profesional eram beneficiarul relațiilor strânse ale țării noastre cu Orientul Mijlociu. Desigur, cadrul politic favoriza contacte excelente în toate sectoarele de activitate. Să ne amintim că România a fost chemată să contribuie la găsirea unei ieșiri din criza arabo-israeliană. Să nu uităm de relațiile economice, reciproc avantajoase, de contribuția României la industrializarea unor state din zonă. În Egipt am cunoscut marile șantiere unde românii construiau fabrici de ciment, vagoane cale ferată, tractoare, linii electrice de înaltă tensiune, pentru a numi numai câteva dintre ele. Dacă privim astăzi în curtea noastră, nu mai găsim nici urmă de tractoare și vagoane românești. Ce s-o fi întâmplat cu producția internă anuală a celor peste 70.000 de tractoare, 14.000 vagoane de marfă și 600 vagoane de pasageri? A, da, uitasem că ele făceau parte din acel *morman de fiare vechi,* anunțat lumii de un prim-ministru de la București, la începutul anului 1990. În Siria, am fost la marea Rafinărie de la Banias (Baniyas), ridicată (1975) și întreținută ani buni de specialiști români. Se știe că România era în posesia unor resurse naturale generoase (13 milioane tone de petrol anual, de exemplu) și capacități tehnice pe măsură. Am îndeplinit misiuni într-o zonă cu multă instabilitate și riscuri majore pentru pacea lumii. Libanul era răvășit de mai multă vreme, Irakul atacase Kuweitul, iar americanii și aliații lor experimentau căi de *remodelare* a regiunii. Riscurile erau majore și în Siria, chiar și pentru personalul ambasadelor străine. De aceea, pentru mai multă siguranță, noi ne-am trimis familiile în țară. Astăzi înțelegem că, la acea dată, nu-i venise încă rândul Siriei să fie *remodelată.*

Cariera mea diplomatică s-a încheiat în Grecia (1995-1998), de care noi și strămoșii noștri suntem legați cu fire văzute și nevăzute de multe milenii. Era perioada când România începuse demersurile pentru a fi admisă în structurile integraționiste vest-europene. Grecia a arătat o mare disponibilitate pentru a sprijini eforturile românilor, deși nu întotdeauna a avut cea mai bună imagine ca membru UE și NATO.

Dacă stăteam liniștit, la gura sobei, sigur că nu aveam suficiente elemente de comparație între cele două Românii. Poate că nu mă apuca dorul de România pe care am servit-o ca diplomat, ani de-a rândul. Am servit-o cu sinceritate și fără pretenții. Pe ea o port în suflet, pentru că m-a onorat și mă onorează faptul de a fi fost în slujba ei.

La curtea epigramei

Frecvența catrenului în perioada afirmării epigramei românești (III)

Elis RÂPEANU

Scurtimea epigramei îl obligă pe autor să-și concentreze argumentele într-un spațiu restrâns, dând strălucire expresiei prin turnura ingenioasă a ideii. În epigrama de cinci versuri, ideea se simte diluată. Numai Păstorel a reușit câteva cvintete valoroase, aducând o inovație: al cincilea vers conține încă o poantă. Iată un exemplu:

Cotnarul dacă nu-l iubești,
Ca tot ce-i moldovean din fire,
No, hai la Milcov cu grăbire
Și să ciocnim un Odobești
Sau vrei să-l bei dintr-o sorbire?

Am mai întâlnit această formă în *Urzica* (nr. 8, 30 aprilie, 1964, p. 13): *Acul* (Rodica T. Florea):

Ac de ești și vrei să-mpungi,
Scutec coase ori o ie,
Iar de-o fi să te ajungi,
Coase răni la chirurgie…
Nu fi ac de pălărie!

E de neconceput, astăzi, epigramă cu un număr mare de versuri, așa cum existau în Evul Mediu „povești epigramatice" sau cum publică Tăndărică în *Pițigoiul* (28 iulie 1946) „reportaj epigramatic". E drept că există rondeluri epigramatice – așa cum publica Devechi în *Papagalul* din 1946-1947 și Cicerone Teodorescu în *Urzica* din 1953, sau sonete epigramatice cum sunt „sonetele bucureștene" ale lui Victor Eftimiu din *Urzica* anului 1966, dar acestea nu pot fi confundate cu epigrama.

În extrema cealaltă se află așa-zisele epigrame într-un vers, pe care unii le numesc „epigrame… în proză". Pe cele într-un vers Gheorghe Hulubei le intitulează *Microradiografii* (de fapt, fiecare „epigramă" e o potrivire de rimă cu titlul):

Mită: Și nu ne duce pe noi în ispită.
O!: Ce buni suntem când n-avem încotro.
Inapți: Nici tu icre, nici tu lapți.
Umanitară: Se caută călău cu mâna ușoară.

(*Urzica,* ianuarie 1975, p.14)

Iată, din arhiva epigramistului Nicolae Petrescu din Pitești, și câteva „epigrame" în proză, semnate de Gh. Zanea:

Are în vedere doar ochelarii săi.
Steaua vieții lui e cea din prima divizie de fotbal.
Suferind de amnezie, a uitat până și pentru ce trăiește.
Plăcerea lui cea mare e să creeze altora neplăceri.

Dar, oricât de spirituale ar fi aceste creații – ca joc de cuvinte sau întorsături de idei – ele nu pot fi numite epigrame, ci, mai curând, scurtissime (poante), aforisme etc.

Un fel de „epigrame în proză" scrie și Vasile Băran, dar el și le intitulează *Microsioane* și, în ultimul timp, sunt tot mai lungi. În 1971, publică *Microsioane satirice,* impunând publicului o specie literară plăcută și eficace, susținută cu consecvență în paginile revistelor literare. Microsioanele sale sunt, de fapt, micronarațiuni, fapte diverse, adesea inventate, istorioare pline de tâlc ca în timpul Renașterii, dar multe bazate pe absurdul folcloric; ele concentrează în doar câteva rânduri un fapt revelator.

La Monnoye a afirmat că epigrama în proză e un călăreț căzut de pe cal.

Un alt aspect care merită subliniat este măsura versurilor din catren. Din acest punct de vedere, se poate spune că nu s-au schimbat prea multe în epigramă din secolul al XVI-lea, când Franța a dat primii epigramiști de forță: cel mai frecvent este versul de patru picioare ritmice bimembre; mai rar sunt întâlnite cele de cinci picioare și foarte rar cele mai lungi. Ritmurile trimembre se adaptează mai greu la specificul limbii române și, mai ales, epigramei, care se caracterizează prin vioiciune, rapiditate; ele dau o notă de gravitate care se potrivește mai mult ideilor adânci, filosofice, de aceea nu sunt total lipsite din epigramele aforistice. Iată o epigramă de Tudor Mușatescu, având versuri mai lungi decât cele obișnuite: *Iarnă conjugală* (*Papagalul,* nr. 53, ianuarie 1946):

Ea vioaie și focoasă tot ar râde și-ar petrece,
El, o fire glacială, parcă tot îi viscolește
Și, în timp ce el o ține, cum s-ar zice, mai la rece,
Ea, suavă ca zăpada, după alții se topește.

Epigramele cu versuri măsurând trei măsuri prozodice bimembre cer o concentrare mai mare și sunt greu de realizat, într-o exprimare firească, iar reușitele remarcabile sunt rare: *Instantaneu în Tribunal* (Ștefan Tropcea):

Săli aglomerate
De împricinați;
Uni au dreptate,
Alții avocați.

Foarte rare sunt „epigramele" (de fapt scheme) cu versuri formate din două sau trei silabe. Barbu Lăzăreanu este autorul unui astfel de catren adresat revistei *Litere-Arte,* pe care-l publică în foaia *Țivil-cazon* sub semnătura B.L.:

Litere
Arte
Țitere
Sparte.

Și Păstorel îi adresează poetului Pirin un catren ingenios, ca o glumă spontană:

La vin
Divin
La vers
Invers.

Din revista săptămânală *Jurnalul de București* (director Sorin Holban, nr. 281, 11-17 iulie 1991), aflăm catrenul cu versul cel mai scurt, care-i aparține lui Ioan Pop: *Soldat în permisie:*

Leat
Sui
Beat
Cui.

Acestea pot fi socotite „recorduri cu orice preț" sau trecute în rândul curiozităților, pentru că nu sunt reprezentative pentru catrenul epigramatic.

Semn(al) de carte

Lorența Popescu, ***Moda feminină în vocabularul românesc. Secolul al XIX-lea,*** **Editura Academiei Române, București, 2015**

Ne-am propus cercetarea vocabularului românesc al modei vestimentare. Am luat în considerare vocabularul modei feminine (cu referiri inevitabile la moda vestimentară masculină) utilizat în publicistica din secolul al XIX-lea, în scopul alcătuirii unui corpus lexical specific unui fenomen socio-lingvistic nestudiat, de certă complexitate și vastitate în paradigma modernizării societății românești și a limbii române.

(…) Apelul la lexicografia românească a secolului al XIX-lea permite refacerea secvențială a problematicii acesteia în procesul de constituire ca disciplină, iar atestarea cuvintelor în publicistică reevaluează vechimea unor unități și accepții lexicale. (Autoarea, în Introducere)

Dan Zamfirescu, ***Mircea cel Mare, domnul Ortodoxiei biruitoare. Argumente pentru canonizare,*** **Editura Roza Vânturilor, București, 2019**

Mircea cel Mare a fost fără îndoială cea mai importantă personalitate din întreaga noastră istorie dacă ținem seama de faptul că numai datorită lui am mai avut parte de această istorie, în loc să se oprească în secolul al XIV-lea, așa cum s-a petrecut cu istoria glorioaselor cândva imperii ce străluciseră în spațiul sud-est european – cel bizantin, cel bulgar și cel sârbesc al lui Ștefan Dușan.

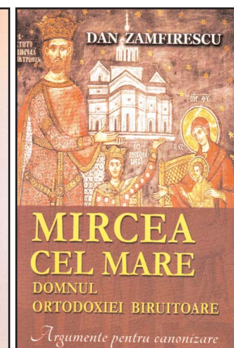
Dar a fost totodată și acela căruia Biserica Ortodoxă Română și întreaga Ortodoxie i-au datorat biruința în încleștarea cu asaltul mahomedanismului triumfător asupra Ortodoxiei balcanice și bizantine, precum și posibilitatea acesteia de a supraviețui o jumătate de mileniu și de a renaște în epoca modernă în cuprinsul statelor naționale pentru care spațiul românesc a jucat un rol încă prea puțin recunoscut.

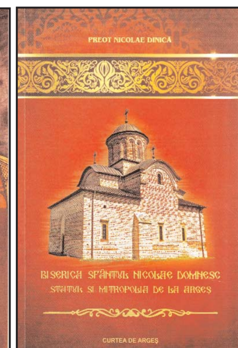
Opera în același timp politică, militară și religioasă înfăptuită de Mircea cel Mare a făcut posibilă existența mai departe a celor două state de la sud și răsărit de Carpați, având în frunte domni creștini, dintre care unii vor fi canonizați precum Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab și Constantin Brâncoveanu, în loc de a deveni și ele pentru o jumătate de mileniu pașalâcuri otomane. (Fragmente de pe coperta a patra.)

Pr. Nicolae Dinică, ***Biserica Sfântul Nicolae Domnesc. Statul și Mitropolia de la Argeș,*** **Editura Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului, Curtea de Argeș, 2018**

O cuprinzătoare (306 pagini) și profesionist realizată lucrare, bogat ilustrată, cu un sumar incitant (peste zece pagini sunt dedicate localizării Bătăliei de la Posada): Cuvânt înainte (binecuvântare din partea Arhiepiscopului Argeșului și Muscelului, Calinic Argeșeanul); Argument; Creștinismul și evoluția sa în spațiul carpato-danubiano-pontic; Biserica în perioada premergătoare înfăptuirii statului feudal Țara Românească; Secolele XIII-XIV, perioada marilor împliniri statale și religioase, întemeierea Țării Românești; Definitivarea înfăptuirii statale. Țara Românească, stat de sine stătător; Contextul politic în care a fost recunoscută canonic Mitropolia Ungrovlahiei; Recunoașterea canonică a Mitropoliei Ungrovlahiei. Iachint de Vicina, primul mitropolit al „legiuitei" Mitropolii a Țării Românești; Biserica Sfântul Nicolae Domnesc și Sfântul Ierarh Iachint de Vicina – de la măreție la desuetudine și revigorare. Biserică parohială a Parohiei Domnești din Curtea de Argeș și enoriașii ei; Proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Ierarh Iachint de Vicina, 26 octombrie 2008; Rezumat; Abrevieri; Glosar; Bibliografie.

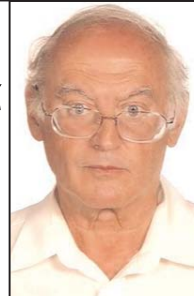

Alte comicării SF

Mircea OPRIȚĂ

Născut la 22 februarie 1928, în Chișinău, Eduard Jurist își face studiile medii la Liceul „Matei Basarab" din București. Admis la Politehnică, va renunța în favoarea Facultății de Litere și Filosofie, unde își ia licența în 1950. A fost mulți ani redactor al Radiodifuziunii, începând din 1949, iar în finalul carierei ajunge șef de secție la emisiunile pentru copii și tineret. Acestui public special i se adresează cu prioritate literatura pe care o creează, mizând pe exercițiul fanteziei, pe umor, pe oralitate și pe priceperea de a îmbina obiectivele instrucției pedagogice cu elementul distractiv.
A debutat la 17 ani cu proză și versuri, publicând treptat volume cu titluri semnificative pentru orientarea specializată a autorului: *Pățania lui Urechilă* (1948), *Pentru voi, copii* (1955), *Alarmă în subterană* (1957), *Băiatul cu valiza* (1961), *Ochelarii de scris povești* (1967) etc. S-a manifestat și ca traducător din scrierile pentru copii ale sovieticilor (A. Laptev, Samuil Marșak, Evgheni Cearușin). Alte cărți, de la *Învățați să râdeți fără profesor,* până la *Umordinatorul. Dicționar de impresii,* apărut la Tritonic în 2001, își lărgesc paleta umoristică, vizând și pretențiile publicului adult. La fel ca Georgina Viorica Rogoz, a scris numeroase piese de teatru pentru copii, transmise la radio sau jucate la Teatrul „Ion Creangă" din București. Prima nuvelă SF, colaborare cu Leonid Petrescu, i s-a publicat în 1956, la începuturile *Colecției „Povestiri științifico-fantastice",* sub titlul *Uzina submarină în primejdie.* Ceva mai târziu va tipări romanul satiric *Oul lui Columb. Neobișnuitele întâmplări ale unui anume Mike Smith povestite de el însuși* (1963) și, de asemenea, povestirile și nuvelele din culegerea intitulată *Mister la –179º C* (1966). În primii săi ani de apariție (1982-83), *Almanahul Anticipația* i-a publicat câteva povestiri umoristice cu subiect SF (*Anabel 1, Era posttelematică, Agresiunea nocturnală*). A murit la 4 iunie 2004, în București.

Uzina submarină în primejdie urmează rețete ale genului cultivate în anii '50, când anticipației i se pretindeau o strânsă relație cu aventura, îndeosebi cu cea polițistă, și rezolvări moralizatoare, conduse în spiritul ideologiei de partid. Elementele SF țin aici de perspectiva exploatărilor submarine de pe platoul Mării Negre, unde s-ar fi descoperit un produs necesar fabricării „euxilonului", o materie plastică având calități remarcabile pentru industria tinerei republici democrat-populare. Autorii găsesc o intrigă comodă în a dirija interesul rapace al monopolurilor imperialiste spre acest obiectiv imaginar al socialismului incipient. Pericolul ce amenință uzina submarină se leagă de uneltirile acestor fantome ale politicii din epocă, complicându-se însă cu catastrofe geologice care blochează în galerii inundate echipe de personaje pozitive, în așteptarea inevitabilei salvări.

Poncife ale literaturii proletcultiste apar și în *Oul lui Columb.* Romanul satirizează convențional „modul de viață american", închipuind savanți naivi și generoși, gangsteri idealizați, polițiști brutali și ridicoli în schema lor eminamente caricaturală, demonstrații antirăzboinice de operetă și înscenări ale birourilor însărcinate cu „cercetarea activității antiamericane". Invențiile SF „veritabile" se confruntă inevitabil cu interesul cercurilor militariste de a le folosi în războaie purtate la modul odios. Profesorul Sinclair operează la limita dintre biologic și cibernetic (unde ar urma să apară ciborgul), însă scopurile ce i se propun pun în lumină același umor satiric și grotesc, marcat ideologic și politic, pe care l-au practicat în primele lor scrieri de anticipație I.M. Ștefan, Camil Baciu, Sergiu Fărcășan și alți autori influențați deopotrivă de clișeele gazetărești ale deceniului șase și de științifico-fantasticul sovietic, impus cu insistență ca model obligatoriu în epocă:

„Vom completa efectivele noastre destinate războiului în junglă cu contingente de cimpanzei cărora dumneata le vei aplica grefa electronică. Cred că înțelegi ce misiune nobilă și patriotică îți revine! Gândește-te câți fii ai Americii vor fi cruțați de o moarte sigură, dacă în locul lor vor lupta maimuțele dumitale, mult mai apte să reziste în condițiile naturale din zona tropicală... Regimentele de cimpanzei, regimentele «Sinclair» se vor acoperi de glorie pe câmpul de luptă."

Culegerea de povestiri *Mister la –179º C* (1966) se debarasează în bună măsură de obiectivul satiric și modalitățile lui primitive. Rezultatul este un umor mai rafinat, transpus în formule de o crescută diversitate. Câteva texte au caracter pur anecdotic, imaginând soluții amuzante în marginea genului. Niște stranii fenomene nocturne ar putea fi puse astfel, cu destulă îngăduință, pe seama unei intervenții extraterestre (*Atențiune, marțieni!*); un copil frustrat visează expediții pe o planetă a zaharicalelor (*Aventura de ciocolată*); binefăcătoarea solitudine e de negăsit într-un spațiu cosmic bântuit de furia turismului generalizat (*Singur pe planeta Telux*).

„Zborul spre Centa 1 a durat trei ore. Trei ore în care m-am felicitat pentru firea mea hotărâtă. Tăiasem de la început firul unor situații altfel de neînlăturat. Treizeci și doi de terrieni pe o singură planetă! Întâlnirile ar fi fost inevitabile. Ar fi început acele banale și fals entuziaste discuții. Glumele nesărate și de mult cunoscute de pe Pământ. Valul nesfârșit de întrebări și amintiri despre foștii colegi de școală. Apoi înfierbântatele discuții științifice, controverse atât de inutile când sunt lipsite de materialul doveditor. Da, toate acestea le-am lăsat în urmă pe planeta Telux. În față mă aștepta satelitul Centa 1, o adevărată stație de odihnă cosmică. Întregul satelit e o minunată seră. Miile de flori cu ale lor varietăți infinite sunt o continuă desfătare. Înșiși teluxienii vin aici când simt nevoia să fie singuri."

Mici ironii roiesc în jurul scriiturii SF, cu terminologia ei specializată, în stare să pună în dificultate un spirit refractar la aspectul tehnic al problemei (*Prelucrări în zona limbajului*). Substanța genului e aici săracă, admițând abia niște piruete lejere în jurul unei idei „de specialitate". *Mi-am cumpărat un robot* caută efecte comice în relația omului obișnuit cu produsele de vârf ale tehnicii informatice, în eventualitatea că acestea ne-ar invada existența sub forma unor bunuri de larg consum. Într-o lume a relativului, a aproximărilor subînțelese și a deciziilor în genere elastice – singura, de altfel, capabilă să garanteze o conviețuire cotidiană suportabilă – robotul introduce un factor de turbulență. Umorul acesta locvace, cu adresă largă și aderență incontestabilă la public, este nepretențios.

→

Semn(al) de carte

Nicolae Dragoș, *Omul din turn,* Editura Revers, Craiova, 2018, versuri

Voind să surprindem, să definim nucleul poetic al liricii lui Nicolae Dragoș, trebuie să remarcăm că acest scriitor trecut prin școala marilor lirici ai generației orfice – Arghezi, Barbu, Blaga – dar și a altor oameni ai verbului poetic (…), are darul excepțional al îmbinării artificiilor cu firescul, al rafinamentelor vocii cultivate cu cântecul simplu, popular. O anume zonă a sensibilității are într-însul un fervent, zona pe care am putea să o numim a trăirilor pure. Puritatea este tărie. (Nicolae Balotă, pe coperta a patra)

Mircea Opriță, *SFmania. Ghidul curiosului,* Editura Limes, Cluj-Napoca, 2018

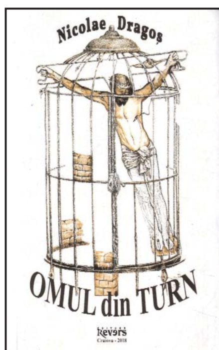
Materialele din acest volum au fost prezentate inițial, începând din iunie 2011, pe blogul BookMag al site-ului elefant.ro, publicație electronică devenită din ian. 2013 BookMag.eu. Autorul proiectului *SFmania* rămâne îndatorat doamnei Virginia Costeschi, inițiatoarea și administratorul publicației amintite, pentru amabilitatea cu care a acceptat, urmărit și dirijat către primii cititori aceste însemnări ce se vor o relaxată punctare de probleme importante pentru un gen literar, ca și pentru cei care-l cultivă prin scris ori prin simplă lectură. (Autorul, la începutul cărții)

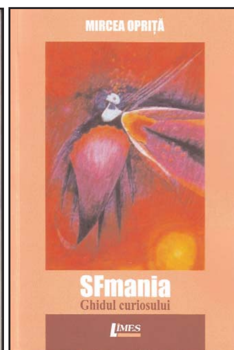
Mihaela Malea Stroe, *Eseuri,* Editura Kron-Art, Brașov, 2018

Scriitoare plurivalentă, cu reușite remarcabile în toate spețele abordate, Mihaela Malea Stroe debutează, după un exercițiu în publicistica de conjunctură postdecembristă, cu un scurt, însă remarcabil roman, *Fatimata*, în 1995, scoate apoi cel puțin trei admirabile cărți de poezie, *Spre al nouălea cer, 7x7 poeme de iubire* și *Clipa de grație*, ca să înceapă al doilea deceniu al secolului XXI cu un impunător roman autobiografic, mai degrabă o carte de dragoste, în sensul de alteță, de înălțime adică, al termenului, un roman în totul foarte original, special aș zice, *Seara nucilor verzi* (Editura Eikon, 2018); roman al unui naufragiu biografic și totdeodată al revenirii în statornicia familială. În interval, scriitoarea concepe și redactează un impozant studiu comparatist dedicat marelui scriitor român cu obârșii însă brașovene, Darie Magheru (*Darie Magheru. Trasee tragice, de la Sisif la Pygmalion*), care va conta și ca disertație pentru un doctorat isprăvit *cum laude.* Tot acum, cu pauze mai lungi ori mai scurte, Mihaela Malea Stroe se exersează magistral în eseistica literar filosofică. (A.I. Brumaru, în Postfață)

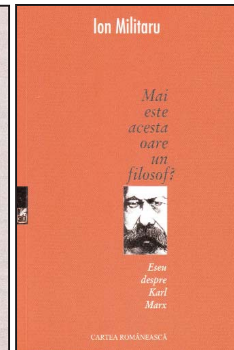
Ion Militaru, *Mai este acesta oare un filosof? Eseu despre Karl Marx,* Cartea Românească, București, 2018

În ciuda faptului că Marx a părut să fie, în toate țările proclamate comuniste, cel mai cunoscut personaj, cea mai cunoscută figură istorică, a rămas, deopotrivă, un necunoscut. Limba pe care a vorbit-o el: strălucită, rafinată, spirituală, încărcată de paradoxuri și cultură – adesea însă și plată! – nu s-a regăsit nicăieri în modul de a vorbi al acestor regimuri. O limbă de geniu este tot ce este mai departe de o limbă de lemn. Mai mult decât o personalitate istorică, cu rol însemnat în mișcarea muncitorească europeană și internațională, el a fost și o figură supra-istorică, un filosof care a gândit asupra istoriei, nu numai în istorie. A fost vizionar și practician, creator de idee și *Weltanschauung* – unul dintre cele mai complete din istorie. În niciunul din aceste aspecte, el nu poate fi dizolvat în lumea care s-a proclamat de la el, nici în cea care a urmat acesteia. (Autorul, pe coperta a patra)

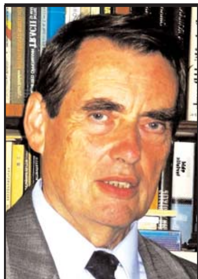

Orizont SF

Un şoc ontologic

Dan D. FARCAŞ

În episodul anterior al prezentului serial am afirmat că aşa-numitele „răpiri extraterestre” ar putea fi un al doilea grup de argumente faptice – pe lângă fenomenul OZN, urmărit de militari – în favoarea prezenţei unor *hipercivilizaţii* în preajma Pământului. Analiştii, inclusiv universitari reputaţi, au examinat mii de cazuri, bine documentate, dar nu au putut găsi fenomenului răpirilor nicio explicaţie care să se încadreze în viziunea ştiinţifică actuală asupra realităţii. Ei au subliniat că marele mister stă în faptul că aceste incidente par să respecte un „scenariu”, format dintr-un mare număr de detalii, care se tot repetă. Iată, mai jos, o parte dintre ele.

Răpirile au loc de cele mai multe ori noaptea, din dormitor, din automobil, dintr-un loc sub cerul liber etc. Adesea, o rază de lumină coboară dintr-un misterios obiect plutitor şi ridică în aer pe cel răpit. Uneori, acesta este încadrat de două, trei sau patru creaturi. Martorul se vede deasupra Pământului, apoi se pomeneşte într-o incintă, pe care o identifică, de cele mai multe ori, cu interiorul unei nave. E întins pe o masă având de obicei o formă de lespede paralelipipedică. Se simte paralizat. În jur vede câteva fiinţe, de tip umanoid, care efectuează asupra lui, cu sau fără un instrumentar straniu, operaţii de tip medical. Acestea pot înlătura anumite probleme de sănătate ale sale.

Creaturile au fost descrise, de cele mai multe ori, ca fiind cenuşii, înalte de 1–1,3 metri, cu însuşiri telepatice, cranii enorme şi ochi negri, hipnotici, imenşi, cu nasul şi urechile aproape inexistente, gura doar o tăietură, membre foarte subţiri, mâinile cu patru, cinci sau şase degete. Îmbrăcămintea era atât de mulată, încât se confunda cu pielea. Nu prezentau semne ale sexului, nici nu au fost văzuţi vreodată mâncând sau bând. O altă rasă, mai rar raportată, dar totuşi destul de răspândită, sunt „nordicii” sau „blonzii”, cu înfăţişare perfect umană, dar înalţi de 2,10–2,30 metri, cu plete lungi, îmbrăcaţi de obicei în robe albe până la glezne. Se întâlnesc relativ des şi entităţi „reptiliene” (musculoşi, cu pielea solzoasă, cu pieliţe între degetele prevăzute cu gheare şi ochi ca de pisică), sau „insectoide” (cu un corp scheletic şi capul ca de lăcustă). Sporadic se semnalează zeci de alte tipuri de *umanoizi, pseudoumanoizi* etc., cu înfăţişări dintre cele mai pitoreşti. Uneori, „entităţile biologice” poartă căşti ca de scafandru, folosesc dispozitive tehnice, cutiuţe sau baghete cu care paralizează sau anihilează voinţa victimei etc.

Creaturile întâlnite, la fel ca şi OZN-urile, posedă însuşiri care desfid cunoştinţele noastre. De foarte multe ori se deplasează levitând. Pot uneori să şi treacă – dacă am crede martorilor – printr-un obiect solid, de pildă, prin pereţii casei. Aparent ele cunosc multe alte legi, ori forme de agregare ale materiei, pe lângă cele care ne sunt familiare. Se adresează celui răpit în limba sa ori telepatic, adresare însoţită adesea de gesturi de compasiune şi de iubire.

„Vizita” se poate prelungi cu alte elemente, care variază de la un caz la altul, apoi celui răpit i se dă de înţeles că va fi dus acasă. El nu are voie să ia cu el nicio dovadă materială, iar înainte de a pleca este supus unei sugestii hipnotice, prin care amintirea incidentului îi este ştearsă din memorie, parţial sau complet. Din această cauză, de multe ori, victima răpirii va rămâne în minte cel mult cu fragmente ceţoase şi cu constatarea că au trecut o oră sau două, fără să înţeleagă cum.

Totuşi, prin acest procedeu, amintirile terifiante ale răpirii nu sunt şterse din memorie, ci sunt doar refulate, deci blocate în inconştient. Ca urmare, cel răpit poate dezvolta simptome de nevroză: oboseală, depresie, insomnii, coşmaruri, angoasă, agresivitate, rememorări confuze, fobii (de pildă, o groază inexplicabilă de întuneric, de anumite obiecte sau de anumite locuri, altminteri banale, care sunt legate de răpire) etc.

După un timp, unii îşi vor reaminti detalii ale răpirii, spontan, ori în urma unei regresii hipnotice. Acest procedeu este de fapt o relaxare a minţii conştiente, folosită iniţial de poliţie, pentru a ajuta martorii să poată evoca mai multe indicii ale unui caz, sau de medici, pentru a debloca amintiri reprimate, ajutând la vindecarea anumitor forme de nevroză. Metoda s-a utilizat apoi şi în cazul răpirilor, pentru a avea acces la detaliile întâlnirilor. Se presupune că, totuşi, majoritatea victimelor „uită” complet incidentul; prin urmare, nu vor şti niciodată că li s-a întâmplat ceva.

Răpirile OZN nu pot fi probate prin dovezi palpabile. Totuşi, există şi detalii care pot candida la statutul de „dovezi fizice”. Victima răpirii poate descoperi, de pildă, desene ciudate pe piele, triunghiuri de pigmentaţie ori semne stranii, în formă de diamant, de tablă de şah etc. Persoana în cauză poate găsi, în cameră ori pe hainele sale, urme care nu pot fi explicate decât admiţând că în timpul nopţii a fost în afara casei. Deşi, de regulă, la terminarea răpirii, victima este adusă înapoi la locul de unde a fost răpită, există şi unele „erori”. O victimă avea cămaşa de noapte îmbrăcată pe dos, deşi totdeauna, când se culca, era foarte atentă să nu se întâmple aşa ceva. Altele s-au întors în pat cu pijamaua udă, deoarece afară ploua, cu şosetele, folosite numai în pat, pline de noroi etc. O persoană a găsit în dimineaţa răpirii că o parte din îmbrăcămintea cu care îşi amintea că s-a culcat era pusă pe un scaun sau lângă pat. Alta avea o proteză dentară pe care răpitorii i-au scos-o, dar n-au mai fost în stare s-o pună la loc, drept pentru care dimineaţa a găsit-o pe plapumă în dreptul abdomenului ş.a.m.d.

La aceste urme se adaugă hemoragii nazale, rupturi ale timpanului, scurgeri şi alte probleme vaginale nejustificate, ochi injectaţi şi vederea afectată în dimineaţa următoare, o senzaţie de oboseală şi dureri la trezire etc., toate apărute concomitent cu o presupusă răpire şi neavând alte explicaţii.

Victimele raportează uneori că, în timpul răpirilor, le-au fost introduse implanturi sub piele, în sinusuri etc. S-a presupus că acestea ar putea reprezenta un fel de dispozitive de monitorizare. Au fost recuperate chirurgical şi analizate câteva astfel de mici obiecte, dar originea lor nepământeană nu a putut fi dovedită.

Mulţi dintre cei răpiţi, inclusiv unii pe care i-am întâlnit în România, relatau că vizitatorii le-au înfăţişat, ca pe nişte ecrane, scene apocaliptice: imagini ale pământului devastat de un holocaust nuclear, panorame imense ale peisajelor şi apelor poluate, fără viaţă, şi viziuni apocaliptice ale unor cutremure, furtuni, sau inundaţii gigantice, şi chiar ruperea planetei în bucăţi... Alte mărturii vorbesc despre proceduri, conştiente sau inconştiente, de îndoctrinare a celui răpit, inclusiv de extragerea sau înscrierea unor informaţii în mintea sa, eventual folosind o aparatură conectată la creier. Unii îşi mai aminteau că li s-a spus că informaţiile primite astfel sunt fie secrete, fie subiectul nu şi le va reaminti decât „la momentul potrivit”.

Prof. John Mack, psihiatrul de la Harvard Medical School, dar şi alţii, au remarcat că cei răpiţi suferă adesea o dramatică schimbare spirituală. Ei înţeleg că fiinţele umane nu sunt stăpânii Pământului, ci copii ai Cosmosului, care trebuie să trăiască în armonie cu toate creaturile de pe Pământ şi de oriunde în lume. Drept rezultat, ca un fenomen interesant, mulţi dintre cei răpiţi devin intens preocupaţi de probleme pacifiste sau ecologice, căpătând un sentiment de iubire profundă pentru planeta Pământ, pentru toate fiinţele de pe suprafaţa ei, o iubire însoţită de revolta faţă de distrugerile provocate de omenire naturii.

O urmare dramatică a multor răpiri este şi cea pe care Mack a numit-o *şocul ontologic.* O persoană crescută în ideea că omul este singur în Univers, ca şi în credinţa că este vegheat de o Divinitate, ca aceea descrisă în cărţile sfinte, trebuie să-şi reconsidere, pe propria piele, aceste convingeri, să admită că există şi alte inteligenţe, care ne domină când vor ele, utilizând o tehnologie mult superioară şi având un comportament inexplicabil prin ceea ce cunoaş-tem. Nu puţini dintre cei răpiţi spuneau că au avut sentimentul contactului cu o „conştiinţă cosmică superioară”. Unii dintre aceştia au simţit nevoia să se adreseze unor secte de adoratori ai extratereştrilor. Alţii şi-au pus însă problema dacă nu cumva au înnebunit. (Va urma)

Folosit însă cu pricepere profesionistă, obţine uneori rezultate notabile. În anecdotica ei agreabilă, schiţa intitulată *Ultima călătorie cosmică* are chiar fineţe. Însăşi ideea degajă un haz subtil, consolidat prin câteva exemple de echivalare aproximativă a unor noţiuni „terestre” într-o limbă cosmică bazată pe realităţi materiale diferite. Efectele se caută în vecinătatea unor concluzii calculate: ceea ce nu poate fi decât firesc pentru pământean primeşte automat o amuzantă stranietate în ochii „araxienilor”, obişnuiţi să-şi judece mediul şi problemele în funcţie de criterii culturale proprii. Un articol din presa locală sună astfel:

„Terrianul ne-a vorbit pe larg despre el şi familia sa. Fondatorul acestei familii – ne-a spus el – a avut de ales dacă să descindă dintr-un mamifer antropoid sau dintr-un cefalopod. A ales antropoidul, acuzând condiţii mai favorabile de transformare în om. La întrebările noastre a evitat să răspundă care e situaţia celorlalte antropoide şi ce condiţii li se creează *acum* pentru a deveni oameni. Terrianul care ne vizitează s-a născut la două milioane de ani tereştri după apariţia primului său strămoş. În tot acest timp familia sa a devenit foarte numeroasă. Din sânul ei au ieşit bărbaţi valoroşi ca, de pildă, Homo Neanderthalensis, care a inventat roata…”

Şarja se îngroaşă în *Ereticul cardinal Collarmino,* unde arbitrajul obiectiv al maşinii electronice îndopate cu informaţii din cele mai autentice surse de teologie medievală decretează sancţiuni inchizitoriale până şi pentru scrierile consecvent dogmatice ale unui înalt prelat contemporan. Alt gen de umor, „englezesc”, cu miză nu atât pe calambur, cât pe emisia de mici absurdităţi aparente, întâlnim în pastişa poliţistă *Inspectorul Bott intră în acţiune.* Personajul povestirii e un robot detectiv specializat în analiza semantică a limbajelor abil încifrate. Autorul îl conduce spre performanţa, cu adevărat surprinzătoare, de a aresta criminalul înainte de săvârşirea crimei, pentru simplul motiv că automatul desprinde prompt esenţialul din mormanul de amănunte parazitare ale unei conversaţii absurde. Legate într-un scenariu coerent, datele-cheie îi permit să vadă cu exactitate viitoarea infracţiune şi s-o trateze, anticipat, ca înfăptuită. Un clişeu celebru al literaturii detective se zdruncină astfel sub presiunea ironică a unei inteligente speculaţii SF.

Lucrarea de rezistenţă a volumului este tot o parodie după genul poliţist: nuvela *Mister la –179º C.* Cu acţiunea (deliberat schematică) înscrisă pe coordonatele geografice abordate şi în *Oul lui Columb,* ea dă o impresie de cum ar fi putut arăta romanul, evadat de sub constrângerile tendenţioasei satire politice pe care îşi impusese s-o servească. Nimic surprinzător în jocul de o veselă stereotipie al marionetelor telegenice din nuvelă. Ele câştigă atenţia cititorului printr-o simpatică mimare a clişeului, când poziţia scriitorului, de fapt, îl respinge. Din repertoriul anticipaţiei, naraţiunea alege motivul supravieţuirii prin tehnici criogenice. Combinat cu cel – deja banalizat – al transplantului de cord, el împrumută enigmei culoarea specifică, fără să ocupe totuşi un loc însemnat în economia textului. Înainte de a fi umor SF, producţia în domeniu a lui Eduard Jurist ţine de nişte mai generale prelucrări umoristice în „zona limbajului”.

Ars longa...

Sorin Otînjac

Membru al Uniunii Artiştilor Plastici din România din 2002.

Detalii la http://uapriasi.ro/otinjac-sorin/

S-a născut la 2 martie 1975, în Iaşi. În 1999 a absolvit Universitatea de Arte „George Enescu" din Iaşi, Facultatea de Arte Plastice şi Design, a făcut studii aprofundate la aceeaşi universitate, apoi doctoratul (2003-2006) la Universitatea de Vest din Timişoara, cu prof. Valeria Gonceariuc.

Expoziţii personale în ţară şi Belgia, participant la mai multe expoziţii de grup, a primit o serie de premii şi diplome.

Mai văzusem lucrări de-ale lui Sorin Otînjac şi ţin minte că mă şocase profunzimea, aglomerarea elementelor iconice pe mica suprafaţă, aşa că ansamblul [expoziţia] de acum nu face decât să amplifice particularitatea, să-i confere un anume statut definitoriu. Ar fi comod să trimit acest demers imaginativ către un clasicizat Paul Klee, dar asta n-ar clarifica încadrarea. Pentru că tocmai aglomerarea excesivă e cea care îl depărtează pe artistul ieşean de augustul sau predecesor. Acolo unde însă Otînjac îşi pune oarecare ordine în arsenal şi-şi simplifică compoziţia, înrudirea cu marele pomenit pare firească. Dar nu şi determinantă. O puzderie de figuri venite dintr-un spaţiu al eresurilor şi obiceiurilor pământului dă substanţă vocaţiei, cea a captării şi reprezentării fabulosului. Totuşi, simplificarea compoziţiei e cea care pare a-l preocupa acum pe tânărul artist şi astfel a-l situa (probabil) pe calea bună. Mai cu seamă că, bucurându-se de nativa dotare de rafinat colorist, suprafaţa pictată devine tot mai elocvent singulară. Încântătoare această desfăşurare imaginativă.
(Val Gheorghiu, 2001)

Sorin Otînjac, nume bun de ţinut minte, are strămoşi de prin părţile Basarabiei. Desenează din copilărie. (...) Gramatica lui e destul de complicată. Sorin Otînjac aglomerează în mod voit, programatic, zeci şi sute de semne şi simboluri, aşa că sintaxa imaginii lui e una foarte specială. Ca să spun drept, e un fel de curs de semiotică post-modernistă în desenul lui precis, de copil mare. Nimic infantil, nimic inocent. Ci numai şiretenia teribilă a artistului care se ceartă cu lumea, la modul sensibil şi gingaş. Asta, la prima vedere. La a doua vedere, însă, se înţelege că personajele şi istoriile lui au discursul surrealist, cum altfel, când casele stau la el cu acoperişul în jos, când peştii muşcă o lună pe dos... (...) Totul însă e metaforă şi rafinare a aglomeraţiei de sensuri, undeva între suprarealism inocent şi expresionism deghizat, ton sur ton, albastru, gri, roşu sau ocru (pe felii orizontale, ca şi amintirile, ca şi gândurile ascunse), Otînjac desenează un fel de texte postmoder-niste în ramă (pluralism, relativism, i-realitatea imediată). (...) Foarte tăcut în realitate, dar foarte locvace în rama tabloului (ulei, tempera, acril), artistul aduce cu sine aluviunile tuturor mirărilor sale de om, cu toată mitologia şi orarul fix al copilăriei, cu umor răzbunător, cu poftă şi spaimă de viaţă, delicat şi frust, stingher în general. Iată un bestiar medieval îndulcit cu candel, dar şi angoasele începutului de mileniu, ceva ce trece de pojghiţa subţire a visului. Dincolo de emailul străveziu al albastrului de cobalt se află singurătatea terifiantă şi asumată a celui care, dintr-odată, se trezeşte întrebând: hei, oameni buni, de când nu v-aţi mai uitat în sus, la cerul cu lună şi stele? Credeţi că mai sunt acolo, la locul lor? Lumea lui Otînjac nu-i nici măcar fantastică. E numai o capcană, o cutie colorată pentru oaia desenată a Micului Prinţ. (...) A fost o expoziţie care ne-a dat de gândit.
(Oana Lazăr, 2001)

ERATĂ: Ultima frază a primului paragraf al prezentării dnei Ofelia Huţul, pag. 32 a numărului trecut, se va citi „Este membru titular al UAPR, Filiala Iaşi, din 2004."

Număr ilustrat cu lucrări de Sorin Otînjac.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Dragoş VAIDA – prof. univ., Bucureşti
- Constanţa VAIDA HALIŢĂ – arhitect, Bucureşti
- Mihai VINEREANU – lingvist, SUA
- Ion CONSTANTIN – istoric, Bucureşti
- Victor POPA – elev, Bucureşti
- ÎPS Calinic ARGEŞEANUL – arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
- Filofteia PALLY – istoric, Piteşti
- Raia ROGAC – scriitor, Chişinău
- Dragoş OLARU – istoric, Cernăuţi
- Aureliu GOCI – scriitor, Bucureşti
- Ilie POPA – prof. univ., Piteşti
- Marin BEŞCUCĂ – scriitor, Botoşani
- Gabriel HASMAŢUCHI – scriitor, Sibiu
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta Turnu-Severin
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Ion C. ŞTEFAN – scriitor, Bucureşti
- Lucian COSTACHE – scriitor, Piteşti
- Florea FIRAN – scriitor, Craiova
- Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Dan D. FARCAŞ – scriitor, Bucureşti